

Dogfen ir Cyhoedd

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Dr. Gwynne Jones
Prif Weithredwr – Chief Executive

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Swyddfeydd y Cyngor - Council Offices
LLANGFNI
Ynys Môn - Anglesey
LL77 7TW

Ffôn / tel (01248) 752500
Ffacs / fax (01248) 750839

RHYBUDD O GYFARFOD	NOTICE OF MEETING	
PWYLLGOR SAFONAU	STANDARDS COMMITTEE	
DYDD MERCHER, 9 MAWRTH 2016 am 2.00 o'r gloch y.p.	WEDNESDAY, 9 MARCH, 2016 at 2.00 p.m.	
YSTAFELL BWYLLGOR 1, SWYDDFEYDD Y CYNGOR, LLANGFNI	COMMITTEE ROOM 1, COUNCIL OFFICES, LLANGFNI	
Swyddog Pwyllgor	Mrs. Mairwen Hughes (01248) 752515	Committee Officer

Aelodau Annibynnol / Independent Members

Mrs. Denise Harris Edwards
Mr. Islwyn Jones (**Is-Gadeirydd/Vice-Chair**)
Mr. Leslie Lord
Mrs. Dilys Shaw
Mr. Michael Wilson (**Cadeirydd/Chair**)

Yn cynrychioli'r Cyngor Sir / Representing the County Council

Y Cynghorydd/Councillor Trefor Lloyd Hughes
Y Cynghorydd/Councillor Dafydd Rhys Thomas

Yn cynrychioli'r Cynghorau Tref/Cymuned / Representing the Town/Community Councils

Y Cynghorydd/Councillor John Chorlton
Y Cynghorydd/Councillor John Roberts

R H A G L E N

1 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Derbyn unrhyw ddatganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog parthed unrhyw eitem o fusnes.

2 COFNODION Y CYFARFODYDD (Tudalennau 1 - 18)

Cadarnhau cofnodion y cyfarfodydd fel â ganlyn :-

- Cofnodion y Pwyllgor Safonau a gafwyd ar 16 Medi, 2015.
- Cofnodion y Panel Goddefebau a gafwyd ar 24 Medi, 2015.
- Cofnodion y Pwyllgor Safonau a gafwyd ar 19 Chwefror, 2016.

3 CYNGHORAU TREF A CHYMUNED - GWEFANAU (Tudalennau 19 - 20)

Derbyn adroddiad gan y Swyddog Monitro.

4 ADOLYGU Y DAIR GOFRESTR DIDDORDEBAU AELODAU (Tudalennau 21 - 54)

Derbyn adroddiad gan y Swyddog Monitro.

5 CWYNION A GYFLWYNWYD I'R OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU (Tudalennau 55 - 56)

Derbyn adroddiad gan y Swyddog Monitro.

6 ADRODDIAD AR GYNHADLEDD PWYLLGORAU SAFONAU CYMRU 2015 (Tudalennau 57 - 186)

Derbyn adroddiad gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau.

PWYLLGOR SAFONAU

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 16 Medi 2015

Aelodau Annibynnol

Mr Michael Wilson (Cadeirydd)
Mrs Denise Harris Edwards
Mr Leslie Lord
Mrs Dilys Shaw

Yn cynrychioli'r Cyngor Sir

Y Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes
Y Cynghorydd Dafydd Rhys Thomas

Yn cynrychioli'r Cyngorau Tref/Cymuned

Y Cynghorydd William Raymond Evans
Y Cynghorydd John Roberts

WRTH LAW:	Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol/Dirprwy Swyddog Monitro (RJ) Swyddog Pwyllgor (SC)
YMDDIHEURIADAU:	Mr. Islwyn Jones

---

1 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Ni chafwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

Gofynnodd y Cynghorydd Dafydd Rhys Thomas iddo gael ei nodi ei fod yn Aelod o'r Grŵp Tasg a Gorffen ar gyfer Clybiau Brechwast.

2 COFNODION CYFARFODYDD

- Cadarnhawyd fel rhai cywir, gofnodion y cyfarfod o'r Pwyllgor Safonau a gynhaliwyd ar 11 Mawrth 2015.
- Cadarnhawyd fel rhai cywir, gofnodion y Panel Caniatâd Arennig a gynhaliwyd ar 1 Ebrill 2015.

3 ADOLYGIAD O'R RHEOLAU GWEITHDREFN CYNLLUNIO – RHAN 4.6 Y CYFANSODDIAD

Cyflwynwyd - adroddiad y Pennaeth Gwasanaeth (Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd) a'r Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol/Dirprwy Swyddog Monitro mewn perthynas â'r uchod.

Dywedodd y Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol/Dirprwy Swyddog Monitro mai pwrpas yr adroddiad oedd adolygu'r Rheolau Gweithdrefn Cynllunio i sicrhau bod safon gyffredin ar gyfer delio gyda mathau penodol o geisiadau a bod aelodau a swyddogion yn ymddwyn yn briodol mewn amgylchiadau o'r fath.

Dywedodd y Swyddog bod y Rheolau wedi bod mewn bodolaeth ers nifer o flynyddoedd a'u bod yn cael eu hadolygu o bryd i'w gilydd er mwyn sicrhau y rhoddir sylw i unrhyw faterion cyfredol neu broblemau posibl. Dywedodd y cafodd y Rheolau eu hadolygu ddiwethaf yn 2013 fel y manylir ar hynny ym mharagraff 2.1 yr adroddiad a dywedodd ei fod yn gobeithio codi ymwybyddiaeth o unrhyw broblemau neu faterion a oedd angen sylw. Yn dilyn ymgynghori gyda'r Pennaeth Cynllunio a'r Prif Swyddog ar gyfer y Pwyllgor, dywedodd mai'r farn gyffredinol yw nad oes unrhyw faterion o'r fath ar hyn o bryd. Dywedodd fod argymhelliad wedi cael ei gyflwyno i beidio â gwneud unrhyw newidiadau ar hyn o bryd oherwydd Deddf Cynllunio (Cymru) 2015 sy'n bwriadu safoni a rheoleiddio'r weithdrefn a maint Pwyllgorau Cynllunio. Ymdrinnir â hyn drwy ddeddfwriaeth eilaidd nad ydyw hyd yma wedi ei chyhoeddi. Rhagwelir y bydd nifer o bethau tebyg rhwng y Rheolau Gweithdrefn Cynllunio cyfredol a'r weithdrefn/protocol cenedlaethol arfaethedig.

PENDERFYNWYD:-

- **Nodi'r adroddiad a'r newidiadau arfaethedig a ragwelir gan y Ddeddf;**
- **Peidio â gwneud unrhyw newidiadau ar hyn o bryd i Reolau Gweithdrefn Cynllunio'r Cyngor;**
- **Cymeradwyo hyfforddiant a gweithredu'r gweithdrefnau/protocolau cenedlaethol newydd pan gânt eu cyhoeddi a phan ddônt i rym.**

4 CANLLAWIAU DIWYGIEDIG AR Y CÔD YMDDYGIAD I GYNGHORWYR SIR A CHYNGHORWYR CYMUNED

Cyflwynwyd – adroddiad gan y Swyddog Monitro mewn perthynas â'r Canllawiau diwygiedig ar y Côt Ymddygiad.

Dywedodd y Swyddog Monitro mai'r Ombwdsmon sy'n gyfrifol am gyhoeddi canllawiau i gynorthwyo Aelodau i gydymffurfio gyda'r Côt Ymddygiad statudol. Eglurodd y Swyddog fod 3 set o ganllawiau wedi cael eu cyhoeddi dan y Côt cyfredol ac mai hwn yw'r trydydd sy'n disodli'r ddau flaenorol. Dywedodd fod Cynghorwyr Sir a Chynghorwyr Cymuned wedi cael nodiadau Canllaw ar wahân. Pwysleisiodd yr angen i Aelodau'r Pwyllgor hwn fod yn ymwybodol o'r canllawiau ar y Côt Ymddygiad rhag ofn y bydd angen iddynt ystyried cwyn berthnasol a gyflwynir iddynt.

PENDERFYNWYD nodi'r Canllawiau diwygiedig ar y Côt Ymddygiad fel y cawsant eu cyhoeddi gan yr Ombwdsmon.

Gweithredu: Y Swyddog Monitro i ysgrifennu at Gyngorau Cymuned i gadarnhau fod y Canllawiau Diwygiedig wedi cael eu dwyn at sylw eu Haelodau.

5 DEDDF LLYWODRAETH LEOL (DEMOCRATIAETH)(CYMRU) 2013 A GORCHYMYN DEDDF LLYWODRAETH LEOL (DEMOCRATIAETH) (CYMRU) 2013 (CYCHWYN RHIF 2) 2015

Cyflwynwyd – adroddiad gan y Swyddog Monitro mewn perthynas â'r uchod.

Adroddodd y Swyddog Monitro ar newidiadau statudol a wnaed gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2015. Dywedodd bod y ddeddfwriaeth wedi dod i rym gyda newidiadau cynlluniedig yn cael eu gweithredu fesul modiwl dan ddeddfwriaeth eilaidd. Daeth modiwlau newydd i rym mis Mai. Mae rhai yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol berthnasol i waith y Pwyllgor Safonau.

Dywedodd y Swyddog Monitro ymhellach fod gofyniad statudol yn awr ar bob Cyngor Cymuned i fod â phresenoldeb ar y we ac i gyhoeddi gwybodaeth ar eu gwefannau. Dywedodd y Swyddog fod y gofyniad hwn yn berthnasol i'r Pwyllgor Safonau oherwydd cafwyd cwynion ynghylch materion yn ymwneud â thryloywder mewn Cyngorau Tref a Chymuned, ac yn arbennig felly Cyngorau Cymuned bychan a rhai nad oes ganddynt fawr o adnoddau. Dywedodd fod rhai aelodau o'r cyhoedd a chynghorwyr newydd wedi mynegi cryn anfodlonrwydd ynglŷn â'r ffaith nad yw rhai Cyngorau Cymuned yn cydymffurfio gyda'r gofynion cyhoeddi o ran rhaglenni, cofnodion, cyfrifon ac ati, a dywedodd ei bod hi a'r Archwilwyr wedi derbyn cwynion ynghylch diffygion a materion perthynas yn codi o'r rhwystredigaethau hynny, a bod y rhain wedi cael eu cyfeirio at yr Ombwdsmon.

Adroddodd y Swyddog Monitro ar y Gofrestr o Ddiddordebau Aelodau sydd bellach wedi cael ei chyflwyno. Mae gan y Cyngor Sir dair cofrestr o ddiddordeb ac un yn unig sydd gan Gyngorau Tref a Chymuned sef "cofrestr o'r datganiadau a wneir mewn cyfarfodydd". Bellach, rhaid i Aelodau Cyngorau Cymuned gwblhau ffurflenni "Cofrestru Diddordebau Ymlaen Llaw", a rhaid i'r ddwy fod ar gael i'r cyhoedd eu harchwilio.

Dywedodd y Swyddog Monitro fod y 'Gofrestr o Ddiddordebau Aelodau' yn arwyddocaol i Aelodau'r Pwyllgor Safonau o ran y gwaith y maent yn ei wneud yn flynyddol i adolygu'r cofrestrau o ddiddordebau'r Cynghorwyr Sir sy'n rhan benodol o'u rhaglen waith. Nid oes unrhyw gynllun newydd i adolygu cofrestrau'r Cyngorau Cymuned wedi ei gynnwys ar gyfer eleni (oherwydd rhaid i'r broses newydd sefydlu'n gadarn) ond efallai y byddai'n rhesymol rhybuddio Cyngorau Cymuned y bydd y Pwyllgor Safonau'n adolygu'r cofrestrau y flwyddyn nesaf?

Gofynnodd y Cadeirydd a fyddai modd cosbi Cyngorau Tref a Chymuned nad oeddent wedi cydymffurfio gyda'r gofyniad statudol i fod â gwefan.

Dywedodd y Swyddog Monitro y gallai aelodau'r cyhoedd gyflwyno cwynion ynghylch camweinyddu i'r Ombwdsmon. Efallai na fyddai'r Ombwdsmon yn gweithredu ond gallai gyhoeddi rhybudd/cerydd cyhoeddus.

PENDERFYNWYD:

- **Nodi'r newidiadau y cyfeirir atynt yn yr adroddiad, yn arbennig paragraff 2;**
- **Penderfynu a ddylai materion cydymffurfiaeth mewn perthynas â'r cyfrifoldeb newydd hwn fod yn rhan o Raglen Waith y Pwyllgor Safonau.**

GWEITHREDU:

- **Pennaeth Busnes y Cyngor/Swyddog Monitro i ofyn i'r Adain Bolisi am ddata i sefydlu pa Gynghorau Tref a Chymuned sydd â gwefan, ac a yw'r rheini nad oes ganddynt bresenoldeb ar y we yn bwriadu trefnu hynny;**
- **Adrodd yn ôl i'r cyfarfod nesaf o'r Pwyllgor Safonau ar 10 Rhagfyr 2015 ar ganfyddiadau'r uchod.**
- **Yna, y Swyddog Monitro i ysgrifennu at yr Ombwdsmon ynghylch cwestiynau a godwyd gan Aelodau'r Pwyllgor Safonau o ran y grant a ddyrannwyd i bob Cyngor Tref a Chymuned i greu eu gwefan eu hunain ac a fyddai modd ai peidio pennu cosb am fethiant i ddefnyddio'r grant yn gywir neu fethiant i sicrhau presenoldeb ar y we.**

6 TAFLENNI FFEITHIAU A GYHOEDDWDYD GAN OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU - YMCHWILIADAU A CHYFWELIADAU - CÔD YMDDYGIAD YR AELODAU

Cyflwynwyd – adroddiad gan y Swyddog Monitro mewn perthynas â'r uchod.

Dywedodd y Swyddog Monitro fod Swyddfa'r Ombwdsmon wedi cyhoeddi dwy daflen ffeithiau ar y Côt Ymddygiad er budd yr Aelodau. Mae'r Tafleenni Ffeithiau'n berthnasol i Gynghorwyr Tref a Chymuned a Chynghorwyr Sir fel ei gilydd. Mae'r tafleenni gwybodaeth yn rhoi gwybod i Aelodau am y broses ar gyfer ymchwiliadau a chynnal cyfweiliadau gyda'r Ombwdsmon yn ystod ymchwiliad. Mae'r Ombwdsmon eisiau Aelodau fod yn barod ac yn wybodus am y broses.

Dywedodd y Cadeirydd y dylid dwyn at sylw'r Aelodau mai cyfrifoldeb y Cynghorwyr Tref a Chymuned a Chynghorwyr Sir yw datgan diddordeb personol hyd yn oed os yw'r cyfarfod yn un anffurfiol. Os nad yw Aelodau yn datgan diddordeb a bod cwyn yn dod i law, dywedodd y gallai cwyn am dorri'r Côt Ymddygiad ddilyn.

PENDERFYNWYD argymhell yn y man fod cyfathrebiad yn cael ei hanfon at yr holl Aelodau yn dwyn eu sylw at gyngor yr Ombwdsmon fel y'i gwelir yn ATODIAD 3 yr adroddiad.

Gweithredu: Y Swyddog Monitro i anfon copïau caled o'r Tafleenni Ffeithiau a linc i'r Cynghorau Cymuned.

7 CANLLAWIAU LLEOL DDRAFFT AR GÔD YMDDYGIAD Y SWYDDOGION

Cyflwynwyd – adroddiad gan y Swyddog Monitro ar yr uchod.

Dywedodd y Swyddog Monitro bod y Côt Ymddygiad i Swyddogion y tu allan i awdurdod y Pwyllgor Safonau. Dywedodd bod yna Gôt Ymddygiad statudol yn y

Cyfansoddiad, ac mae staff yn arwyddo i'w dderbyn pan fyddant yn cychwyn contract cyflogaeth gyda'r Cyngor. Mae'r Côt Ymddygiad yn wahanol i Gôt yr Aelodau oherwydd mae Côt yr Aelodau wedi esblygu i gynnwys cysyniadau o ddiddordebau personol a rhagfarnus ond nid yw'r Côt ar gyfer y Swyddogion yn gwahanu rhwng y diddordebau hynny.

Awgrymodd y Swyddog Monitro y dylai'r Cyngor edrych ar ddrafftio Canllawiau Lleol ar y Côt i Reolwyr a Swyddogion i gynorthwyo ei staff. O ran mynychu cyfarfodydd, mae'r sefyllfa yn syml yn gyffredinol ond mae ymwneud gweithredol o ddydd i ddydd yn fwy anodd e.e. proses gaffael lle mae aelod o'r teulu yn rhan ohoni. Mewn achosion o'r fath, bydd angen i swyddogion ddod ymlaen i ddatgelu unrhyw gysylltiadau a bydd angen i reolwyr sefydlu 'gwahanfuriau'.

PENDERFYNWYD bod y Pwyllgor Safonau yn cefnogi'r Canllawiau Lleol Drafft ar y Côt Ymddygiad i Swyddogion ac yn argymhell eu cymeradwyo i bwrpas ymgynghori.

8 CWYNIION YNGHYLCH YMDDYGIAD I OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU

Cyflwynwyd – adroddiad gan y Swyddog Monitro mewn perthynas â'r uchod.

Rhoes y Swyddog Monitro diweddariad i'r Aelodau ar gwynion sydd wedi cael eu cyflwyno. Dywedodd bod dau adroddiad, un yn ymwneud â Chynghorydd Sir a'r ail yn ymwneud â Chynghorydd Tref a Chymuned.

Dywedodd y Swyddog bod y gŵyn gyntaf wedi bod gerbron y Panel Dyfarnu ac nad yw'r mater wedi gorffen yn llwyr. Mae'r materion eraill y mae'r Ombwdsmon wedi eu hystyried naill ai wedi cael eu gwrthod neu, mewn un achos, penderfynodd yr Ombwdsmon ymchwilio ond defnyddiodd ei bwerau i ddwyn yr ymchwiliad i ben gan anfon nodyn cynghori i'r Aelod ynglŷn â'i ymddygiad. Dywedodd y Swyddog mai dim ond un mater sy'n parhau i fod angen sylw ac nad oes unrhyw gwynion newydd wedi dod i law yn erbyn Aelodau. O ran Cynghorau Tref a Chymuned, dywedodd bod y cyfan o'r cwynion a gyflwynwyd wedi cael eu gwrthod gan yr Ombwdsmon.

PENDERFYNWYD nodi'r adroddiad.

9 ADOLYGU'R TAIR GOFRESTR O DDIDDORDEBAU'R AELODAU

Cyflwynwyd – adroddiad gan y Swyddog Monitro mewn perthynas â'r uchod.

Dywedodd y Swyddog Monitro fod yr Aelodau wedi gofyn am y cyfle i drafod yr Adolygiad diwethaf o'r Cofrestrau cyn cychwyn ar y broses ar gyfer yr adolygiad nesaf.

Dywedodd y Swyddog Monitro fod Aelodau'r Pwyllgor Safonau wedi cysylltu gyda'r aelodau i gael eglurhad ynghylch rhai manylion yn y cofrestrau. Yn y gorffennol, ymarfer bwrdd gwaith yn unig fu hwnnw. Yn dilyn atborth gan y Pwyllgor Safonau, anfonwyd nodyn cynghori allan. Anfonwyd nodyn tebyg eleni.

Roedd yr Aelodau wedi dweud bod nifer o faterion TGCh yn parhau i fod angen sylw gydag anghysonderau rhwng fersiynau Cymraeg a Saesneg y Cofrestrau.

Dywedodd y Swyddog Monitro y byddai'n costio oddeutu £10,000 i unioni'r diffyg hwnnw a bod y cynnig wedi cael ei wrthod ar y cyd gan y Prif Weithredwr, y Swyddog Monitro a'r Rheolydd Gwasanaethau Ar-lein. Mabwysiadwyd dull llai technegol gyda chefnogaeth gan yr adain Gyfieithu ac mae'r dull hwnnw'n gweithio.

PENDERFYNWYD trafod y broses o adolygu'r cofrestrau yn 2016 a phenderfynu pa welliannau y gellir eu gwneud.

Gweithredu:

- **Y Swyddog Monitro i ddrafftio llythyr at yr holl Aelodau ar ddiwedd y flwyddyn yn cadarnhau y bydd y Pwyllgor Safonau yn dilyn yr un broses y flwyddyn nesaf.**
- **Y Pwyllgor Safonau i gynghori Aelodau a chaniatáu amser iddynt ddiweddarau'r cofrestrau os oes unrhyw faterion yn parhau i fod angen sylw o ran y "Gofrestr o Roddion a Lletygarwch" a'r "Gofrestr Sefydlog";**
- **Cynnwys adolygiad o'r Adroddiadau Blynnyddol a Hyfforddiant.**

10 HYFFORDDIANT AR GYFER CYNGHORWYR TREF

Cyflwynwyd – adroddiad gan y Swyddog Monitro ar yr uchod.

Cyflwynodd y Swyddog Monitro adroddiad ar Raglen Waith y Pwyllgor Safonau ar gyfer y flwyddyn gyfredol o ran hyfforddiant ar gyfer Cynghorau Tref. Dywedodd fod cyfarfodydd wedi cael eu trefnu yn yr ardaloedd a ganlyn:-

Caergybi
Porthaethwy
Biwmares
Llangefni
Dyddiad dros dro ar gyfer Amlwch.

Cynigiodd y Swyddog Monitro fod un Aelod o'r Pwyllgor Safonau yn mynychu cyfarfod o bob Cyngor Tref. Y farn wreiddiol oedd i Aelodau fynychu cyfarfod cyffredin am awr ond gwrthodwyd y syniad hwnnw gan y Cynghorau Tref oherwydd bod yn well ganddynt gael sesiwn hyfforddi ar wahân. Byddai sesiwn cwestiwn ac ateb yn rhan o'r drafodaeth.

Rhoes y Swyddog Monitro i bob Aelod restr o gyfarfodydd gyda dyddiadau a lleoliadau i fynychu cyfarfodydd y Cynghorau Tref. Awgrymodd pob Aelod yn wirfoddol y cyfarfod y byddant yn hoffi ei fynychu.

PENDERFYNWYD:

- **Bod y Pwyllgor Safonau yn cadarnhau/diwygio cynnwys y sleidiau.**
- **Nodi unrhyw faterion penodol i'w codi gyda'r Cynghorau Tref.**

- **Cadarnhau y bydd pob Aelod annibynnol o'r Pwyllgor Safonau yn mynychu sesiynau hyfforddi yn ardal pob Cyngor Tref gyda'r Swyddog Monitro.**

11 FFORWM PWYLLGOR SAFONAU GOGLEDD CYMRU

Cyflwynwyd - adroddiad gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau ynghylch yr uchod.

Rhoes y Cadeirydd ddiweddariad ar y cyfarfod o Fforwm Pwyllgorau Safonau Gogledd Cymru a gynhaliwyd ar 16 Mehefin 2015. Cyfeiriodd at agweddau cadarnhaol y Fforwm a oedd yn cynnwys hyfforddiant ar gyfer Cynghorwyr ac sydd eisoes wedi cael ei weithredu gan y Pwyllgor hwn.

Cyfeiriodd y Cadeirydd at ddyfodol y Pwyllgorau Safonau Rhanbarthol sy'n ansicr ar hyn o bryd ac y byddai angen ei ailystyried yn dilyn unrhyw ad-drefnu gan Lywodraeth Cymru.

PENDERFYNWYD nodi'r adroddiad.

Gweithredu: Aelodau'r Pwyllgor Safonau i godi unrhyw faterion a all fod ganddynt ar gyfer cyfarfod nesaf y Fforwm Pwyllgor Safonau Rhanbarthol (dim dyddiad wedi ei bennu hyd yma).

12 CYNHADLEDD GENEDLAETHOL AR GYFER PWYLLGORAU SAFONAU

Cyflwynwyd – adroddiad gan y Swyddog Monitro ar yr uchod.

Dywedodd y Swyddog Monitro y bydd Cynhadledd Pwyllgorau Safonau Cenedlaethol Cymru yn cael ei chynnal yng Nghaerdydd ac y bydd Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Pwyllgor Safonau yn mynychu ynghyd â'r Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol/Dirprwy Swyddog Monitro. Eglurodd fod y mater wedi cael ei ddwyn i sylw'r Pwyllgor Safonau er mwyn gofyn i Aelodau pa weithdai sy'n flaenoriaeth ganddynt. Dywedodd y cynhelir 6 o weithdai a bod modd i gynrychiolwyr fynychu'r cyfan o'r 6 os ydynt yn dymuno.

PENDERFYNWYD:

- **Mynychu'r holl sesiynau:-**
  1. **Cyfryngau Cymdeithasol – Cadw Allan o Drwbl**
  2. **Chwythu'r Chwiban – Addasu i ddelio â modelau gweithredu newydd i'r gwasanaethau cyhoeddus.**
  3. **Cynghorau Cymuned - Llywodraethau a Safonau**
  4. **Datrys Problemau'n Lleol – yn ymarferol.**
  5. **A yw Egwyddorion Nolan yn addas at y diben yn yr hinsawdd bresennol a thros yr 20 mlynedd nesaf.**
  6. **Cywirdeb ym maes Cynllunio – diweddariad.**
  - 7.
- **Anfon unrhyw feysydd penodol neu gwestiynau i'r Cadeirydd/Is-Gadeirydd rhoddi sylw iddynt yn ystod y Gynhadledd.**

- **Y Cadeirydd/Is-Gadeirydd i baratoi adroddiad ffurfiol o'r Gynhadledd i'r Pwyllgor Safonau ar 10 Rhagfyr 2015.**

**MR MICHAEL WILSON
CADEIRYDD**

PANEL CANIATÂD ARBENNIG Y PWYLLGOR SAFONAU

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 24 Medi 2015

PRESENNOL:	Aelodau Annibynnol Mr. Michael Wilson (Cadeirydd) Mr. Islwyn Jones Mrs. Dilys Shaw
WRTH LAW:	Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro, Swyddog Pwyllgor
HEFYD YN BRESENNOL:	Neb
YMDDIHEURIADAU:	Dim

1 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Ni chafwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

2 CAIS AM GANIATÂD ARBENNIG

Cyflwynwyd – cais ar y cyd am ganiatâd arbennig gan Aelodau Cyngor Sir Ynys Môn mewn perthynas ag adroddiad 'Darparu Clybiau Brechwast am Ddim mewn Ysgolion Cynradd' a fydd yn cael ei ystyried gan y Cyngor Sir ar 29 Medi, 2015.

Rhoes y Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro amlinellid o'r categorïau o ddiddordebau personol sydd wedi eu rhestru ym mharagraff 10 y Côd Ymddygiad a'r prawf ar gyfer diddordebau sy'n rhagfarnu ym mharagraff 12. Eglurodd na fedrir ond rhoddi caniatâd arbennig mewn amgylchiadau penodol a oedd wedi eu rhestru yn Nogfen 3 y dogfennau a oedd ynghlwm wrth yr Adroddiad i'r Panel.

PENDERFYNODD y Panel fel a ganlyn:-

- Rhoddir caniatâd arbennig i'r holl Aelodau sy'n defnyddio'r gwasanaeth hwn neu sydd â chydabod agos (teulu neu gyfaill) sy'n defnyddio'r gwasanaeth hwn (neu wasanaeth cyfatebol / tebyg / cysylltiedig mewn ysgol) sy'n golygu y gall Aelodau o'r fath siarad a phleidleisio, ar yr amod fod y mater yn ymwneud â'r holl ysgolion neu nifer o ysgolion;
- Bydd y caniatâd arbennig hwn yn ymestyn i unrhyw drafodaeth yn y dyfodol ar y mater hwn (neu wasanaeth cyfatebol / tebyg / cysylltiedig mewn ysgol) am weddill tymor y Cyngor hwn ac ni fydd angen unrhyw ganiatâd arbennig pellach;
- Bydd Aelodau'n parhau i fod â diddordeb personol dan y Côd a bydd angen iddynt ddatgan y diddordeb hwnnw ar gychwyn y cyfarfod neu ar gychwyn y drafodaeth ar yr eitem berthnasol. Ar y ffurflenni datgan diddordeb, rhaid i Aelodau gadarnhau eu bod yn dibynnu ar ganiatâd arbennig a gafwyd gan y Pwyllgor Safonau ar 24 Medi, 2015.

**MR. MICHAEL WILSON
CADEIRYDD**

This page is intentionally left blank

PWYLLGOR SAFONAU

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 19 Chwefror 2016

YN BRESENNOL:	Aelodau Annibynnol Mrs. Denise Harris Edwards Mr. Islwyn Jones Mr. Leslie Lord Mrs. Dilys Shaw Mr. Michael Wilson Yn cynrychioli Cyngorau Tref a Chymuned John Roberts (ar gyfer eitemau 1 a 2 yn unig) Yn cynrychioli'r Cyngor Sir Y Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes
WRTH LAW:	Swyddog Monitro, Swyddog Pwyllgor (MEH).
HEFYD YN BRESENNOL:	Y Cynghorydd Peter Rogers
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorydd Dafydd Rhys Thomas

1 ETHOL CADEIRYDD

Ail-etholwyd Mr. Michael Wilson yn Gadeirydd o blith yr Aelodau Annibynnol.

2 ETHOL IS-GADEIRYDD

Ail-etholwyd Mr. Islwyn Jones yn Is-gadeirydd o blith yr Aelodau Annibynnol.

3 DATGAN DIDDORDEB

Ni dderbyniwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

4 DEDDF LLYWODRAETH LEOL 2000 – APÊL YN ERBYN PENDERFYNIAD Y PWYLLGOR SAFONAU – DERBYN ARGYMHELLIAD TRIBIWNLYS APÊL PANEL DYFARNU CYMRU

Cyflwynwyd – adroddiad y Swyddog Monitro a'r Atodiadau.

Nododd y Cadeirydd mai adolygiad apêl oedd hwn ar ôl i Dribiwnlys Apêl Panel Dyfarnu Cymru gyfeirio'r mater yn ôl i'r Pwyllgor Safonau, sef y mater yn ymwneud â'r ffaith i'r Cynghorydd Peter Rogers dorri'r Côt Ymddygiad ac argymhelliad y Tribiwnlys y dylid ymestyn y gwaharddiad o un mis i dri mis. Pwysleisiodd y Cadeirydd nad diben y cyfarfod oedd ail-glywed tystiolaeth a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Safonau ar 19 Rhagfyr, 2014, nac wedyn i'r Tribiwnlys Apêl a gynhaliwyd ar 10 ac 11 Medi, 2015.

Dywedodd y Cadeirydd ymhellach y bydd rhaid i'r Pwyllgor Safonau benderfynu am ba hyd y dylid gwahardd y Cynghorydd Rogers o ganlyniad i'r ffaith ei fod wedi torri Cod Ymddygiad y Cyngor, sef un ai ei wahardd am un mis neu am dri mis. Dywedodd y Cadeirydd y bydd y Pwyllgor Safonau yn clywed unrhyw dystiolaeth ychwanegol ar gosb a gafwyd ers yr Apêl, naill ai'n ysgrifenedig neu'n llafar, oddi wrth Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a'r Cynghorydd Rogers. Roedd y Pwyllgor wedi derbyn Adroddiad y Tribiwnlys Apêl ar 18 Rhagfyr, 2015 ynghyd â chyflwyniadau ysgrifenedig gan y Cynghorydd Rogers; mae Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru wedi ymateb yn dweud nad oes ganddynt unrhyw beth i'w ychwanegu.

Amlinellodd y Cadeirydd y weithdrefn ar gyfer y cyfarfod a nododd y byddai'r Pwyllgor yn ymneilltuo i sesiwn gaeedig i ystyried ei benderfyniad, ac y byddai ond yn galw ar y Swyddog Monitro petai angen unrhyw gyngor penodol. Byddai unrhyw gyngor o'r fath a roddir yn cael ei rannu gyda'r Cynghorydd Rogers.

Rhoddodd y Cadeirydd wahoddiad i'r Swyddog Monitro gyflwyno ei hadroddiad i'r Pwyllgor. Gofynnodd y Cynghorydd Rogers i gael gohirio'r cyfarfod oherwydd bod y Swyddog Monitro wedi cael ei gwahardd rhag cynghori'r Pwyllgor Safonau ynghylch y mater hwn; defnyddiwyd Cyfreithiwr allanol yn y gwrandawladau blaenorol.

Eglurodd y Swyddog Monitro fod y Pwyllgor Safonau wedi penderfynu, yn sgil y datganiad yr oedd y Cynghorydd Rogers wedi'i wneud i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ynglŷn ag adran gyfreithiol y Cyngor, yr adran yr oedd hi'n Bennaeth Gwasanaeth arni, na fyddai wedi bod yn briodol iddi gymryd rhan mewn materion tystiolaeth yng gwrandawriad y Pwyllgor Safonau a gynhaliwyd ar 19 Rhagfyr, 2014. Roedd y gwrandawriad gerbron y Panel Dyfarnu ar 10 ac 11 Medi, 2015, yn ail wrandawriad o'r holl dystiolaeth. Mae'r materion hyn wedi cau bellach ac nid oes gan y Pwyllgor Safonau unrhyw rym i ailystyried y canfyddiadau ffeithiol. Yn yr amgylchiadau hyn, nid oedd y Swyddog Monitro'n ystyried bod ei sefyllfa bellach yn ei hatal rhag medru cynghori'r Pwyllgor Safonau ar y broses yn y cyfarfod hwn.

Ymneilltuodd y Pwyllgor i sesiwn breifat i drafod y mater.

Daeth aelodau'r Pwyllgor Safonau yn ôl o'r sesiwn breifat a chyhoeddodd y Cadeirydd fod aelodau'r Pwyllgor Safonau wedi dod i benderfyniad unfrydol y câi'r Swyddog Monitro aros yn y cyfarfod i roi cyngor.

Rhoddodd y Cadeirydd wahoddiad i'r Swyddog Monitro gyflwyno ei hadroddiad.

Amlinellodd y Swyddog Monitro ei hadroddiad i'r cyfarfod a nododd fod y Pwyllgor Safonau wedi cynnal gwrandawriad llawn ac wedi pennu cosb yn ei gyfarfod ar 19 Rhagfyr 2014. Roedd y Pwyllgor wedi dod i'r casgliad fod y Cynghorydd Rogers wedi torri'r Côt Ymddygiad oherwydd iddo beidio â datgan diddordeb personol trwy gyfrwng cyfeillgarwch hir-sefydlog gyda darpar brynwr y tir fel y disgrifir yn yr adroddiad. O ganlyniad i dorri'r Côt, penderfynodd y Pwyllgor Safonau wahardd y Cynghorydd Rogers am gyfnod o un mis.

Wedi hynny, apeliodd y Cynghorydd Rogers yn erbyn penderfyniad y Pwyllgor Safonau i Banel Dyfarnu Cymru ar 19 Ionawr, 2015. Cynhaliwyd Gwrandawriad yr Apêl ar 10 ac 11 Medi, 2015, ac roedd hwn yn ail wrandawriad llawn o'r ffeithiau a'r dystiolaeth ynghyd â'r gosb. Aeth y Tribiwnlys Apêl trwy'r broses canfod ffeithiau a daeth i'r casgliad hefyd fod y Cynghorydd wedi torri'r Côt Ymddygiad mewn tri chategori gwahanol. Mae'r manylion llawn wedi'u cynnwys yn adroddiad Panel Dyfarnu Cymru dyddiedig 1 Rhagfyr, 2015 a oedd wedi'i gynnwys yn y dogfennau i'r Pwyllgor Safonau.

Yn gryno, canfu'r Tribiwnlys Apêl fod y Cynghorydd Rogers wedi defnyddio'i swydd fel Cynghorydd yn amhriodol ac fe welir eu canfyddiadau ym mharagraff 5.3.3 Penderfyniad y Tribiwnlys. Yn ail, canfu'r Tribiwnlys Apêl fod y Cynghorydd Rogers wedi methu â datgan diddordeb personol ar 12 achlysur pan fu'n delio â Swyddogion mewn perthynas â gwaredu'r tir - y paragraffau perthnasol ym Mhenderfyniad y Tribiwnlys yw 5.3.9, 5.3.11 a 5.3.13. Hefyd, daeth y Tribiwnlys Apêl i'r casgliad, yn sgil y ffaith ei fod wedi ceisio dylanwadu ar werthiant y tir ar sawl pwynt, fod y Cynghorydd Rogers wedi creu diddordeb a oedd yn rhagfarnu a chaiff y rhain eu hamlinellu ym mharagraff 5.3.16 Penderfyniad y Tribiwnlys.

O ganlyniad i'r canfyddiadau hyn, daeth y Tribiwnlys Apêl i'r casgliad y dylid ymestyn y gwaharddiad o fis, a roddwyd gan y Pwyllgor Safonau, i gyfnod o dri mis. Wrth ddod i'r penderfyniad hwnnw, rhoddodd y Tribiwnlys Apêl ystyriaeth drylwyr i nifer o ffactorau a oedd yn gwaethygu'r achos, ac maent wedi rhestru'r rhain ym mharagraff 6.3.4 eu Penderfyniad. O ganlyniad, fe wnaeth y Tribiwnlys Apêl gyfeirio'r mater gwaharddiad yn ôl i'r Pwyllgor Safonau fel y gallai'r Pwyllgor benderfynu naill ai derbyn argymhelliad y Panel Dyfarnu a gwahardd y Cynghorydd am dri mis, neu o dan y Rheoliadau (sy'n rhan o'r dogfennau i'r cyfarfod yn Atodiad 6), mae gan y Pwyllgor Safonau y dewis i beidio dilyn argymhelliad y Tribiwnlys Apêl ac yn hytrach, gwrthod argymhelliad y Tribiwnlys Apêl a chadarnhau ei benderfyniad gwreiddiol sef gwaharddiad o un mis.

Nododd y Swyddog Monitro ymhellach, waeth beth fyddai penderfyniad y Pwyllgor Safonau, y byddai'n rhaid iddo fod yn seiliedig ar y canfyddiadau ffeithiol a'r modd y torrwyd y rheolau fel yr oedd y Tribiwnlys Apêl wedi canfod, ac ni fedrai'r Pwyllgor Safonau ddibynnu ar ei ganfyddiadau gwreiddiol. Byddai'r gwaharddiad yn dod i rym am hanner nos. Nid oes unrhyw hawl pellach i apelio o fewn y broses statudol ar wahân i gais am adolygiad barnwrol i'r Uchel Lys.

Dywedodd y Cadeirydd nad oedd Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru wedi anfon unrhyw gyflwyniadau pellach ato ac nad oedd yn bresennol yn y cyfarfod. Dywedodd fod y Cynghorydd Rogers wedi cyflwyno gohebiaeth a dderbyniwyd ar 20 Ionawr, 2016.

Rhoddodd y Cadeirydd wahoddiad i'r Cynghorydd Rogers annerch y cyfarfod.

Dywedodd y Cynghorydd Rogers mai'r broblem fwyaf oedd ganddo gyda'r holl fater oedd cymaint o amser yr oedd hyn wedi'i gymryd. Roedd saith o gwynion amdano wedi dod i law'r un pryd ac mae'r Ombwdsmon wedi gwrthod y rheini. Dylai Panel Dyfarnu Cymru ystyried faint o amser mae'r broses wedi'i gymryd o'r adeg pan gyflwynodd yr apêl gychwynnol ym mis Ionawr 2015 hyd nes y Tribiwnlys Apêl ym mis Medi 2015. Cyfeiriodd at ganllawiau Panel Dyfarnu Cymru ynghylch yr amserlen ar gyfer gwrandawriadau yn dilyn apeliadau. Nid oedd wedi cael galw tystion. Dywedodd y Cynghorydd Rogers fod un adran yn y Cyngor Sir heb fod yn ymateb i'w negeseuon e-bost yn ystod y cyfnod pan oedd yn aros i Banel Dyfarnu Cymru osod dyddiad ar gyfer y Tribiwnlys. Roedd o'r farn ei fod eisoes wedi cael ei gosbi a'i fod wedi cymryd ei gosb yn gyson yn ystod y cyfnod hwn. Mae'r Pwyllgor Safonau wedi gohirio neu ganslo cyfarfodydd oherwydd yr oedi gyda Phanel Dyfarnu Cymru yn peidio cyflwyno eu hadroddiad terfynol ar y mater i'r Cyngor Sir.

Nododd ei fod yn beth calonogol iddo nad oedd Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru wedi herio'r hyn y mae wedi'i gyflwyno i'r Pwyllgor Safonau. Dywedodd y Cynghorydd Rogers fod Panel Dyfarnu Cymru wedi oedi rhag cyflwyno'r Cofnod Penderfyniad tan fis Rhagfyr 2015 er eu bod yn ymwybodol bod y Pwyllgor Safonau yn disgwyl am y Penderfyniad. Nododd ei fod wedi ysgrifennu at y Swyddog Monitro ar ôl derbyn yr Adroddiad Penderfyniad yn mynegi ei fod o'r farn fod Panel Dyfarnu Cymru wedi rhedeg allan o amser ac wedi torri eu rheolau eu hunain o ran rhyddhau'r adroddiad terfynol. Ystyriai ei fod wedi dioddef ei gosb ac y dylid rhoi'r mater cyfan o'r neilltu.

Dywedodd fod y Swyddog Monitro wedi ymateb gan ddweud y byddai'n anfon gohebiaeth y Cynghorydd Rogers ymlaen at Banel Dyfarnu Cymru ac y dylent hwy ymateb iddo'n bersonol. Dywedodd nad oedd wedi derbyn ymateb i'w lythyr oddi wrth Banel Dyfarnu Cymru. Nododd y Cynghorydd Rogers ymhellach ei fod ef a'i deulu wedi dioddef oherwydd y mater hwn; mae'n beth ofnadwy cael eich cyhuddo o fod yn anonest.

Cyfeiriodd y Cynghorydd Rogers at gyfarfod y Cyngor llawn a gynhaliwyd ar 9 Rhagfyr, 2015 pan fu i Swyddfa Archwilio Cymru gyflwyno ei Adroddiad Asesiad Corfforaethol i'r Cyngor. Dywedodd iddo godi'r mater o'i apêl, a gellir gweld hyn ar y gweddarllediad o'r cyfarfod. Dywedodd y Cynghorydd Rogers ei fod wedi ysgrifennu at yr Archwilydd Cyffredinol ynglŷn â'r mater hwn. Roedd y cynrychiolwyr o Swyddfa Archwilio Cymru oedd yn bresennol yn y cyfarfod yn ymddiheuro, a dywedasant y byddent yn edrych i mewn i'r mater; nid oedd wedi derbyn unrhyw ymateb ganddynt.

Gofynnodd y Cynghorydd Rogers i'r Pwyllgor Safonau ystyried y niwed roedd y mater hwn wedi'i achosi i'w hygrededd.

Rhoddodd y Cadeirydd gyfle i Aelodau'r Pwyllgor Safonau ofyn unrhyw gwestiynau er eglurder ar y mater o gosb i'r Cynghorydd Rogers yn unig.

Cyfeiriodd y Cadeirydd at gyflwyniad ysgrifenedig y Cynghorydd Rogers i'r Pwyllgor Safonau yn nodi *'it is probable with the benefit of hindsight, that I should have accepted the committee's decision and not have proceeded to appeal it.'* Dywedodd y Cadeirydd mai penderfyniad y Cynghorydd Rogers oedd apelio yn erbyn penderfyniad y Pwyllgor Safonau i roi gwaharddiad o un mis. Roedd hi'n anochel y byddai hyn yn arwain at wneud y broses yn hirach, er yn cydnabod wrth gwsr hawl y Cynghorydd Rogers i apelio. Roedd wedi ysgrifennu at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn 2013 ac fe wnaeth yntau gyhoeddi ei adroddiad yn 2014. Yn ei gyfarfod ar 11 Medi, 2014, penderfynodd y Pwyllgor Safonau fwrw ymlaen i gynnal gwrandawriad mewn perthynas â'r honiadau fod y Cynghorydd wedi torri'r Côt Ymddygiad. Cynhaliwyd y gwrandawriad llawn ar 19 Rhagfyr, 2014 ac fe wnaed penderfyniad i wahardd y Cynghorydd Rogers am gyfnod o un mis. Penderfynodd y Cynghorydd Rogers apelio yn erbyn y penderfyniad ac fe gymerodd y broses apêl o fis Ionawr tan fis Medi 2015. Pwysleisiodd y Cadeirydd nad y Pwyllgor Safonau oedd ar fai am yr oedi.

Ymatebodd y Cynghorydd Rogers gan ddweud ei fod yn ymddiheuro os oedd wedi rhoi'r argraff ei fod yn rhoi unrhyw fai ar y Pwyllgor Safonau am yr oedi. Pan oedd wedi ysgrifennu at y Swyddog Monitro ar ôl derbyn yr Adroddiad Penderfyniad terfynol gan Banel Dyfarnu Cymru (PDC) ym mis Rhagfyr, roedd hi wedi anfon ei ohebiaeth ymlaen ar unwaith at PDC; ystyriai fod hyn yn awgrymu mai PDC oedd ar fai am yr oedi ac nid y Pwyllgor Safonau.

Gofynnodd y Cadeirydd a oedd y Cynghorydd Rogers yn derbyn, o ganlyniad iddo apelio yn erbyn penderfyniad y Pwyllgor Safonau i'w wahardd am un mis, bod yr oedi pellach a achoswyd gan yr apêl yn ganlyniad anochel o'r penderfyniad i apelio?

Ymatebodd y Cynghorydd Rogers nad oedd Panel Dyfarnu Cymru wedi gwneud yr hyn oeddent i fod i'w wneud ac mai dyna pam y bu'r fath oedi. Roedd y Pwyllgor Safonau wedi gosod dyddiadau i glywed ei apêl ac mae wedi gorfod canslo ar ddau achlysur.

Rhoddodd y Cadeirydd wahoddiad i'r Cynghorydd Rogers wneud unrhyw ddatganiadau i gloi i'r Pwyllgor Safonau.

Dywedodd y Cynghorydd Rogers fod y Swyddog Monitro wedi tynnu sylw at y ffaith mai'r unig beth y câi'r Pwyllgor Safonau ei wneud oedd ystyried y gosb. Mae'r un cyfyngiad yn berthnasol iddo yntau. Mewn cymdeithas deg ei meddwl sy'n cadw at y gyfraith, mae'r gosb a roddir yn gysylltiedig â pha mor ddifrifol yw'r tramgwydd honedig. Pan ganfyddir bod methiannau, fel yw'r achos heddiw, mae'r canfyddiadau'n seiliedig ar uniondeb a chywirdeb y dystiolaeth a roddir gerbron.

Mae unrhyw dystiolaeth a roddir gerbron unrhyw dribiwnlys/gwrandawriad oddi mewn i reolau cyffredin cyfiawnder.

1. Gall rheolau sydd wedi'u hen sefydlu achosi canlyniadau difrifol pan fo tystiolaeth sy'n ffeithiol anghywir neu'n gamarweiniol o bosib yn atal cwrs cyfiawnder cyhoeddus ac yn atal cyfiawnder mewn cyfraith gyffredin.
2. Canlyniad arall o ddigwyddiadau o'r fath yw pan fo llys neu Dribiwnlys yn rhoi pwysau afraid yn y fath fodd wrth ystyried cosb briodol.

Dywedodd y Cynghorydd Rogers nad yw'n gwneud unrhyw honiad uniongyrchol yn y cyfarfod heddiw nac yn ceisio rhoi pwysau afraid ar y Pwyllgor Safonau. Mae wedi datgan yn ei gyflwyniad ysgrifenedig ac mae wedi derbyn gwrandawriad teg gan y Pwyllgor Safonau ac maent yn amlwg wedi deall ei rwystredigaeth a'i arweiniodd gerbron y Pwyllgor Safonau. Diolchodd i'r Pwyllgor Safonau am eu dealltwriaeth ynglŷn â'r mater. Dywedodd nad oedd yn ystyried ei fod yn ceisio unrhyw fantais ariannol. Dywedodd y Cynghorydd Rogers ei fod yn bryderus fod Panel Dyfarnu Cymru wedi medru canfod fel arall, er bod eu hadroddiad yn tynnu'n groes ar y pwynt hwnnw. Y cwbl y mae'r Cynghorydd Rogers yn gofyn amdano yw bod y Pwyllgor Safonau, wrth iddo bennu cosb briodol, yn gwneud hynny yn yr un modd ag y gwnaeth ym mis Rhagfyr 2014. Mae'r posibilrwydd o wyrdroi cwrs cyfiawnder yn fater y mae'n bwriadu mynd ar ei ôl yn rhywle arall.

Ymneilltuodd y Pwyllgor Safonau i sesiwn gaeedig i ystyried ei benderfyniad.

Penderfynodd y Pwyllgor fel a ganlyn:-

1. **Ar ôl ystyried adroddiad y Swyddog Monitro, ynghyd â'i atodiadau yn cynnwys cyflwyniadau ysgrifenedig pellach gan y Cynghorydd Rogers, ac wedi clywed gan y Cynghorydd Rogers ar y mater lliniaru, mae'r Pwyllgor Safonau yn cymeradwyo argymhelliad Tribiwnlys Panel Dyfarnu Cymru, yn ei adroddiad dyddiedig 1 Rhagfyr 2015; sef, gwahardd y Cynghorydd Peter Rogers rhag bod yn aelod o Gyngor Sir Ynys Môn am gyfnod o 3 mis.**
2. **Bydd cyfnod y gwaharddiad yn dechrau ar 20 Chwefror 2016 ac yn dod i ben ar ôl 19 Mai 2016.**
3. **Ar yr adeg hon yn yr achos, nid oes hawl i apelio yn erbyn penderfyniad y Pwyllgor Safonau ac eithrio i'r Uchel Lys drwy adolygiad barnwrol.**
4. **Mae rhesymau'r Pwyllgor Safonau am gymeradwyo argymhelliad y Tribiwnlys yn cynnwys y rhai a roddir ym mharagraff 6.3 adroddiad y Tribiwnlys.**
5. **Cymerodd y Pwyllgor Safonau i ystyriaeth hefyd y ffactorau a restrir ym mharagraffau 6 i 13 isod.**
6. **Nid yw'r canfyddiadau a wnaed yn wreiddiol gan y Pwyllgor Safonau ynghylch ffeithiau a thorri'r Côd, y mae'r Cynghorydd Rogers yn parhau i gyfeirio atynt yn ei**

liniariad, yn berthnasol mwyach. Maent wedi cael eu disodli gan rai'r Tribiwnlys a'r rheini yw'r geiriau olaf ar y pwnc. Ar y pwynt hwn, mae sylwadau'r Cynghorydd Rogers wedi cael eu diystyru.

7. Mae angen atgoffa'r Cynghorydd Rogers eto bod y cyfrifoldeb o dan y Côt, am ddatgan diddordebau, ac agweddau eraill o gydymffurfiaeth â'r Côt, yn nwylo'r Cynghorwyr eu hunain. Mae'r Pwyllgor yn pryderu bod y Cynghorydd Rogers yn parhau i geisio ymwrthod â'r cyfrifoldeb personol hwnnw.

8. Roedd y Pwyllgor Safonau yn pryderu ynghylch paragraff 4.3.8 o adroddiad y Tribiwnlys a oedd yn nodi bod y Cynghorydd Rogers yn derbyn ei fod yn deall gofynion y Côt, ond, serch hynny, yn ymddangos fel petai wedi penderfynu peidio glynu wrthynt dro ar ôl tro. Ym marn y Pwyllgor, mae hyn yn gwneud pethau'n waeth.

9. Nododd y Pwyllgor Safonau Atodiad 9 i adroddiad y Swyddog Monitro.

10. Mae'r lliniariad gan y Cynghorydd Rogers yn awgrymu ei fod yn parhau i fod o dan yr argraff mai'r unig achos o dorri'r Côt oedd ei fethiant i ddatgan ei gyfeillgarwch a pherthynas deuluol gyda'r darpar brynwr. Yn amlwg, nid yw hyn yn wir. Cynghorir y Cynghorydd Rogers i edrych ar baragraff 5.3 o adroddiad y Tribiwnlys, ac yn benodol, paragraff 5.3.3, a ganfu bod y Cynghorydd Rogers wedi defnyddio ei swydd fel Cynghorydd yn amhriodol i sicrhau mantais i'w gyfaill ac, ym mharagraff 5.3.16, canfu'r Tribiwnlys hefyd fod y Cynghorydd Rogers wedi creu diddordeb a oedd yn rhagfarnu drwy geisio dylanwadu ar y trafodiad. Yn ogystal, methodd y Cynghorydd Rogers â datgan ei ddiddordeb personol ar 12 achlysur. Nid un digwyddiad unigryw ydoedd ac mae'r achosion o dorri'r Côt yn fwy difrifol nag y mae'r Cynghorydd Rogers i'w weld yn ei werthfawrogi.

11. Er bod cydnabyddiaeth y Cynghorydd Rogers o'i fethiant i ddatgan y diddordeb personol yn cael ei groesawu, nid yw'n bosibl i'r Pwyllgor Safonau briodoli unrhyw werth i'r cyfaddefiad hwn erbyn hyn oherwydd yr amser sylweddol a dreuliwyd a'r costau sylweddol yr aed iddynt gan y Cyngor, yr Ombwdsmon, y Pwyllgor Safonau a Phanel Dyfarnu Cymru. Nododd y Pwyllgor Safonau hefyd fod y Cynghorydd Rogers (gweler paragraff 6.3.4 o'r adroddiad Tribiwnlys ar y 1 Rhagfyr 2015) wedi cydnabod ei fod wedi torri'r Côt ac wedi ymddiheuro i'r Pwyllgor Safonau yn y gwrandawriad gwreiddiol, ond yna apeliodd yn erbyn ei benderfyniad ar y canfyddiadau ffeithiol, mater torri'r Côt, yn ogystal â'r gosb gan dynnu ei ymddiheuriad yn ôl hefyd. Ym marn y Pwyllgor Safonau, nid oedd hyn yn ddidwyll.

12. Mae'r Pwyllgor Safonau wedi cymryd i ystyriaeth bryderon y Cynghorydd Rogers am hyd y broses hon, o gofio y cynhaliodd y Pwyllgor Safonau ei wrandawriad gwreiddiol ym mis Rhagfyr 2014. Fodd bynnag, er bod y Pwyllgor yn cydnabod bod gan y Cynghorydd Rogers bob hawl i apelio yn erbyn penderfyniad y Pwyllgor Safonau, rhaid i'r Cynghorydd Rogers gydnabod y byddai gwneud hynny yn anochel wedi ymestyn y broses, yr un modd â'i dri chais am ohirio.

Mae'r Pwyllgor Safonau o'r farn nad yw hyd y broses wedi cael unrhyw effaith niweidiol ar allu'r Cynghorydd Rogers i godi pwyntiau er lliniaru, ac nad oes unrhyw amserlenni neu derfynau amser statudol wedi cael eu methu.

13. Cododd y Cynghorydd Rogers bryderon ynghylch y modd y byddai ei etholwyr yn cael eu cynrychioli yn ystod cyfnod unrhyw waharddiad. Wedi trafod hyn, daeth y Pwyllgor Safonau i'r casgliad y dylid diystyru'r cyflwyniad hwn am y rhesymau canlynol:-

- Mae'r drefn statudol sy'n ymwneud ag ymddygiad yn rhoddi'r grym i wahardd, a thrwy hynny, mae'n cydnabod y canlyniadau posibl ar gyfer yr etholaeth.
- Y Cynghorydd Rogers ei hun sydd yn gyfrifol am y ffaith ei fod wedi cael ei wahardd oherwydd iddo dorri'r Côt a bod y gwaharddiad yn effeithio ei etholaeth yn ogystal. Nid y broses sydd ar fai.
- Mae hon yn ward amlaelod a bydd yn rhaid i'r Cynghorydd arall sy'n cynrychioli'r ward arwain ar gynrychioli'r gymuned yn ystod cyfnod y gwaharddiad.

**MR. MICHAEL WILSON
CADEIRYDD**

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Cyfarfod:	Pwyllgor Safonau
Dyddiad:	9 Mawrth 2016
Teitl yr adroddiad:	Cynghorau Tref a Chymuned - Gwefannau
Pwrpas yr adroddiad:	Sefydlu pa gynghorau tref a chymuned sydd â gwefan ac os yw'r rhai hynny sydd heb bresenoldeb ar y we yn bwriadu gwneud hynny ai peidio.
Adroddiad gan:	Lynn Ball, Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro
Cyswllt:	

1.0 Cefndir

- 1.1 Fe adroddais i'r Pwyllgor hwn yn ei gyfarfod ar 16 Medi 2015 ei bod yn ofyniad statudol erbyn hyn i bob cyngor cymuned gael presenoldeb ar y we a chyhoeddi gwybodaeth ar eu gwefannau. Dywedais bod y gofyniad yma'n berthnasol i'r Pwyllgor Safonau gan fod cwynion wedi'u gwneud mewn perthynas â thryloywder mewn cynghorau tref a chymuned, yn arbennig cynghorau cymuned bach sydd heb adnoddau digonol.
- 1.2 Penderfynodd y Pwyllgor y dylid gofyn am adroddiad er mwyn sefydlu pa gynghorau tref a chymuned sydd â gwefan ac os yw'r rhai hynny sydd heb bresenoldeb ar y we yn bwriadu gwneud hynny ai peidio.

2.0 Grant Datblygu Gwefannau

- 2.1 Dyrannwyd Cyllid gan Lywodraeth Cymru i gynghorau sir er mwyn iddynt gynnig grant o hyd at £500 yr un i gynghorau tref a chymuned yn ystod 2013/15, gan gynnwys y rhai hynny sydd â gwefan eisoes, i'w wario ar ddatblygu gwefannau. Pwrpas y grant oedd cynorthwyo cynghorau tref a chymuned i baratoi ar gyfer y Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013, sy'n cynnwys darpariaethau lle byddai'n ofynnol i bob cyngor cymuned gyhoeddi gwybodaeth ar wefan.
- 2.2 Hyd at Ragfyr 2015, roedd pob un ond y tri chyngor canlynol wedi hawlio'r grant datblygu gwefannau:
- Bodedern – a fydd yn ystyried y mater yn eu cyfarfod nesaf ym mis Ionawr (cafwyd oedi oherwydd newid clerig ond mae'r mater yn cael sylw bellach).
- Bodorgan a Lloneugrad wedi dweud yn ôl ym mis Medi 2014 nad oeddynt yn bwriadu datblygu gwefannau - anogwyd y ddau gyngor i wneud hynny ym mis

Rhagfyr 2014, yn unol â phenderfyniad Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd y Cyngor ar 2 Rhagfyr 2014.

3.0 Presenoldeb ar y We – Y Sefyllfa Ddiweddaraf

3.1 Gofynnwyd i glerciod pob cyngor tref a chymuned gadarnhau os oedd eu cynghorau unigol wedi sefydlu gwefannau yn unol â gofynion y Ddeddf Llywodraeth leol (Democratiaeth)(Cymru) 2013.

3.2 Hyd at 3 Rhagfyr 2015, cafwyd 32 o ymatebion, fel yr amlinellir isod:

3.2.1 Gwefannau mewn lle – 26

Amlwch; Biwmares; Bodffordd; Bryngwran; Caergybi; Cwm Cadnant; Cylch-y-Garn; Llanbadrig; Llanddaniel Fab; Llanddona; Llanddyfnan; Llaneilian; Llanfachraeth; Llanfaelog; Llanfaethlu; Llanfairpwll; Llanfair yn Neubwll; Llangefni; Llangoed; Llanidan; Mechell, Penmynydd; Pentraeth; Porthaethwy; Trewalchmai; Y Fali.

3.2.2 Wrthi'n datblygu gwefannau – 5

Llanfair Mathafarn Eithaf; Llanfihangel Esceifiog; Llannerch-y-medd; Trearddur; Tref Alaw.

3.2.3 Mater i'w drafod yn y cyfarfod nesaf (Ionawr 2016) - 1

Bodedern.

3.2.4 O'r 8 cyngor sydd heb roi diweddariad/cadarnhad, cawsom wybod yn ôl ym mis Medi 2014 fel a ganlyn:

2 gyngor ddim yn bwriadu sefydlu gwefannau - Bodorgan a Llaneugrad.

6 cyngor yn bwriadu datblygu gwefannau - Aberffraw; Llangristiolus; Moelfre; Rhoscolyn; Rhosybol; Rhosyr.

4.0 Argymhelliad

4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor nodi'r sefyllfa ddiweddaraf.

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
CYFARFOD:	PWYLLGOR SAFONAU
DYDDIAD:	9 Mawrth 2016
TEITL YR ADRODDIAD:	Adolygiad Blynyddol o'r Cofrestrau
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Cytuno ar y broses a'r amserlen
ADRODDIAD GAN:	Swyddog Monitro
SWYDDOG CYSWLLT:	Lynn Ball, lbxcs@anglesey.gov.uk 01248 2586

1. CYFLWYNIAD A CHEFNDIR

Mae'r adolygiad blynyddol o'r cofrestrau yn ymddangos bob blwyddyn ar raglen waith y pwyllgor safonau.

Mae'r broses adolygu fel arfer yn dechrau ym mis Ionawr, ac mae angen cynnal y nesaf yn awr, a chaiff adroddiad ar y canfyddiadau ei gyflwyno i'r Pwyllgor Safonau yn ei gyfarfod ym mis Chwefror.

Gan fod gennym 30 o gynghorwyr, y trefniant arferol yw i aelodau annibynnol y pwyllgor safonau adolygu cofrestrau chwech o gynghorwyr o blith y 30, gan eu dewis ar hap.

Y cofrestrau yw:-

- Y gofrestr "sefydlog" h.y. diddordebau sy'n cael eu cofrestru ymlaen llaw. Mae'r ddogfen hon i'w gweld yn <http://www.ynysmon.gov.uk/cyngor-a-democratiaeth/cynghorwyr-democratiaeth-ac-etholiadau/cynghorwyr/cynghorwyr-ac-aelodau-cyfetholedig-syn-pleidleisio-datganiadau-diddordeb>.
- Datganiadau mewn Cyfarfodydd. Mae'r ddogfen hon ynghlwm yn **ATODIAD 1**
- Rhoddion a Lletygarwch. Mae'r ddogfen hon ynghlwm yn **ATODIAD 2**

Mae'r tair cofrestr ar gael, **yn gryno**, ar-lein.

Cyn yr adolygiad diwethaf, cafodd y broses ei chynnal fel ymarfer "wrth ddesg" yn unig a byddai aelodau'r pwyllgor safonau yn rhoi ystyriaeth i nodyn cyngor cyffredinol **ATODIAD 3** a byddai aelodau etholedig yn derbyn rhybudd ymlaen llaw am yr adolygiad. Anfonwyd y llythyr olaf o'r fath at yr aelodau ar 23 Tachwedd 2015. **ATODIAD 4**

2. CYD-DESTUN

Yn dilyn yr adolygiad diwethaf, rhoes aelodau'r Pwyllgor Safonau gyfarwyddyd i'r swyddogion gyflwyno cyngor cyffredinol i'r aelodau, sydd yn **ATODIAD 5**. Cyfeirir yr aelodau yn benodol at baragraff olaf ond un y cyngor hwn sy'n cynnwys, am y tro cyntaf, elfen o ryngweithio uniongyrchol rhwng aelodau etholedig ac aelodau annibynnol y Pwyllgor Safonau wrth gyflwyno proses o drafodaeth gydag aelodau mewn perthynas ag unrhyw faterion sy'n deillio o'r adolygiad hwn.

3. ARGYMHELLIAD

1. Cytuno ar amserlen ar gyfer yr adolygiad ac unrhyw wybodaeth bellach sydd ei hangen.
2. Yn wyneb y gofynion newydd o ran Cyngorau Tref a Chymuned (**ATODIAD 6**), a yw'r Pwyllgor eisiau cynnal adolygiad cyfyngedig o gofrestrau'r cyngorwyr tref a chymuned?

ATODIAD / ENCLOSURE
1

DATGANIADAU O DDIDDORDEB GAN AELODAU MEWN CYFARFODYDD

Enw'r Aelod:
Enw'r Cyfarfod:
Dyddiad y Cyfarfod:
Eitem ar y Rhaglen (rhif a theitl):

Rhaid i Aelodau lenwi blychau 1, 2, 3 a 4 isod.

1. Natur y diddordeb personol yw:
----

2. Busnes y Cyngor y mae'r diddordeb personol yn ymwneud ag ef yw:
--

3. Rhaid i'r Aelodau roi tic mewn un blwch
D Nid yw'r diddordeb personol yn un sy'n rhagfarnu* ac fe gymerais ran yn yr eitem NEU
D Mae'r diddordeb personol yn un sy'n rhagfarnu* a gadewais y cyfarfod pan oedd yr eitem yn cael ei thrafod NEU
D Mae'r diddordeb personol yn un sy'n rhagfarnu* ond rwyf wedi cael caniatad arbennig.
*Diddordeb sy'n rhagfarnu yw diddordeb personol sydd mor sylweddol fel y byddai aelod gwybodus o'r cyhoedd yn credu'n rhesymol na fyddai'r Aelod yn gallu gweithredu ar y mater er budd y cyhoedd.

4. Yn fy marn i, mae fy niddordeb personol yn un sy'n rhagfarnu NEU sydd ddim yn rhagfarnu oherwydd:
--

Llofnod.....

Dyddiad Llofnodi.....

DYLID RHOI'R FFURFLEN HON AR QL EI CHWBLHAU I AELOD O STAFF Y GWASANAETHAU PWYLLGOR YN YSTOD, NEU'N UNION AR CL, Y CYFARFOD.

ATODIAD / ENCLOSURE
2

CYNGOR SIR YNYS MÔN

DATGANIAD GAN AELODAU AC AELODAU CYFETHOLEDIG EU BOD WEDI DERBYN RHODD AC/NEU LLETYGARWCH

Darllenwch y Canllawiau isod a nodir yn y Protocol ar Roddion a Lletygarwch yn 5.9 yng Nghyfansoddiad y Cyngor os gwelwch yn dda ac yna cwblhewch y manylion isod:

Enw'r Aelod/Aelod Cyfetholedig	
Enw'r Rhoddwr/Darparwr	
Disgrifiad o'r rhodd neu'r lletygarwch	
Gwerth/amcangyfrif o werth y rhodd/lletygarwch	
Pryd a lle derbyniwyd y rhodd/lletygarwch	
Oedd unrhyw amgylchiadau arbennig sy'n cyfiawnhau derbyn y rhodd neu'r lletygarwch hwn?	
A oes gennych unrhyw gyswllt gyda'r person neu'r sefydliad sy'n rhoi'r rhodd neu'r lletygarwch un ai yn eich swyddogaeth fel cynghorydd neu fel arall? Rhowch fanylion os gwelwch yn dda	
Manylion am unrhyw gontract y mae gan y Rhoddwr/Darparwr diddordeb i'w sicrhau	
Sylwadau ychwanegol (os o gwbl)	
Llofnod	
Dyddiad	

ATODIAD / ENCLOSURE
3

ADOLYGIAD O'R COFRESTRAU – NODYN O GYNGOR CYFFREDINOL

Mae'r dogfennau adolygu yn cynnwys y canlynol:-

1. **Y Gofrestr Sefydlog** - Mae hwn yn ymddangos ar wefan y Cyngor - "Cynghorwyr ac aelodau cyfetholedig sy'n pleidleisio - datganiadau diddordeb"

<http://www.ynysmon.gov.uk/cyngor-a-democratiaeth/cynghorwyr-democratiaeth-ac-etholiadau/cynghorwyr/cynghorwyr-ac-aelodau-cyfetholedig-syn-pleidleisio-datganiadau-diddordeb?redirect=false>

Mae hwn yn cael ei gwblhau o fewn 28 diwrnod o etholiad ac wedyn yn cael ei ddiweddarau yn ôl yr angen pan mae newidiadau yn digwydd. Anfonir llythyr blynyddol i'r holl Aelodau i'w hatgoffa o'r anghenion yn y Côt Ymddygiad sy'n disgwyl i Aelodau ddiweddarau eu cofrestr o fewn 28 diwrnod o unrhyw newid o bwys i'w diddordebau perthnasol. Mae'r cofnodion yn y Gofrestr hon ar gael i archwiliad cyhoeddus ond nid ydynt yn rhyngweithiol h.y. ond Aelodau yn unig gall ddiweddarau'r copi caled. Ydych yn meddwl y byddai'n ddefnyddiol iddynt fod yn rhyngweithiol?

Un pryder ydi'r anghysondeb rhwng aelodaeth o gyrff allanol sydd wedi cael eu cofnodi gan y Cyngor i gymharu hefo datganiadau o aelodaeth o gyrff allanol sydd wedi cael eu gwneud gan yr Aelodau. Mae rhestr gyfredol y Cyngor o gyrff allanol yn cynnwys rhestr o Lywodraethwyr Ysgol wedi ei ddarparu i chi ar wahân.

Roedd achosion lle 'roedd yn ymddangos bod ffurflenni wedi eu cwblhau cyn i aelodau gael eu penodi i wasanaethu ar gyrff allanol ond nid oeddent yn cael eu diweddarau wedyn ar ôl i'r penodiad gael ei wneud. Atgoffwyd yr Aelodau bod angen iddynt ddiweddarau eu cofnod yn y gofrestr sefydlog cyn pen 28 diwrnod pryd bynnag y cânt eu penodi i wasanaethu ar gorff allanol neu pan fônt yn darfod bod yn aelod o gorff allanol.

Daeth i'n sylw hefyd nad yw rhai Aelodau wedi bod yn cwblhau adran 1.6 y ffurflen sy'n nodi cyfeiriad unrhyw dir y mae ganddynt fuddiant llesiannol ynddo.

2. **Cofrestr o Ddatganiadau o Ddiddordebau mewn Cyfarfodydd**

Hwyrach eich bod yn dymuno datgan barn os ydyw'r wybodaeth sy'n cael ei rhoi yn y ffurflenni hyn wedi gwella o ganlyniad i adolygu'r ffurflenni hyn yn flaenorol gan y Pwyllgor Safonau.

Ydi'ch adolygiad yn dangos os yw Aelodau yn cael anhawster gyda'r ffurflenni newydd a'i pheidio? Os ydynt, a ydych eisiau rhoi cyngor pellach?

Mae hefyd wedi dod yn amlwg nid yw aelodau bob amser yn rhoi disgrifiad digon eglur o'r tiroedd y maent yn eu dal. Atgoffwyd Aelodau o'r angen i roi disgrifiad llawn a chywir o ddaliadau tir ac eiddo, ac mae'r un egwyddor yn wir am adeiladau hefyd.

Oes yna arwydd bod yr Aelodau yn dal i ddatgan diddordebau nad ydynt yn berthnasol?

Wrth ddadansoddi'r datganiadau o ddiddordeb a wnaed mewn cyfarfodydd ac ati fe ddarganfuwyd bod ffurflenni wedi eu cwblhau'n frysio ac roeddent weithiau yn eithaf anodd ei darllen ac roedd teimlad y dylai'r Aelodau wneud mwy o ymdrech i'w cwblhau mewn ffordd a fydd yn gwneud synnwyr i'r sawl sy'n eu darllen(h.y. aelodau o'r cyhoedd nad oes ganddynt wybodaeth neu arbenigedd penodol mewn perthynas â'r cod). Yn gyffredinol ac fel mater o egwyddor, dylai'r ffurflenni hyn "sefyll ar eu pennau eu hunain" i'r cyhoedd ddeall beth yw'r diddordeb a sut mae'n ymwneud â'r eitem dan sylw yn y rhaglen a'r cysylltiad gyda'r eitem honno, p'un ai yw'n ddiddordeb personol neu'n diddordeb personol a rhagfarnus y bu angen i'r aelod adael y cyfarfod o'i herwydd.

Daeth i'r amlwg hefyd bod rhai aelodau'n bod yn fwy gofalus nag sydd raid o ran datgan diddordebau mewn cyfarfodydd, yn arbennig felly mewn perthynas ag aelodau o'r teulu a gyflogir gan y Cyngor, lle 'roedd yn ymddangos nad oedd unrhyw eitem ar y rhaglen yr oedd y diddordeb hwnnw'n ymwneud â hi. Roedd hyn yn creu argraff nad yw rhai aelodau efallai yn meddwl digon ynghylch eu cyfrifoldebau i ddatgan diddordebau a'u bod efallai wedi dod i'r casgliad anghywir bod datganiadau cyffredinol a hollgynhwysol o'r fath yn rhoi iddynt rhyw fath o ddiogelwch.

A ydynt yn cyflwyno ddigon o wybodaeth ynglŷn â diddordeb a sut mae'n berthnasol i'r eitem ar y Rhaglen? Os ydych yn dymuno edrych ar y mater yn ddyfnach mae'r Rhaglenni, Adroddiadau a Chofnodion ar gael ar wefan y Cyngor.

Oes yna arwydd bod Aelodau yn ymdrechu gyda'r gwahaniaeth rhwng datgan buddiannau personol (sy'n caniatáu iddynt aros mewn cyfarfod) a datgan buddiannau personol a buddiannau sy'n rhagfarnu (sydd yn gofyn iddynt adael cyfarfod)?

Roedd rhai o'r ffurflenni yn dangos diffyg dealltwriaeth o'r gwahaniaeth rhwng y ddau fath o ddiddordeb. Newidiwyd y ffurflen a ddefnyddir ar gyfer datgan diddordeb mewn cyfarfodydd i geisio gwneud y broses yn haws i'r Aelodau.

Oes yna newidiadau rydych eisiau eu hargymell i'r ffurflen er mwyn cynorthwyo'r Aelodau i wella eglurder a thryloywder er mwyn y cyhoedd?

A fyddai'n ddefnyddiol i'r ffurflenni hyn gael eu cwblhau ar-lein?

Yn ystod y dadansoddiad blaenorol darganfuwyd rhai enghreifftiau o aelodau yn datgan diddordebau mewn cyfarfodydd ond wedyn ddim yn cwblhau'r ffurflen sy'n gofnod o ddatganiadau o ddiddordeb a wnaed mewn cyfarfodydd. Atgoffwyd yr aelodau bod raid cwblhau'r ffurflenni hyn a'u cyflwyno i'r Clerc Pwyllgor perthnasol cyn diwedd y cyfarfod y datganwyd y diddordeb ynddo.

3. Cofrestr o Roddion a Lletygarwch –

<http://www.ynysmon.gov.uk/cyngor-a-democratiaeth/cynghorwyr-democratiaeth-ac-etholiadau/cynghorwyr/>

Mae'r Cofrestr hwn hefyd yn agored i archwiliad cyhoeddus ond mae'r ffurflenni yn gorfod cael eu cwblhau mewn copi caled. Hwyrach y byddech eisiau gwneud argymhelliad yma ynglŷn â darparu cyfleuster rhyngweithiol?

Mae Datganiadau yn gorfod cael eu gwneud o fewn 28 diwrnod o dderbyn unrhyw rodd neu letygarwch sydd yn uwch na'r cyfyngiad o £20.

Eto, mae'r Pwyllgor Safonau wedi gwella'r ffurflen gofrestru (oedd wedi cael ei chyflwyno hefo'r Protocol Rhoddion a Lletygarwch, 5.9 yn y Cyfansoddiad.

Gofynnir i chi adolygu y cofrestriadau i weld os ydynt yn cydymffurfio gyda'r Protocol. Oes digon o wybodaeth yn cael ei gyflwyno? Ydi'r cofrestriadau yn amserol? Ydych yn meddwl bod y ffurflen yn rhoi digon o eglurder a thryloywder? Ellwch chi gynnig unrhyw welliannau pellach neu gyngor sydd angen ei gyflwyno i Aelodau?

Hwyrach bod pryder yn y ffaith bod cyn lleied o gofrestriadau wedi cael eu gwneud, yn arbennig ynglŷn a lletygarwch. Hwyrach y byddwch eisiau gofyn i'r Swyddog Monitro ymgymryd ag ymholiadau pellach neu i gyflwyno nodyn i atgoffa Aelodau ynglŷn â'u cyfrifoldebau.

ATODIAD / ENCLOSURE
4

23/11/2015

Annwyl Gyngorydd/Aelod Cyfetholedig

ADOLYGIAD O'R COFRESTRAU DATGAN DIDDORDEB GAN Y PWYLLGOR SAFONAU

Ysgrifennaf i'ch atgoffa bydd y Pwyllgor Safonau yn cynnal ei adolygiad blynyddol o'r Cofrestrau sy'n cael eu dal gan y Cyngor ynglŷn â datganiadau o ddiddordebau gan Gynghorwyr / Aelodau Cyfetholedig yn fuan.

Cyn cynnal yr adolygiad yn ystod mis Ionawr/Chwefror 2016 rhoddir cyfle i Gynghorwyr ac Aelodau Cyfetholedig edrych ar eu manylion yn y Cofrestrau a'u gwirio er mwyn sicrhau eu bod yn gyflawn ac yn gywir. Byddwch yn gwerthfawrogi bod yn rhaid rhoi gwybod am unrhyw newid o fewn 28 diwrnod i'r newid hwnnw gael ei wneud.

Mae 3 Cofrestr ar gael yn awr ar-lein a gellir eu gweld trwy ddilyn y cyswllt canlynol :-
<http://www.ynysmon.gov.uk/cyngor-a-democratiaeth/cynghorwyr-democratiaeth-ac-etholiadau/cynghorwyr/cynghorwyr-ac-aelodau-cyfetholedig-syn-pleidleisio-datganiadau-diddordeb?redirect=false>

Er mwyn bod o gymorth, amgaeaf gopi o e-bost gafodd ei anfon i chi ar 13 Ebrill 2015 yn cadarnhau'r casgliadau a'r argymhellion o'r adolygiad diwethaf.

Felly, byddwn yn ddiolchgar petaech yn gwirio'r yr ydych wedi ei gofnodi yn y gofrestr a'u diweddarau hwy os yn briodol. Mae'n hanfodol fod yr holl ddiweddariadau i'r Gofrestr Sefydlog a'r Gofrestr o Roddion a Lletygarwch yn cael eu diweddarau drwy'r system Mod Gov. a bydd angen gwneud unrhyw ddiweddariadau i'r gofrestr o ddiddordebau mewn cyfarfodydd drwy'r Adain Bwyllgorau. Bydd y Pwyllgor Safonau hefyd yn adolygu cofnodiadau hyfforddiant ac adroddiadau blynyddol yr Aelodau.

Yn gywir

Mike Wilson
Cadeirydd y Pwyllgor Safonau / Chair of the Standards Committee
Cyngor Sir Ynys Môn / The Isle of Anglesey County Council
Document: CC-017471-AP/286453

ATODIAD / ENCLOSURE
5

From: Dafydd Humphreys
Sent: 13 April 2015 13:33
To: Aelodau GW6
Cc: Michael Wilson
Subject: Y Tair Cofrestr o Ddiddordebau Aelodau / The Three Registers of Members' Interests

Annwyl Gyngorydd,

Fel y gwyddoch mae'r Pwyllgor Safonau yn cynnal adolygiad blynyddol o'r tair Cofrestr o Ddiddordebau Aelodau. Mae'r Pwyllgor Safonau yn credu mai ei swyddogaeth yw cynorthwyo Cyngorwyr i gydymffurfio â'u dyletswyddau yn hytrach 'na chwilio am gangymeriadau, ac rydym yn gobeithio bydd argymhellion yr adolygiad yn ddefnyddiol i chi.

Diolch am eich cymorth a'ch cefnogaeth gyda'r adolygiad, ac am ddiweddarau eich ffurflenni pan yn angenrheidiol cyn i'r adolygiad gael ei gynnal.

Yn dilyn yr adolygiad eleni, mae'r pwyllgor yn gofyn i chi roi sylw dyledus i'r casgliadau cyffredinol sydd fel a ganlyn:-

Y Gofrestr Sefydlog

1. Rydym yn atgoffa Aelodau yn benodol i sicrhau bod eu cyfeiriadau a'u daliadau tir wedi eu disgrifio yn glir yn rhan 1.6 o'r gofrestr. Os nad oes gan Aelod diddordeb mewn tir yna dylai nodi 'Dim' neu 'Dim diddordeb' ar y gofrestr.
2. Mae'n bwysig hefyd i Aelodau ddatgelu eu haelodaeth o gyrff cyhoeddus eraill, elusennau a chymdeithasau. Dylai Aelodau nodi enw a chyfeiriad llawn y gyrff/elusennau y maent yn aelodau ohonynt.
3. Mae yna hefyd anghysondebau o ran aelodaeth o gyrff allanol, fel y cofnodwyd gan y Cyngor, a'r rheini a ddatganwyd; nid ydynt yn cael eu datgan yn y ffurflenni bob amser er eu bod yn cael eu rhestru ar "dudalen flaen" pob Cyngorydd. Gellir gweld enghraifft o "dudalen flaen" Cyngorydd ar y ddolen a ganlyn:-
<http://democratiaeth.ynysmon.gov.uk/mgUserInfo.aspx?UID=650&LLL=1>
4. Pan fo Aelodau yn datgan diddordeb busnes nid ydynt yn rhoi digon o wybodaeth ynglŷn â natur y diddordeb busnes.

Datgan diddordebau mewn cyfarfodydd

1. Mae yna lawer o enghreifftiau o Aelodau yn ticio'r blwch i ddweud fod ganddynt diddordeb ond nid ydynt yn rhoi manylion am y diddordeb. Mae angen rhoi manylion am beth yw'r diddordeb a hefyd a yw'r diddordeb yn un personol neu'n un sydd yn rhagfarnus neu'r ddau.
2. Nid yw Aelodau yn rhoi digon o wybodaeth am natur y diddordeb a sut mae'n ymwneud â'r eitemau ar y rhaglen. Mae angen bod yn fwy eglur yn hyn o beth;
3. Mae yna ddatganiadau diddordeb anghyson yn cael eu gwneud mewn gwahanol gyfarfodydd gan yr un Aelod ynghylch yr un mater. Mae Aelodau weithiau yn pleidleisio mewn rhai cyfarfodydd

ac ymatal mewn rhai eraill pan mae'r un mater yn cael ei drafod. Mae hyn yn awgrymu diffyg dealltwriaeth. Os nad yw Aelod yn sicr a oes yna ddi-ddordeb sydd angen ei ddatgelu, dylai'r Aelod ofyn am gyngor.

4. O bryd i'w gilydd, mae Aelodau yn datgan diddordeb mewn cyfarfodydd ar lafar, ond ddim yn cwblhau'r gwaith papur. Bydd angen cwblhau'r ffurflen ar gyfer datgan diddordeb mewn cyfarfod bob tro lle mae diddordeb fel hyn yn cael ei ddatgan ar lafar, gan nid yw yn ddigon i ddatgan diddordeb ar lafar yn unig.

5. Mae rhai datganiadau'n parhau i gael eu gwneud heb fod raid, er enghraifft, datganwyd diddordeb gan un Aelod pan nad oedd yn bresennol yn y cyfarfod.

Cofrestr o roddion a lletygarwch

Ychydig iawn o ddatganiadau sydd yn cael eu gwneud ynghylch rhoddion a lletygarwch a gwahoddir Aelodau i ailymgyfarwyddo gyda'r Protocol ar gyfer Rhoddion a Lletygarwch:- <http://www.ynysmon.gov.uk/cyngor-a-democratiaeth/cynghorwyr-democratiaeth-ac-etholiadau/cyfansoddiad/cyfansoddiad-rhan-5-codau-a-phrotocolau/cyfansoddiad-59-protocol-ar-roddion-a-lletygarwch?redirect=false>

Hyfforddiant

Mae'r Pwyllgor Safonau wedi nodi bod sawl Aelod wedi methu â dod i ddigon o sesiynau hyfforddiant eleni.

Mae'r casgliadau yma yn gosod allan y canlyniadau cyffredinol o'r adolygiad, ond mi fydd aelodau o'r Pwyllgor Safonau yn cysylltu gydag ambell Aelod Etholedig yn uniongyrchol lle bydd angen, er mwyn sicrhau fod yr Aelodau yna yn diweddarau eu datganiadau lle teimlwyd fod problem wedi codi yn ystod yr adolygiad. Os gwelwch yn dda a fuasech felly yn barod i drafod eich cofrestr gyda'r Pwyllgor Safonau rhag ofn bod un ohonynt yn cysylltu gyda chi.

Mae'r pwyllgor yn gwerthfawrogi eich bod i gyd yn brysur iawn ac yn ymwybodol mai dim ond un o nifer o'r tasgau y mae'n rhaid i chi roi sylw iddynt yw hon. Fodd bynnag, rydym yn gobeithio fod yr argymhellion uchod o gymorth i arbed amser i Aelodau oherwydd fod gwella safon y ffurflenni, gyda gobaith, yn osgoi cyflwyno cwynion di sail sy'n draul ar amser.

*****

Dear Councillor,

As you know, the Standards Committee conducts an annual review of the three Registers of Members' Interests. The Standards Committee believe their role is to assist councillors to comply with their duties, not to look for errors, and we hope that you will find the recommendations from the review helpful.

Thank you for your support and assistance with the review, and for updating your forms where necessary prior to the review being conducted.

Following this year's review, the Committee asks that you have due regard to its general findings, which are as follows:-

The Standing Register

1. We would remind Members specifically to ensure that their addresses and land holdings are clearly described in section 1.6 of the register. If a Member has no interest in land they should enter 'None' or 'No Interest' on the register.

2. It is also important that Members disclose their membership of other public bodies, charities and associations. Members should provide the full name and address of organisations/charities of which they are members.

3. There are also inconsistencies in terms of membership of external organisations between those listed by the Council and those declared by individual members; they are not always recorded on the forms although they are listed on every Councillor's "front page". An example of a Councillor's "front page" can be found via the following link:-

<http://democracy.anglesey.gov.uk/mgUserInfo.aspx?UID=650&LLL=0>

4. Where members are declaring a business interest they're not providing enough information on what the business interest is.

Declaration of interests in meetings

1. There are many examples of Members ticking the box to declare an interest but not providing details of that interest. Details are required of the nature of the interest and whether that interest is a personal or a prejudicial interest or both.

2. Members do not provide sufficient information regarding the nature of the interest and how it relates to the items on the agenda. Greater clarity is required in this respect.

3. Inconsistent declarations of interest are made in various meetings by the same Member on the same matter. Members occasionally vote in some meetings and abstain in others when the same matter is being discussed. This suggests a lack of understanding. If Members are unsure as to whether they have a declarable interest they should seek advice.

4. Members occasionally declare an interest orally at meetings but do not complete the paperwork. The form needs to be completed for declarations of interest at every meeting where such an interest is declared orally, as oral declarations of interest alone are not sufficient.

5. Some interests are continuing to be declared unnecessarily, for example, one Member declared an interest when he was not present at the meeting.

Register of Gifts and Hospitality

Few declarations are made with regard to gifts and hospitality and members are invited to re-familiarise themselves with the Protocol of Gifts and Hospitality:-

<http://www.anglesey.gov.uk/council-and-democracy/councillors-democracy-and-elections/constitution/constitution-part-5-codes-and-protocols/constitution-59-protocol-on-gifts-and-hospitality/>

Training

The Standards Committee has observed that several members have failed to attend sufficient training this year.

These findings set out the general conclusions of the review but Members of the Standards Committee will be contacting some elected Members direct, if needed, in order to ensure that they update their declarations where it is felt that a problem has arisen during the review. Would you therefore please be ready to discuss your register with the Standards Committee in case one of them contacts you.

The Committee appreciates that you are all very busy and is aware that this task is only one of a number that you have to address. However, we hope that the above recommendations will assist in saving time for Members as improving the standard of the forms will hopefully avoid groundless and time consuming complaints.

Yn Gywir / Regards

Mike Wilson

Cadeirydd y Pwyllgor Safonau /Chair of the Standards Committee,
Cyngor Sir Ynys Môn / The Isle of Anglesey County Council
Document: CC-017471-AP/257200

ATODIAD / ENCLOSURE
6

CYNGOR SIR YNYS MON / ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

CYFARFOD:	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD:	16 Medi 2015
TEITL YR ADRODDIAD:	Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2015
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Rhoi gwybod i'r Pwyllgor Safonau am Newidiadau Deddfwriaethol
ADRODDIAD GAN;	Swyddog Monitro
SWYDDOG CYSWLLT:	Lynn Ball, lbxcs@ynysmon.gov.uk 01248 752586

RHAGARWEINIAD

Derbyniodd Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 ("Deddf 2013") Gydsyniad Brenhinol ar 30 Gorffennaf 2013. Prif bwrpas y Ddeddf oedd diwygio cyfansoddiad a swyddogaeth Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru. Fodd bynnag, cyflwynodd y Ddeddf hefyd ddarpariaethau eraill a oedd yn gysylltiedig gyda Llywodraeth Leol ac mae rhai o'r rheini'n berthnasol yn uniongyrchol i waith y Pwyllgor Safonau.

NEWIDIADAU STATUDOL PERTHNASOL

Mae Gorchymyn Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 (Cychwyn Rhif 2) 2015 yn dod ag adrannau 55 i 58, 68 a 69 Deddf 2013 i rym a hynny o fis Mai 2015.

Y newidiadau perthnasol yw:-

1. Cyngorau Cymuned – Cyhoeddi Gwybodaeth yn Electronig

Rhaid i Cyngorau Cymuned yn awr gyhoeddi gwybodaeth benodol ar eu gwefannau. Mae'n cynnwys gwybodaeth ynghylch y cleric, yr aelodau, cofnodion cyfarfodydd ac unrhyw ddatganiadau cyfrifon sydd wedi eu harchwilio. Yn ogystal, rhaid i Gynghorau Cymuned gyhoeddi rhybuddion cyhoeddus yn electronig a sicrhau fod gwybodaeth benodol am eu cyfarfodydd a'u trafodaethau ar gael yn electronig.

Cyhoeddwyd Canllawiau Statudol i gynorthwyo Cyngorau Cymuned i gwrdd â'r rhwymedigaethau newydd ac mae copi o'r Canllawiau ynghlwm yn **Atodiad 1**.

2. Cofrestr o Ddiddordebau'r Aelodau

Ar hyn o bryd, yn unol ag Adran 81(1) Deddf Llywodraeth Leol 2000, rhaid i Swyddog Monitro bob awdurdod perthnasol sefydlu a chynnal cofrestr o ddiddordebau aelodau.

Er mwyn amlinellu'r gwahaniaeth rhwng datganiadau mewn cyfarfodydd, gelwir hon weithiau'n "gofrestr sefydlog" neu'n "gyn-gofrestru".

Cyn gweithredu'r gofynion statudol newydd ym Mai 2015, nid oedd gan Cyngorau Cymuned gofrestr "sefydlog" oherwydd yn unol â geiriad y ddeddfwriaeth, swyddog monitro pob awdurdod oedd yn cadw cofrestr o'r fath. Gan fod Cyngorau Cymuned yn awdurdodau ar wahân ynddynt eu hunain ond ddim yn cyflogi swyddogion monitro, dehonglwyd hyn fel bod y gofyniad mewn perthynas â'r gofrestr sefydlog yn berthnasol i awdurdodau unedol yn unig.

Mae'r ddeddfwriaeth wedi cael ei diwygio erbyn hyn ac mae'n amlwg fod rhaid i Gyngorau Cymuned gael cofrestrau "sefydlog" o ddiddordebau ynghyd â chofrestr yn cynnwys diddordebau a ddatganwyd yn ystod cyfarfodydd. Mae'r ddeddfwriaeth hefyd yn ei gwneud yn glir mai clerod Cyngorau Cymuned yw'r swyddogion perthnasol i gynnal y gofrestr.

Yn dilyn cychwyniad Adran 58 Deddf 2013, mae'r gofynion yn cael eu diwygio/eu hegluro fel a ganlyn:-

- (i) Mae dyletswydd i sefydlu a chynnal cofrestr o ddiddordebau aelodau. Cyfrifoldeb y "swyddog priodol" yn y Cyngor Cymuned yw hwn, sef clerod y Cyngor.
- (ii) O ran bod ar gael ar gyfer eu harchwilio'n gyhoeddus, rhaid cyhoeddi'r gofrestr o ddiddordebau'r aelodau yn electronig ac o'r herwydd dylai fod ar gael ar wefan pob Cyngor Cymuned (mae dyletswydd gyfreithiol yn awr ar bob Cyngor Cymuned i fod â gwefan).

3. Pwyllgorau Safonau (Cyd Bwyllgorau)

Mae Adran 68 Deddf 2013 yn diwygio'r ddyletswydd sydd ar yr awdurdodau perthnasol i sefydlu pwyllgor safonau, ac yn grymuso, ond nid yn gorfodi, dau neu ragor o aelodau i sefydlu pwyllgor safonau ar y cyd.

4. Cyfeirio achosion ynghylch camymddwyn/ceisiadau am ganiatâd arbennig

Mae Adran 69 Deddf 2013 yn rhoddi'r grym i awdurdodau lleol gyfeirio achosion ynghylch camymddwyn/ceisiadau am ganiatâd arbennig rhwng pwyllgorau safonau gwahanol awdurdodau.

ARGYMHELLIAD

Nodi'r newidiadau a restrir yn yr adroddiad ac ystyried yn benodol paragraff 2 ac a ddylai materion yn ymwneud â chydymffurfiaeth mewn perthynas â'r cyfrifoldeb newydd hwn ffurfio rhan o raglen waith y Pwyllgor Safonau nesaf ai peidio.

ATODIAD / ENCLOSURE
1

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.llyw.cymru

Canllawiau Statudol

Mynediad i Wybodaeth am Gynghorau Cymuned a Thref

Mai 2015

ISBN digidol 978 1 4734 3399 1
© Hawlfraint y Goron 2015
WG25090

CANLLAW LLYWODRAETH CYMRU

GWYBODAETH AM GYNGHORAU TREF A CHYMUNED

Statws a Chymhwys

Mae'r canllaw hwn yn berthnasol i Gyngorau Cymuned a Thref yng Nghymru. Fe'i cyhoeddir, yn rhannol o dan adran 55(1) o'r Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013. Wrth gyflawni eu dyletswyddau o dan adran 55(1) y Ddeddf mae'n ddyletswydd statudol ar Gyngorau Cymuned a Thref i ystyried y canllaw hwn.

Mae'r canllaw hefyd yn berthnasol i'r ddarpariaeth yn y Ddeddf sy'n ymwneud â hysbysiadau cyhoeddus, cyfarfodydd a thrafodion y cyngorau a chofrestrau o fuddiannau aelodau.

Cefndir

1. Cafodd Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013, y cyfeirir ati fel "y Ddeddf" yn y canllaw hwn, Gydsyniad Brenhinol ar 30 Gorffennaf 2013. Prif bwrpas y Ddeddf oedd diwygio cyfansoddiad a swyddogaethau'r hyn a elwir bellach yn Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru. Fodd bynnag, cyflwynodd y Ddeddf amrywiaeth o ddarpariaethau eraill sy'n gysylltiedig â llywodraeth leol.

2. Mae adrannau 55 i 58 o'r Ddeddf yn ymwneud â mynediad at wybodaeth, ac yn fwyaf penodol, fynediad at wybodaeth am Gyngorau Cymuned. (At ddibenion y canllaw hwn, mae unrhyw gyfeiriad at Gyngor neu Gyngorau Cymuned yn cynnwys unrhyw Gyngor Cymuned, Tref neu Ddinas sy'n gwasanaethu cymuned neu gymuned wedi'i grwpio ac a gafodd ei sefydlu yn unol â Rhan II o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 ("Deddf 1972").

3. I grynhoi, mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngorau Cymuned gael gwefannau; i gyhoeddi hysbysiadau a phapurau'n electronig; ac i gyhoeddi eu cofrestr o fuddiannau'r aelodau yn electronig (y rhai a gedwir o dan adran 81 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000).

Gwefannau Cyngorau Cymuned – Adran 55

4. Mae Adran 55 o Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngorau Cymuned gyhoeddi gwybodaeth yn electronig am sut i gysylltu â hwy ac, os yw'n wahanol, sut i gysylltu â'r clerc. Mae'r wybodaeth a ddylai fod

ar gael yn electronig yn cynnwys rhif ffôn, cyfeiriad post a chyfeiriad e-bost.

5. Yn ogystal â hyn, mae'n rhaid i'r cyngor gyhoeddi'n electronig wybodaeth am bob un o'i aelodau, gan gynnwys rhestr o aelodau'r cyngor, enw pob aelod, manylion am sut i gysylltu â hwy, eu hymlyniad gwleidyddol (os o gwbl) ac unrhyw swydd a ddelir ganddynt neu bwyllgor y maent yn perthyn iddo o fewn y cyngor. Os yw'r gymuned dan sylw wedi'i rhannu'n wardiau cymunedol, rhaid dangos y ward y mae pob aelod yn ei chynrychioli.

6. Rhaid i'r Cyngor Cymuned hefyd gyhoeddi cofnodion electronig o'i gyfarfodydd ac, i'r graddau y bo'n rhesymol ymarferol, ddogfennau y cyfeirir atynt yn y cyfarfodydd hynny. Mae'n rhaid iddynt hefyd gyhoeddi eu cyfrifon archwiledig blynyddol yn electronig. Yn y ddau achos hyn, mae'n ofynnol i gynghorau gyhoeddi deunydd a gynhyrchwyd ar ôl y dyddiad pan ddaeth adran 55 i rym yn unig.

Nid yw'n ofynnol i Gynghorau Cymuned gyhoeddi unrhyw wybodaeth y maent yn cael eu hatal rhag ei datgelu gan unrhyw ddeddfwriaeth arall.

7. Wrth gyflawni eu dyletswyddau o dan Adran 55, mae'n rhaid i Gynghorau Cymuned roi sylw i'r canllaw hwn.

Canllaw ynglyn Gwefannau Cynghorau Cymuned

8. Penderfyniad i bob Cyngor Cymuned unigol yw a fyddant yn gweithredu eu gwefan annibynnol eu hunain, neu a fyddant yn penderfynu cysylltu â Chynghorau Cymuned eraill yn eu hardal, neu â'r prif gyngor, neu ag unrhyw gorff arall sy'n hapus i gynnal eu safle. Fodd bynnag, mae'n ofynnol bod y gwefannau'n cael eu diweddarau'n rheolaidd a bod y cyhoedd yn gallu cael gafael ar yr wybodaeth a ddisgrifir uchod.

9. Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu gwella cysylltiadau'r cyhoedd â llywodraeth leol yn gyffredinol a Chynghorau Cymuned yn benodol. Rydym yn teimlo ei bod yn angenrheidiol bod modd cysylltu'n electronig â phob awdurdod lleol a'u bod wedi cyhoeddi gwybodaeth ar y we. Byddai trigolion lleol yn disgwyl cael y cyfleuster hwn yn yr oes hon.

10. Mae gan y rhan fwyaf o'r Cynghorau Cymuned yng Nghymru bresenoldeb ar-lein ac maent yn cyhoeddi gwybodaeth yn electronig eisoes. Mae Cynghorau Cymuned yn cael eu hannog i ofyn am gymorth

gan Un Llais Cymru, eu Prif Gyngor neu ffynonellau dibynadwy eraill os oes angen er mwyn datblygu eu presenoldeb ar y we.

11. O dan adran 55, mae'n rhaid i'r Cyngor gyhoeddi'n electronig ei rif ffôn, ei gyfeiriad post ac e-bost ar y wefan. Mae'n rhaid cael yr wybodaeth hefyd ar gyfer clerc y Cyngor os yw'n wahanol i fanylion cysylltu â'r Cyngor. Byddai hefyd o fantais cael cyfeiriad e-bost cyffredinol at ddefnydd aelodau ac o bosibl Cadeirydd y cyngor. Mewn rhai achosion, bydd gan y Cyngor Cymuned ei swyddfeydd ei hun, neu bydd yn rhannu swyddfeydd, a byddai'n briodol cael rhif ffôn, cyfeiriad post ac e-bost y rhain hefyd. Ond bydd disgwyl i'r cynghorau gael trefniadau yn eu lle i ddarllen ac ymateb i negeseuon yn rheolaidd.

12. Nid yw'n orfodol i aelodau unigol gael cyfeiriadau e-bost. Mewn Prif Gyngor byddai hyn yn ddisgwyliedig oherwydd gall y Cyngor ei hun fel arfer roi cyfeiriadau e-bost ar wefan y Cyngor. Fodd bynnag, mae'n rhaid rhestru enwau'r aelodau a rhaid bod manylion ar-lein am sut i gysylltu â hwy. Bydd rhai cynghorau'n dymuno rhoi ffotograffau o bob aelod ar eu gwefan ond mae hyn yn benderfyniad iddynt hwy.

13. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol cyhoeddi ymlyniad gwleidyddol aelodau'r cynghorau. Mae rhai Cynghorau Cymuned yn dewis peidio â gwneud hynny ar hyn o bryd. Fodd bynnag, mae hawl gan y cyhoedd i wybod beth yw argyhoeddiad gwleidyddol y rhai sydd mewn swydd etholedig, neu a ydynt yn annibynnol o unrhyw grŵp. Mae'n annerbyniol i aelod gelu ei ymlyniad gwleidyddol.

14. Os yw'r Cyngor Cymuned wedi'i rannu'n wardiau cymunedol, rhaid cyhoeddi'r ward y mae'r aelod yn ei chynrychioli. Os yw'n dal swydd o ryw fath yn y cyngor neu os yw'n perthyn i un o bwyllgorau'r cyngor, rhaid i hynny gael ei gyhoeddi ar y wefan.

15. Dylai aelodau cyfetholedig gael eu cofnodi er budd tryloywder i'w gwahaniaethu oddi wrth aelodau etholedig.

16. Mae paragraffau 4 i 6 uchod yn disgrifio'r dogfennau sydd angen eu rhoi ar y wefan. Dylai Cynghorau ddatblygu gweithdrefnau ar gyfer cadw eu gwefan mewn trefn, gan gadw archif o ddogfennau'r gorffennol am gyfnod rhesymol, ond bod modd cael gafael arnynt yn hawdd o'r dudalen flaen.

17. Os oes gan y Cyngor Gynllun Iaith Gymraeg a'i arfer o dan y Cynllun Iaith Gymraeg yw i gynhyrchu deunydd yn ddwyieithog, yna mae hynny'n berthnasol yr un fath i ddeunydd sy'n cael ei gynhyrchu yn electronig.

18. Dylai darpariaethau y Ddeddf cael ei hystyried yn amlinellu'r gofynion sylfaenol. Bydd llawer o gynghorau yn awyddus i roi llawer mwy o wybodaeth na hyn ar eu tudalennau gwe ac yn cael eu hannog i wneud hynny. Bydd angen i gynghorau roi sylw i'r Côt Ymarfer a Argymhellir ar gyfer Cyhoeddusrwydd Awdurdodau Lleol wrth ystyried pa mor briodol yw hyn y maent yn dymuno eu cyhoeddi.

<http://wales.gov.uk/topics/improving-services/publication-events/publications/local-authority-publicity-wales/?lang=cy>

19. Byddem yn disgwyl Cynghorau Cymuned i ystyried anghenion cymunedol gan gynnwys iaith, cyfathrebu a hygyrchedd. Mae gwefan Diverse Cymru yn rhoi arweiniad pellach.

<http://www.diverse-cymru.org.uk>

20. Dylai pob Cynghorau Cymuned a Thref gofrestru gyda'r wefan ganlynol, os hoffech Band Eang uwch gyflym gael eu hystyried yn eich cymuned leol.

http://btsf-wales-uat.lbi.co.uk/home?lang=_alt

21. O dan ddeddfwriaeth bresennol mae'n ofynnol i Gynghorau Cymuned osod unrhyw hysbysiadau cyhoeddus mewn un neu ragor o fannau amlwg yn eu hardal, ac mewn unrhyw fan arall sy'n ymddangos yn ddymunol ar gyfer rhoi cyhoeddusrwydd i'r rhybudd (adran 232 o Ddeddf 1972). Mae'r Ddeddf yn gosod gofyniad ychwanegol ar Gynghorau Cymuned i gyhoeddi unrhyw hysbysiad o'r fath yn electronig.

Gwybodaeth am gyfarfodydd a thrafodion

22. O dan ddeddfwriaeth mewn bodolaeth, mae'n ofynnol i Gynghorau Cymuned i bostio unrhyw hysbysiadau cyhoeddus mewn un neu fwy amlwg le yn eu hardal, ac yn unrhyw le arall sy'n ymddangos yn ddymunol ar gyfer rhoi cyhoeddusrwydd i'r rhybudd (adran 232 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972). Mae'r Ddeddf yn gosod gofyniad ychwanegol ar Gynghorau Cymuned i gyhoeddi unrhyw hysbysiad o'r fath yn electronig.

23. Mae deddfwriaeth sy'n bodoli eisoes yn gwneud yn ofynnol i Gynghorau Cymuned i roi rhybudd o gyfarfodydd y Cyngor sydd ar ddod dri diwrnod clir cyn y cyfarfod cael ei gynnal drwy arddangos hysbysiad mewn lle amlwg yn y gymuned. Mae'r Ddeddf yn gosod gofyniad ychwanegol ar gyfer hysbysiadau o'r fath i gael ei gyhoeddi yn electronig. Rhaid gwneud hyn dri diwrnod clir cyn y cyfarfod. Mae gofyniad i gyhoeddi yn electronig, cyn belled ag sy'n rhesymol ymarferol, unrhyw ddogfennau sy'n ymwneud â'r busnes i'w drafod yn y cyfarfod

hefyd. Nid yw'r gofyniad hwn yn gymwys pan fo'r dogfennau yn ymwneud â busnes sydd, ym marn y Cyngor, yn debygol i'w drafod yn breifat neu lle byddai datgelu dogfennau o'r fath yn groes i unrhyw ddeddfwriaeth arall.

24.O dan Atodlen 12 i Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 mae'n bosibl i gyfarfod cymunedol cael ei alw ar unrhyw adeg gan grŵp o etholwyr llywodraeth leol cyfanswm o 10% o'r etholwyr llywodraeth leol ar gyfer y gymuned, neu 50 o'r etholwyr (os yw 10% yn fwy na 50 o etholwyr). Rhaid i'r rhai sy'n galw'r cyfarfod rhoi rhybudd i Gyngor Cymuned neu, os nad oes Cyngor Cymuned wedi'i sefydlu yn yr ardal, rhaid rhoi rhybudd i'r Prif Gyngor. O dan y darpariaethau newydd, gellir rhoi rhybudd i'r Cyngor Cymuned naill ai'n ysgrifenedig neu'n electronig. Lle mae'n cael ei roi ar ffurf electronig, rhaid i'r hysbysiad gydymffurfio â'r gofynion technegol a osodwyd gan y Prif Gyngor.

25. Mae'n rhaid i Gyngorau Cymuned a Prif Gyngorau ddarparu cyfleusterau ar gyfer hysbysiadau sydd i'w rhoi'n electronig a rhaid cyhoeddi hysbysiad cyhoeddus o'r cyfarfod cymunedol yn electronig yn ogystal â thrwy gyfryngau traddodiadol.

26.Yn olaf, mae'r Ddeddf yn cynnwys gofynion newydd sy'n ymwneud â chofrestru buddiannau aelodau. Adran 81 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 yn gofyn am Gyngor Cymuned (yn ogystal ag awdurdodau eraill) i gadw a chyhoeddi cofrestr o fuddiannau ariannol ac eraill aelodau fel a bennir yn y cod ymddygiad enghreifftiol (a ragnodir gan Orchymyn o dan adran 50 o'r Ddeddf 2000 *). Cyn cychwyn adran 58 o'r Ddeddf, mae'r gofrestr sydd ei angen i fod ar gael i'w harchwilio yn swyddfeydd y Cyngor ar bob adeg resymol. Mae Adran 58 o'r Ddeddf yn mynnu bod y gofrestr yn cael ei gyhoeddi ar ffurf electronig hefyd. Yn ogystal, mae'r Ddeddf yn trosglwyddo'r cyfrifoldeb am sefydlu a chynnal cofrestr o fuddiannau gan swyddog monitro'r prif awdurdod i'r 'swyddog priodol' o bob Cyngor Cymuned. Y 'swyddog priodol' yw'r aelod o staff y Cyngor a ddynodwyd gan y Cyngor i'r diben hwn.

* Ar hyn o bryd, 'Y Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Côd Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) 2008'

Status: Law In Force

Local Government Act 2000 c. 22

Part III CONDUCT OF LOCAL GOVERNMENT MEMBERS AND EMPLOYEES

Chapter V SUPPLEMENTARY

Disclosure and registration of members' interests etc.

This version in force from: **May 1, 2015** to **present**

(version 6 of 6)

81.— Disclosure and registration of members' interests etc.

(1) The monitoring officer of each relevant authority must establish and maintain a register of interests of the members and co-opted members of the authority.

(2) The mandatory provisions of the model code applicable to each relevant authority ("the mandatory provisions") must require the members and co-opted members of each authority to register in that authority's register maintained under subsection (1) such financial and other interests as are specified in the mandatory provisions.

(3) The mandatory provisions must also—

(a) require any member or co-opted member of a relevant authority who has an interest specified in the mandatory provisions under subsection (2) to disclose that interest before taking part in any business of the authority relating to that interest,

(b) make provision for preventing or restricting the participation of a member or co-opted member of a relevant authority in any business of the authority to which an interest disclosed under paragraph (a) relates.

(4) Any participation by a member or co-opted member of a relevant authority in any business which is prohibited by the mandatory provisions is not a failure to comply with the authority's code of conduct if the member or co-opted member has acted in accordance with a dispensation from the prohibition granted by the authority's standards committee [, or by the standards committee of another relevant authority,] ¹ in accordance with regulations made under subsection (5).

(5) The [Welsh Ministers]² may prescribe in regulations the [—]³

[

(a) circumstances in which standards committees may grant dispensations under subsection (4),

(b) procedure to be followed for the granting of dispensations.

]³

(6) A relevant authority must ensure that [—]⁴

[

(a) copies of the register for the time being maintained by their monitoring officer under this section are available at an office of the authority for inspection by members of the public at all reasonable hours,

(b) the register mentioned in paragraph (a) is published electronically.

]⁴

(7) As soon as practicable after the establishment by their monitoring officer of a register under this section, a relevant authority must—

(a) publish in one or more newspapers circulating in their area a notice which—

(i) states that copies of the register are available at an office of the authority for inspection by members of the public at all reasonable hours, and

(ii) specifies the address of that office, [and]⁵[...] ⁶

[(iii) states that the register is available to be viewed electronically, and

(iv) specifies how to access the electronic version,

] ⁷

[...] ⁵

[

(c) [...] ² inform the Public Services Ombudsman for Wales that copies of the register are so available.

] ⁶

[(7A) For the purposes of this section—

(a) [section 83\(13\)](#) does not apply, and

(b) in relation to a relevant authority which is a community council, the references in this section to a monitoring officer are to be read as references to the proper officer of that council (within the meaning of [section 270\(3\)](#) of the [Local Government Act 1972](#)).

] ⁸

[...] ²

Notes

1. Words inserted by Local Government (Democracy) (Wales) Act 2013 anaw. 4 [Pt 5 s.69\(3\)\(a\)](#) (May 1, 2015)
2. Amended by Localism Act 2011 c. 20 [Sch.4\(1\) para.48](#) (July 1, 2012: amendment has effect as SI 2012/1463 subject to transitional, transitory and savings provisions specified in SI 2012/1463 art.7(3) and (4))
3. Existing s.81(5) renumbered as s.81(5)(a) and s.81(5)(b) inserted by Local Government (Democracy) (Wales) Act 2013 anaw. 4 [Pt 5 s.69\(3\)\(b\)](#) (May 1, 2015)
4. Existing s.81(6) renumbered as s.81(6)(a) and s.81(6)(b) inserted by Local Government (Democracy) (Wales) Act 2013 anaw. 4 [Pt 5 s.58\(2\)](#) (May 1, 2015)
5. Repealed by Localism Act 2011 c. 20 [Sch.25\(5\) para.1](#) (January 31, 2012: repeal has effect as SI 2012/57 subject to transitional and savings provisions specified in SI 2012/57 arts 6 and 8)
6. Added by Public Services Ombudsman (Wales) Act 2005 c. 10 [Sch.4 para.22\(b\)](#) (April 1, 2006)
7. Added by Local Government (Democracy) (Wales) Act 2013 anaw. 4 [Pt 5 s.58\(3\)](#) (May 1, 2015)

276201

8. Added by Local Government (Democracy) (Wales) Act 2013 anaw. 4 [Pt 5 s.58\(4\)](#) (May 1, 2015)

Modifications

Pt III	Modified in relation to the shadow authority by Bedfordshire (Structural Changes) Order 2008/907, Pt 5 art. 16(8)
	Modified in relation to each shadow authority by Cheshire (Structural Changes) Order 2008/634, Pt 3 art. 7(5)
	Modified in relation to a Welsh Part 3 panel and the members of such a panel by Police and Crime Panels (Application of Local Authority Enactments) Regulations 2012/2734, reg. 6, reg. 5, Sch. 1(3) para. 33
	Modified in relation to any allegation that a member or co-opted member of the London Assembly has failed, or may have failed, to comply with that authority's code of conduct by Police Reform and Social Responsibility Act 2011 (Commencement No. 3 and Transitional Provisions) Order 2011/3019, art. 5(2)
	Modified in relation to any allegation that a member or co-opted is not a member of the London Assembly has failed, or may have failed, to comply with that authority's code of conduct by Police Reform and Social Responsibility Act 2011 (Commencement No. 3 and Transitional Provisions) Order 2011/3019, art. 5(3)
	Modified in relation to references to the Local Commissioner in Wales by Public Services Ombudsman (Wales) Act 2005 (Transitional Provisions and Consequential Amendments) Order 2006/362, art. 4(5)

Crown Copyright material is reproduced with the permission of the Controller of HMSO and the Queen's Printer for Scotland

Subject: Local government

Keywords: Disclosure; Members; Monitoring officers; Registration

This page is intentionally left blank

**CWYNION A GYFLWYNWYD I'R OMBWDSMON AC YMCHWILIADAU A WNAED GANDDO – "O" –YNGHYLCH CYNGHORWYR CYNGOR
SIR YNYS MÔN - DIWEDDARIAD**

**UP TO DATE COMPLAINTS TO AND INVESTIGATIONS BY THE OMBUDSMAN – "O" -REGARDING ISLE OF ANGLESEY COUNTY
COUNCILLORS – UPDATED**

PWYLLGOR SAFONAU – 9.03.2016 – STANDARDS COMMITTEE

Cynghorydd Sir County Councillor	Enw'r Achwynydd Name of Complainant	Cyfeirnod y Ffeil File Reference (i) Un ni/Ours (ii) "O"	Dyddiad y Gŵyn - "O" Complaint date - "O"	Canlyniad Ymholiad "O" a'r dyddiad neu'r sefyllfa gyfredol Result of "O" Investigation and date or the current situation
1. Cynghorydd Sir / County Councillor	Prif Weithredwr / Chief Executive	(i) 017339 (ii) 201304118	29.10.13	Y Pwyllgor Safonau wedi rhoi gwaharddiad o 3 mis ar 19 Chwefror 2016. Mae'r mater yn awr wedi'i gau / 3 months suspension imposed by the Standards Committee on 19 th February 2016. Matter now closed
2. Cynghorydd Sir / County Councillor	Prif Weithredwr / Chief Executive	(i) 018858 (ii) 201505105	11.12.2015	Ymchwiliad yn mynd rhagddo ar hyn o bryd / Currently under investigation

CWYNIION I AC YMHOLIADAU GAN YR OMBWDSMON – “O” -YNGLŶN Â CHYNGHORWYR CYMUNEDOL A THREF

**COMPLAINTS TO AND INVESTIGATIONS BY THE OMBUDSMAN – “O” -REGARDING TOWN AND COMMUNITY COUNCILLORS
DIWEDDARIAD - UPDATE**

PWYLLGOR SAFONAU - 9.3.2016 - STANDARDS COMMITTEE

Enw'r Cynghorydd Name of Councillor	Enw'r Achwynydd Name of Complainant	Cyfeirnod y Ffeil File Reference (i) Un ni/Ours (ii) “O”	Dyddiad y Gŵyn - “O” Complaint date - “O”	Canlyniad Ymholiad “O” a'r dyddiad neu'r sefyllfa gyfredol Result of “O” Investigation and date or the current situation
<p>Ar hyn o bryd nid oes unrhyw faterion sy'n disgwyl cael sylw gan yr Ombwdsmon / Currently no matters outstanding with the Ombudsman</p>				

Tudalen 56

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i'r:	PWYLLGOR SAFONAU
Dyddiad:	9 MAWRTH 2016
Teitl yr Adroddiad:	ADRODDIAD AR GYNHADLEDD PWYLLGORAU SAFONAU CYMRU 2015
Pwrpas yr Adroddiad:	ADRODD I'R PWYLLGOR AR Y GYNHADLEDD A RHOI CYFLE I'W THRAFOD
Awdur yr Adroddiad:	MIKE WILSON (CADEIRYDD) AC ISLWYN JONES (IS-GADEIRYDD)
Gweithredu:	NODI'R ADRODDIAD A'I DRAFOD

1. Cyflwyniad

Cynrychiolwyd Cyngor Sir Ynys Môn yn y gynhadledd gan Mike Wilson ac Islwyn Jones (Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Pwyllgor Safonau) a Robyn Jones, y Dirprwy Swyddog Monitro.

Cynhaliwyd y gynhadledd gan Gyngor Dinas Caerdydd, gyda dros 150 o gynrychiolwyr o bob un o'r 22 o Gynghorau Sir, y cyfan ohonynt gyda chynrychiolwyr o'u Pwyllgorau Safonau ac Adrannau Cyfreithiol.

Cynhaliwyd derbyniad y noson cynt gan Arglwydd Faer Caerdydd yn y Plasty, ac roedd yn gyfle i gynrychiolwyr ddod i adnabod ei gilydd ac i rwydweithio'n anffurfiol. Cawsom sgysiau gyda rhai o'r siaradwyr allweddol a chyda cynrychiolwyr eraill yn y Gynhadledd.

2. Y Gynhadledd

2. Agorwyd y Gynhadledd mewn sesiwn lawn gyda chroeso gan Richard Tebboth - Cadeirydd Annibynnol Pwyllgor Safonau a Moeseg Caerdydd.

2.1 Gair o Groeso

Cafwyd gair o groeso gan Paul Orders, Prif Weithredwr Cyngor Dinas Caerdydd.

Ymhlith y pwyntiau a wnaed gan Mr Orders oedd y canlynol: -

- Mae gwaith pwyllgorau safonau yn bwysicach ar adegau o newidiadau na welwyd eu tebyg o'r blaen;

- Mae pwysau na welwyd eu tebyg o'r blaen i wneud newidiadau i'r modd y darperir gwasanaethau;
- Mae pwysau ar y gyllideb ond mae yna hefyd bwysau cymdeithasol. Mae Caerdydd yn un o'r dinasoedd sy'n tyfu gyflymaf yn y DU a rhaid iddi ddarparu ar gyfer newidiadau demograffig sylweddol;
- Mae'n ofynnol i'r Cyngor wneud arbedion o 40% yn y gyllideb y mae ganddo reolaeth drosti dros gyfnod o 3 blynedd;
- Mae'r dewisiadau sy'n wynebu'r Cyngor yn cael eu cyfyngu gan ffactorau megis costau;
- Mae'n rhaid i'r Cyngor hefyd ymdopi gyda mwy o weithio mewn partneriaeth a'r heriau o ddarparu gwasanaethau mewn ffyrdd gwahanol;
- Mae'n rhaid i'r holl newidiadau hyn ddigwydd yn gyflym – mewn misoedd yn hytrach nag ymhen blwyddyn neu ddwy;
- Mae Cyngor Caerdydd yn hyrwyddwr lleisiol o'r safonau moesegol uchaf a chynhaliwyd y Gynhadledd yno i ddathlu'r ffaith hon.

2.2 Prif Araith

Yna, cafwyd y Brif Araith gan Nick Bennett, Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC).

Y thema ar gyfer y Brif Araith oedd "A yw egwyddorion Nolan yn addas i'r pwrpas yn yr hinsawdd bresennol ac ar gyfer yr 20 mlynedd nesaf?" Gweler y sleidiau ynghlwm ar gyfer y cyflwyniad.

Ymhlith y pwyntiau a wnaed gan Mr Bennett oedd: -

- Mae Cymru yn wynebu newidiadau sylweddol o ran demograffeg a phoblogaeth sy'n heneiddio;
- Nid yw gwariant cyhoeddus ar lefel 2011 yn debygol o ddychwelyd tan 2025;
- Mae materion mawr o ran integreiddio gofal iechyd a gwasanaethau cymdeithasol;
- Ceir diwygio ac ad-drefnu llywodraeth leol;
- Erys materion cyfansoddiadol y bydd angen mynd i'r afael â hwy, er enghraifft, y drafft o Fesur Cymru a oedd yn cael ei gyhoeddi y diwrnod hwnnw;

- Erys cwestiynau o ran maint y wladwriaeth a'r ddarpariaeth o wasanaethau cyhoeddus;
- Mae materion mewn perthynas â mewnfudo;
- Mae materion sy'n ymwneud ag arloesi;
- Byddai Mr Bennett yn ateb 'ydynt' i'r cwestiwn ynghylch a yw egwyddorion Nolan yn parhau i fod yn addas i'r pwrpas. Yn 2014/15, derbyniodd yr Ombwdsmon 231 o gwynion: 35% yn ymwneud ag arweinyddiaeth ac ymddygiad a 22% yn ymwneud â methiant i ddatgan diddordebau;
- Dim ond 17 o'r cwynion (llai na 8%) gafodd eu nodi fel rhai a oedd yn ymwneud â thorri'r Côt;
- Mae natur flinderus i nifer a rhai mathau o gwynion sy'n cael eu gwneud – roedd un gŵyn yn honni bod Cynghorydd yn clicio ei feiro mewn modd ymosodol;
- Crybwyllodd Mr Bennett y posibilrwydd o gael mesur newydd ar gyfer Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ac roedd yn gofyn am bwerau newydd sy'n ymwneud â: gallu i ymchwilio i faterion ar gais OGCC, yr hawl i dderbyn cwynion llafar, yr hawl i dderbyn cwynion mewn perthynas â rhai darparwyr gwasanaethau preifat a mwy o rôl i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru mewn perthynas â safonau cwynion.

2.3 Sesiwn Lawn

Symudodd y Gynhadledd ymlaen i Sesiwn Panel wedi ei chadeirio gan Richard Tebboth.

Y siaradwr cyntaf oedd Lyn Cadwallader Prif Weithredwr Un Llais Cymru.

Ymhlith y pwyntiau a wnaed gan Mr Cadwallader oedd y canlynol: -

- Mae cynghorau tref a chymuned yn wynebu pwysau ar eu cyllidebau ac etholwyr yn mynnu eu bod yn fwy tryloyw. Mae hyn yn arwain at yr angen am fwy o gadernid o ran gweithredoedd y cynghorau tref a chymuned;
- Mae angen i gynghorau tref a chymuned ddatblygu ffyrdd newydd o weithio er mwyn cymryd i ystyriaeth ofynion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant ac, er enghraifft, y gofyniad sydd ar gynghorau tref a chymuned yn awr i fod â gwefannau;
- Roedd Cynghorau tref a chymuned angen mandad newydd er mwyn gallu gweithio yn y diwylliant newydd;

- Mae proffil y cynghorau tref a chymuned yn isel ymhlith yr etholwyr, ond bu newidiadau er gwell - cafwyd llai o gwynion ac roedd yn ymddangos y gallai'r cyhoedd gael eu perswadio i gefnogi swyddogaethau eu cynghorau tref a chymuned;
- Mae Comisiwn Williams wedi nodi'r angen am linellau cliriach o gyfrifoldeb i gynghorau tref a chymuned a byddai hyn o gymorth i aelodau'r cyhoedd. Dylid sefydlu'n glir pwy sydd yn gyfrifol am beth;
- Gofynnir yn awr i gynghorau tref a chymuned wneud mwy a byddai angen iddynt hyfforddi ac addysgu'r cyhoedd a'u haelodau ar gyfer y rôl newydd hon. Byddai angen sefydlu, ehangu a chyflwyno'r cyrsiau hyfforddiant hyn i holl aelodau'r cynghorau tref a chymuned;

Y siaradwr nesaf oedd Peter Davies Llywydd Ymadawol Panel Dyfarnu Cymru (APW).

Ymhlith y pwyntiau a wnaed gan Mr Davies oedd y canlynol: -

- Dim ond 2 o gyfeiriadau a wnaed gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru i PDC yn y 2 flynedd diwethaf;
- Dros 13 mlynedd ei Lywyddiaeth dim ond 5 achos a gyfeiriwyd ar gyfartaledd bob blwyddyn;
- Roedd angen hyfforddiant ac addysg ar gyfer pob aelod ond (yn arbennig efallai) ar gyfer yr aelodau a oedd wedi bod yn gwasanaethu am gyfnodau maith;
- Trwy gyfeirio at achos penodol (y ceir manylion amdano yn y fforwm cyhoeddus), fe gododd y mater o annibyniaeth ac a yw aelodau o gynghorau a phwyllgorau safonau yn rhy agos at y materion a'r bobl yr oedd yn ofynnol iddynt ddyfarnu yn eu cylch? A yw'n bosibl y bydd eu gwrthrychedd yn cael ei gymylu gan faterion lleol?

Anerchwyd y sesiwn lawn nesaf gan Jan Williams, Comisiynydd Annibynnol Cwynion yr Heddlu ar gyfer Cymru.

Ymhlith y pwyntiau a wnaed gan Miss Williams oedd y canlynol: -

- Sefydlwyd côd moeseg ar gyfer yr heddlu ynghyd â choleg plismona;
- Nid oedd angen bellach am bolisiâu a gweithdrefnau, ond, yn hytrach, bwyslais ar ddiwylliant ac arweinyddiaeth;
- Roedd hi o'r farn bod "pysgodyn yn pydru o'i ben i lawr" a bod ymddygiad moesegol yn dod o frig y sefydliad a'i arweinyddiaeth.

Yna, cafwyd sesiwn ar gyfer cwestiynau o'r llawr. Roedd yn ymddangos mai prif themau'r cwestiynau oedd pryder ynglŷn â'r dyfarniad yn achos Calver gyda nifer o gynrychiolwyr yn pryderu fod y penderfyniad yn rhoi "golau gwyrdd" i bob math o ymddygiad gwael ac nad oedd llawer y gellid ei wneud er mwyn ceisio ffrwyno ymddygiad o'r fath.

Cafwyd sylwadau o'r llwyfan yn awgrymu y dylai cynrychiolwyr fynd yn ôl a darllen Dyfarniad Calver yn ofalus a byddai modd gweld nad oedd yn caniatáu i "rhwydd hynt i bawb" ond yn gosod trothwy o ran yr hyn a fyddai'n cael ei ystyried fel ymddygiad derbyniol gan wleidyddion. Awgrymodd Peter Davies fod angen darllen y dyfarniad yn ofalus ac nad oedd yn caniatáu "rhwydd hynt i bawb". Nid oedd y drws ar gau i unrhyw un fynd â'r mater yn ôl i'r llysoedd yn y dyfodol.

2.4 Gweithdai

Yna, rhannodd y Gynhadledd yn 5 o sesiynau gweithdy, sef: -

- Cyfryngau Cymdeithasol - Aros allan o Drwbwl;
- Chwythu'r Chwiban;
- Cynghorau Cymuned - llywodraethu a safonau;
- Datrys Cwynion yn Lleol - materion ymarferol;
- A yw Egwyddorion Nolan yn addas i'r pwrpas yn yr hinsawdd bresennol ac ar gyfer y 20 mlynedd nesaf?

2.4.1 Sesiwn Gweithdy - Cyfryngau Cymdeithasol - Cadw allan o Drwbwl

Gweler sleidiau'r cyflwyniad ynghlwm.

Roedd hwn yn gyflwyniad ar y cyd gan Daniel Hurford, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a Patrick Arran Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, Democrataidd a Chaffael Cyngor Abertawe.

Roedd hanner cyntaf y sesiwn yn cynnwys cyflwyniad a throsolwg gan Daniel Hurford i gyfryngau cymdeithasol a'r gwahanol fathau o gyfryngau cymdeithasol sydd ar gael - facebook, twitter, Instagram ac ati

Roedd ail hanner y sesiwn yn cynnwys cyflwyniad gan Patrick Arran ynghylch y peryglon a'r anawsterau posibl sy'n deillio o'r defnydd amhriodol o gyfryngau

cymdeithasol ar gyfer gwneud sylwadau neu feirniadaeth a'r ffaith bod modd cymryd camau cyfreithiol yn eu cylch os ydynt yn difenwi. Y cyngor oedd: peidiwch byth â rhoi unrhyw beth ar gyfryngau cymdeithasol na fyddech yn dymuno ei weld yn cael ei argraffu ar dudalen flaen y papur newydd lleol.

Ar ôl cinio, cynhaliwyd y gweithdai eto gyda chyfle i gynrychiolwyr fynychu gweithdy gwahanol.

2.4.2 Sesiwn Gweithdy - Chwythu'r Chwiban

Gweler sleidiau'r cyflwyniad ynghlwm.

Cynhaliwyd y sesiwn hon gan Sioned Wyn Davies, Rheolydd Gwasanaethau Cyfreithiol a Dirprwy Swyddog Monitro Cyngor Wrecsam ynghyd â Kumi Ariyadasa, Cyfreithiwr yng Nghyngor Caerdydd.

Ymysg y pwyntiau a wnaed yn eu cyflwyniadau oedd y canlynol: -

- Roedd Chwythu'r Chwiban yn ymwneud â gweithwyr yn rhoi gwybod am ddrwgweithredu lle byddai er lles y cyhoedd i wneud hynny.
- Dylai bob Awdurdod fod â gweithdrefn ar waith ar gyfer adrodd yn fewnol ac mae'r drefn hefyd yn caniatáu ar gyfer adrodd i reoleiddiwr neu, mewn rhai achosion, i'r wasg. Fodd bynnag, bwriad y broses fewnol yw osgoi'r angen i unrhyw un fynd i'r wasg.
- Deddf Datgelu er Lles y Cyhoedd 1998 (PIDA):

- o Yn darparu amddiffyniad statudol i weithwyr ar gyfer datgelu camweddau lle byddai gwneud datgeliad o'r fath er budd y cyhoedd;

- o Mae categorïau penodol sy'n gyfystyr â datgeliad gwarchoddedig. Er enghraifft, adrodd am drosedd neu ddigwyddiad sy'n groes i ddeddfwriaeth iechyd a diogelwch neu sy'n achosi difrod i'r amgylchedd;

- o Yn y bôn, datgeliad i'r cyflogwr yw datgeliad gwarchoddedig;

- o Mae rhestr hefyd o reoleiddwyr y gellir gwneud datgeliad gwarchoddedig iddynt ar yr amod bod y mater y cyfeirir ato yn eu cylch gorchwyl;

- o Mae angen cwrdd ag amodau pellach ar gyfer datgeliad ehangach i'r wasg;

- o Mae gweithiwr yn cael sicrwydd o ddiogelwch mewn perthynas â datgeliad gwarchoddedig os bydd, er enghraifft, cyflogwr yn ceisio eu diswyddo neu eu disgyblu wedi iddynt wneud datgeliad gwarchoddedig.

- Mae egwyddorion y PIDA yn ceisio hyrwyddo Egwyddorion Nolan;

- Yr ethos y tu ôl i'r Ddeddf yw sicrhau bod ymddygiad amhriodol yn cael ei herio yn y sector cyhoeddus cyfan;
- Mae angen i bob Awdurdod sefydlu trefniadau i hwyluso chwythu'r chwiban;
- Bydd gan bob Awdurdod bolisi a ddylai fanylu ar ofynion, diogelwch, gweithdrefnau, beth fydd yn digwydd o ran datgeliad gwarchodedig a'r math o atborth y dylai gweithiwr sy'n gwneud datgeliad ei dderbyn;
- Dylai'r weithdrefn yn y lle cyntaf ganiatáu adrodd i reolwr llinell a darparu ar gyfer dull arall o adrodd lle mae hynny'n amhriodol;
- Dylai'r holl staff fod yn ymwybodol o'r polisi a'r disgwyliadau ac, yn ogystal, dylid rhoi sicrwydd iddynt bod y sefydliad yn cofnodi'r datgeliad a bod un person sydd yn gyfrifol yn gyffredinol am y polisi yn yr awdurdod yn ei fonitro a'i oruchwyllo'n ddigonol;
- Dylai awdurdod hefyd wneud trefniadau ar gyfer chwythu'r chwiban ar gyfer sefyllfaoedd eraill megis ymgysylltu â gweithwyr asiantaeth, contractwyr, partneriaid ac eraill. Dylai awdurdod geisio gwirio pa arferion a phrosesau sydd gan y partion eraill hyn ar waith ar gyfer chwythu'r chwiban;
- Cyfeiriwyd at y Côd Ymarfer PCAW ar gyfer 2013 ac Adroddiad a dogfen Ganllawiau BIS o 2015. Mae'r ddogfen olaf yn cynnwys canllawiau ar yr hyn y dylai côd ymarfer ei gynnwys;
- Yng Nghaerdydd a Wrecsam, y Pwyllgorau Safonau sydd yn goruchwyllo ac yn monitro'r polisi chwythu'r chwiban;
- Mae cynllun cyfathrebu ar gyfer dwyn y polisi i sylw'r holl staff ac mae'r swyddog monitro yn adrodd ar y polisi'n rheolaidd. Mae gan bob ysgol hefyd eu polisi eu hunain yn seiliedig ar dempled safonol;
- Mae delio gyda materion chwythu'r chwiban weithiau'n fater sy'n cael ei arwain gan Adran Adnoddau Dynol mewn sefydliad ond gall hefyd fod dan oruchwyliaeth y Swyddog Monitro gydag adroddiadau cyffredinol yn cael eu cyflwyno naill ai i'r Pwyllgor Sgriwtini neu i'r Pwyllgor Safonau;
- Byddai chwythu'r chwiban fel arfer yn fater y byddai disgwyl iddo gael ei drin fel rhan o'r broses gynefino ar gyfer staff newydd.

2.4.3 Sesiwn Gweithdy - Cynghorau Cymuned - Llywodraethu a Safonau

Gweler sleidiau'r cyflwyniad ynghlwm.

Dan arweiniad Lyn Cadwallader, Prif Swyddog Gweithredol Un Llais Cymru ac Iwan Evans, Swyddog Monitro Gwynedd. Roedd y sesiwn hon yn edrych ar brofion newydd LIC o ran cymhwysedd, democratiaeth, capasiti a llywodraethu. Roedd y Papur Gwyn a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn ymwneud â gwella a datblygu cynghorau tref a chymuned ledled Cymru.

Papur Gwyn: Pŵer i Bobl Leol, er mwyn galluogi awdurdodau lleol i weithio gyda'r sector cynghorau lleol, ac i roi i gymunedau fwy o hyder yn eu cynghorau tref a chymuned.

Amlygodd y gweithdy yr angen a sut y byddai "cymhwysedd" yn datblygu ac yn cael ei fonitro gan yr Awdurdod Lleol perthnasol ond nid oedd y cyllid ar gyfer hyn yn cael ei esbonio.

Byddai cynghorau cymwys yn cael eu "hachredu". Byddai'n rhaid i Awdurdodau Lleol enwebu pwyllgor ar gyfer monitro a chanddo'r gallu i ddiddymu ei gymhwysedd. Gall hyn fod yn gyfle i ddatblygu Pwyllgorau Safonau ond byddai'n cynyddu'r baich gwaith / amser.

Byddai'r prawf yn cynnwys:

Prawf Democratiaeth: 66% o'r cynghorwyr i'w hethol naill ai mewn etholiad cyffredin neu is-etholiad.

Clerc gyda'r cymwysterau priodol: ee Tystysgrif Addysg Uwch mewn Gweinyddiaeth Cynghorau Lleol.

Prawf Llywodraethiant: rheolaeth ariannol gadarn a chyhoeddi rhaglenni, cofnodion a chyswllt drwy e-bost ar gael.

Gyda chymhwysedd daw breintiau nad ydynt yn amodol ar gyfyngiadau adran 137 Deddf Llywodraeth Leol 1972, byddant yn cael eu hystyried fel cyrff cymunedol gyda hawliau, megis capio'r praesept. Byddai cynghorau nad ydynt yn gymwys yn ddarostyngedig i'r cap ar yr un cynnydd canrannol â threth gyngor y prif awdurdod lleol yn yr un flwyddyn.

Disgwylir gweld mwy o ddirprwyo o Brif Awdurdodau Lleol i Gynghorau Cymwys

Byddai angen i gynghorau tref a chymuned a all ddangos eu bod yn bodloni'r anghenion i fod yn gymwys fabwysiadu penderfyniad a hysbysu'r pwyllgor awdurdod lleol a enwebwyd yn eu hardal.

Nodwyd yn gweithdy anghydbwysedd o ran llwyth gwaith: hy Ynys Môn hefo 40 o gynghorau tref a chymuned, Gwynedd 66, Abertawe 7. Yn gyffredinol, mae ardaloedd gwledig â mwy o awdurdodau lleol ac nid ydynt yn cael eu hariannu cystal.

Amlygodd y gweithdy yr angen am hyfforddiant / addysg ar gyfer cynghorwyr tref a chymuned mewn safonau a moeseg gyda 106 o gwynion i Ombwdsmon a dim ond 3 gyda chamau gweithredu.

Dyfarniad Calver yn cael effaith.

Roedd y sesiwn hon yn llawn gwybodaeth a gellid dechrau gwneud gwaith datblygu ar Ynys Môn er mwyn paratoi ar gyfer yr effaith ar hyfforddiant a chymhwysedd.

2.4.4 Sesiwn Gweithdy - Datrys Cwynion yn Lleol – pethau ymarferol

Gweler sleidiau'r cyflwyniad ynghlwm

2.4.5 Sesiwn gweithdy - A yw Egwyddorion Nolan yn addas i'r pwrpas yn yr hinsawdd bresennol ac ar gyfer yr 20 mlynedd nesaf?

Gweler sleidiau'r cyflwyniad ynghlwm o araith gyweirnod Nick Bennett.

3. Sesiwn i Gloi

Daeth y Gynhadledd i ben gyda sesiwn lawn fer derfynol wedi ei chadeirio gan Jan Williams. Roedd y sesiwn yn cynnwys sylwadau gan Dr James Downe, Is-Gadeirydd Pwyllgor Safonau a Moeseg Caerdydd. Dywedodd y byddai ef a Chadeirydd Pwyllgor Caerdydd yn drafftio nodyn i'w gylchredeg i'r holl gynrychiolwyr o'r pwyntiau allweddol yn eu tŷb hwy a'r arfer dda yn codi o'r gwahanol drafodaethau yn y Gynhadledd. Roedd yn gobeithio y byddai'r nodyn ar gael i'w ddsbarthu cyn bo hir. Bydd y nodyn yn pwysleisio'r materion a oedd yn cael eu hystyried fel arferion a gweithdrefnau arloesol a defnyddiol yr oedd amryfal gynrychiolwyr wedi dwyn sylw arynt yn ystod y Gynhadledd.

Soniwyd am Fforwm Safonau Gogledd Cymru yn arbennig fel tystiolaeth o arferion da ac arloesol.

Wedi derbyn sylwadau terfynol gan Richard Tebboth a Jan Williams daeth y gynhadledd i ben am 3.40pm.

4. Materion i'w Trafod:

- proses datrys anghydfodau yn lleol fel y cafodd ei mabwysiadu gan Rhondda Cynon Taf - gweler sleidiau'r cyflwyniad ynghlwm;
- Materion yn ymwneud â dyfarniad Calver a'r camddealltwriaeth y mae, fe ymddengys, yn ei achosi;
- Y cynigion ar gyfer dyfodol cyngorau tref a chymuned - gweler sleidiau'r cyflwyniad sydd ynghlwm.

CC-18784-RWJ / 285670

WLGA • CLILC

SOCIAL MEDIA

Staying out of trouble

(Part 1)

Daniel Hurford

Welsh Local Government Association

WLGA • CLILC

Tudalen 68

SOCIAL MEDIA

Staying...in touch

Overview

Part 1: Staying in touch

- What is Social Media?
- Why should you use it?
- What types of Social Media are out there?
- How to use it?

Part 2: Staying out of trouble

- Legal Issues
- Code of Conduct
- Reputation

What is social media?

- Social media broadly means online multimedia/apps which allow you to create and publish content and engage in two-way communication.
- Social media can be accessed via apps on your smartphone, computer, tablet, smart TV or smart watch.
- Social media accounts tend to be free can be set up quickly and easily

What is social media?

- It's just a new(ish) form of communication
- Humans have communicated and shared information through graphic, oral or written media for millennia...
- ...why should we be afraid of or dismissive of this relatively new media?
- It's free, available and open to all – information and mass-communication from the palm of your hand!

It's popular!

Facebook:

- Around 30 million users in UK.
- Facebook is the default social networking site for 96% of UK adults who are online (Ofcom)

Twitter:

- Twitter says 15m UK users (end of 2013)
- ONS suggests around 9.5m

Stats from <http://www.rosemcgrory.co.uk/>

Newspapers:

- 8m national newspaper circulation

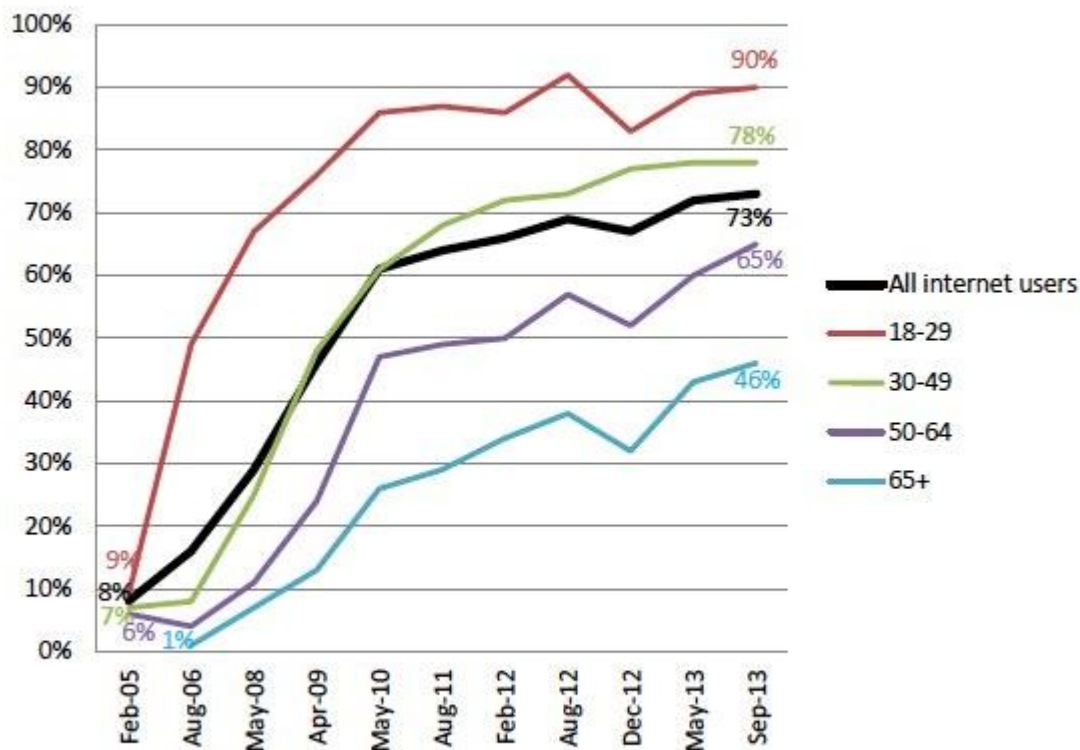

WLGA • CLILC

It's growing!

Social networking site use by age group, 2005-2013

% of internet users in each age group who use social networking sites, over time

Source: Latest data from Pew Research Center's Internet Project Library Survey, July 18 – September 30, 2013. N=5,112 internet users ages 18+. Interviews were conducted in English and Spanish and on landline and cell phones. The margin of error for results based on internet users is +/- 1.6 percentage points.

It's here to stay...or is it?

- **Who still paints caves?**
- **Who still relies on town criers for the latest gossip from Albert Square?**
- **Who still sends a postcard wishing your Great Aunt Mable was with you clubbing in Ayia Napa?**
- **Who still buys a daily newspaper?**
- **Who remembers 'Friends Reunited'?**

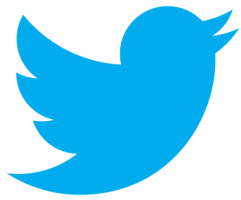

WLGA • CLILC

What is Social Media?

...online multimedia/apps allowing you to create and publish content and engage in two-way communication.

WLGA • CLILC

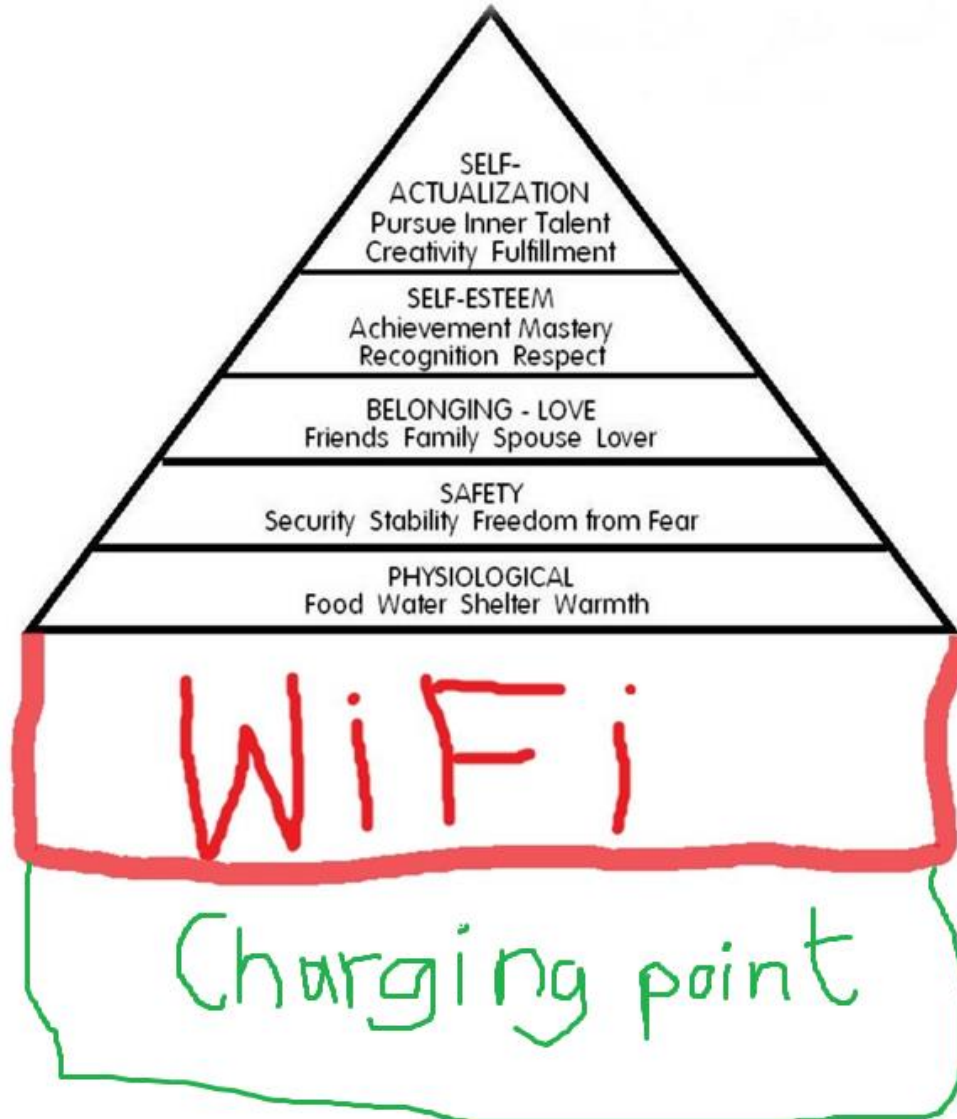
Increasingly part of everyday life

WLGA • CLILC

Increasingly part of everyday life

What is Social Media?

“LinkedIn is for the people you know.
Facebook is for the people you used to
know. Twitter is for people you want to
know” Unknown

- Arguably, where social media started.
- Basically, a personal website which is easy to update and might typically include:
  - Diary or journal
  - Occasional Thoughts
  - Articles or thinkpieces – often to prompt debate and exchange of views.
  - Photos or media.

<https://cardiffleadersblog.wordpress.com/>

The Leader's blog

Cllr Phil Bale

[Home](#) [Cymraeg](#)

Kelda, Cathays Cemetery and the success of the ball in the wall

Posted on [October 13, 2015](#) by [cllrbale](#)

Kelda Ground Breaking

Earlier this year, the City of Cardiff and the Vale of Glamorgan signed a 15-year £13.4m joint organic waste deal with Kelda Organic Energy Limited to build a new facility to convert food waste into a soil fertiliser and use the gases produced to generate renewable energy.

This agreement reinforces the Council's commitment to meet the statutory Welsh Government targets around recycling as we work towards their 'Zero Waste' goal for 2050. The new plant will use the latest technology that will not only treat and recycle the organic waste but will also produce sustainable sources of energy and fertiliser for farming.

RECENT POSTS

- [Kelda, Cathays Cemetery and the success of the ball in the wall](#)
- [Foster for Cardiff and the Cardiff Half](#)
- [City Leaders and the Rugby World Cup visit Cardiff](#)
- [Top Marks for Cardiff Schools!](#)
- [Revamped Central Library and all change at Central Square](#)

RECENT COMMENTS

ARCHIVES

- [October 2015](#)
- [September 2015](#)

Some live examples

<https://pgriffithsblog.wordpress.com/>

pgriffithsblog

HOME

ABOUT ME

CONTACT ME

Why have Councillors?

Welsh Government is planning to complete a 40 year programme of reducing the number of councillors by 90%. Does it matter?

As in many walks of life, the less obvious a councillor the more effective she or he is likely to be. I have worked with councillors for many decades. I disagree with many. I like most. I respect almost all.

Let me share some experiences of the past week. I met two councillors who have been leading the governing body of brand new school. They were clearly the bridge between the community and local authority as the school was designed and built. They played their part in creating and supporting the professional leadership of a school which is now achieving well beyond expectations.

I listened to another councillor who shared the experience of working to untie the knots of Welsh Government's disjointed application of three competing anti-poverty programmes to one small community. He could have walked away; he was in no way a responsible player, indeed he was often made unwelcome, but instead he was committed to the hard graft of making the unworkable work better.

For myself, I spent a productive day talking to parents, transport managers and bus companies to ensure that a school bus could be re-routed to avoid a new construction site. Within 24 hours we turned a hostile stand-off into a new route to school.

OCTOBER 12, 2015

PGRIFFITHSBLOG

UNCATEGORIZED

PAUL GRIFFITHS

The
little
casino
Company

RECENT BLOG POSTS

October 2015

September 2015

June 2015

February 2015

January 2015

November 2014

October 2014

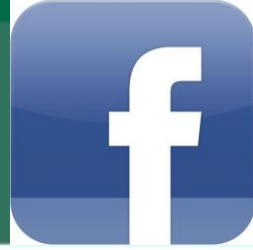
September 2014

June 2014

Facebook

- Most popular social media platform in the world.
- 1 billion users worldwide and around 30 million users in UK
- Public or Private forum to:
  - Blog
  - Post messages to friends and family
  - Share photos
  - Share things of interest, concern or humour
- Your contacts or “friends” can comment on your posts, share them with their “friends” or “like/dislike” things.

Some live examples

Tudalen 83

Plaid Cymru

Ymunwch â Phlaid Cymru Join The Party of Wales

www.Plaid.Cymru
www.Partyof.Wales

Plaid Cymru | Party of Wales

Plaid Cymru ✓
Political Party

Sign Up Like Message

Timeline About Take Part / Cymryd Rhan Events More

20,068 people like this

Invite friends to like this Page

ABOUT

Plaid Cymru
28 mins ·

"Never again should Welsh land, Welsh culture, or Welsh communities be allowed to be so drastically undervalued.

"The Secretary of State has a chance to make his mark on Welsh history - the Wales Bill is an opportunity to put this right. I urge him to take it."

Liz Saville Roberts AS/MP marks 50 years since the drowning of Capel Celyn to supply the city of Liverpool with water

144 10

WLGA • CLILC

Some live examples

Tudalen 84

The Labour Party

WE'VE BEEN FIGHTING FOR A FAIRER COUNTRY FOR OVER 100 YEARS.

Join us: join.labour.org.uk

The Labour Party Political Party

Sign Up Like Share

Timeline About Videos Photos More

399,360 people like this

Invite friends to like this Page

ABOUT

The Labour Party 15 hrs ·

READ: Why now is exactly the wrong time for a multi-billion pound cut to working people's tax credits:
<http://www.mirror.co.uk/.../six-million-workers-below-living-...>

Some live examples

Conservatives

Daniel

Home 20+

Conservatives
Political Party

 Sign Up

 Like

 Share

Timeline

About

Photos

Likes

Videos

537,575 people like this

Invite friends to like this Page

ABOUT

Strong leadership. A clear economic plan. A brighter, more secure future.

Conservatives shared David Cameron's post.

1 hr ·

David Cameron

1 hr ·

Today's employment rate is the highest since records began. Our long term plan is delivering security and opportunity for working people.

 Like

 Comment

 Share

Some live examples

Tudalen 86

Facebook page header for Liberal Democrats. Search bar, name 'Liberal Democrats', and navigation links 'Daniel', 'Home', '20+', and a notification icon.

Liberal Democrats ✓
Political Party

[Sign Up](#) [Like](#) [Share](#) [...](#)

Navigation tabs: [Timeline](#) [About](#) [Likes](#) [Photos](#) [Videos](#)

127,018 people like this

Invite friends to like this Page

ABOUT >

The Liberal Democrats are a political party working to build a stronger economy in a fairer society, creating opportunity for everyone.

<http://www.libdems.org.uk/>

[Impressum](#) [?]

Liberal Democrats
22 hrs ·

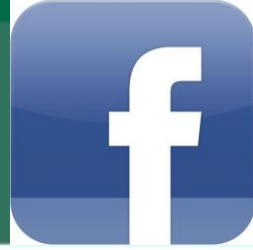
Welcome to the first "Tim Talks" edition, Tim Farron's take on the news.

Some live examples

Facebook profile page for Daniel Hurford.

Profile picture: Daniel Hurford sitting on a scooter in front of a house.

Navigation tabs: Timeline, About, Friends 217, Photos, More.

Activity section:

- + Add a short bio
- + Add info about you
- + Add featured photos

FRIENDS · 217

Nerys Hurford	David Cumberbatch	Rhian Clarke
John-Paul Davies	Jacqui Phillips-Jones	Rhian Edwards

Post by Nerys Hurford shared Liz Laine's photo. 6 October at 09:58.

We need this message shared in our street Daniel Hurford Libby Cronin!

Why use Facebook?

- Very easy to set up
- You can have public or private groups (or pages) – you can act as an administrator or editor, so you can approve who joins your group and can remove inappropriate postings (if necessary)
- Can be used as a community mini-website

Why use Facebook?

- Useful for seeking views, engaging with people and promoting events etc.
- Easy to promote and share and get more 'friends', exposure and engagement

Watch-out for:

- Hearing things that may be challenging – it's all about engagement after all. These 'negative' comments will be seen by all.
- Inappropriate comments and postings
- It taking over your life!!!

Twitter

- Lot of users – between 9.5m and 15m in UK
- Each post is called a tweet
- Brevity is key - maximum of 140 characters per tweet (including all spaces, letters and numbers)
- You can add pictures and videos or links to websites etc.
- You can ‘favourite’ a tweet or ‘retweet’ a tweet

Twitter

- You can ‘DM’ (Direct Message) someone – i.e. a private message like a text or email
- You can ‘follow’ and have ‘followers’

Tudalen 91
On Twitter we get excited if someone follows us. In real life we get really scared and run away.” Unknown via @mozusa

Some Live Examples

Tudalen 92

Navigation bar with icons for Home, Notifications (1), Messages, and the Twitter bird. Search bar with 'Search Twitter' and a magnifying glass icon. Profile picture and compose icon.

Daniel Hurford

@drhhurf

TWEETS

82

FOLLOWING

1,393

FOLLOWERS

203

Trends · [Change](#)

Lamar Odom

Former NBA star Odom found unconscious at Nevada brothel

318K Tweets about this trend

#PMQs

Just started trending

Stephen Fry

Stephen Fry has quit as the host of QI - and will be replaced by...

Just started trending

Sanjiv Bhatt

Sacked IPS Sanjiv Bhatt didn't come with 'clean hands', tried to...

18.7K Tweets about this trend

#BAK-ENC

What's happening?

[View 15 new Tweets](#)

Fraser Nelson @FraserNelson · now

So are we arming the Syrian People's Front, or the People's Front of Syria? ... Bradley on the never-ending madness: blogs.new.spectator.co.uk/2015/10/is-the...

PoliticsHome @politicshome · now

Karl McCartney opens with a puff Q about job stats - takes a dig at Corbyn ca him 'honorable' with no 'right': polho.me/1jyvACS

Faisal Islam @faisalislam · now

PMQs up now live on [#skynews](#) followed by panel of [@ayeshahazarika](#) [@JuliaHB1](#) and [@jennirsl](#)

Ben Glaze @benglaze · now

LONG TERM ECONOMIC PLAN KLAXON [#PMQs](#)

Alex Wickham Retweeted

Some Live Examples

Some Live Examples

Tudalen 94

TWEETS 3,641   FOLLOWING 1,143   FOLLOWERS 5,521   FAVORITES 141   LISTS 5

WLGA

@WelshLGA   **FOLLOWS YOU**

The Welsh Local Government Association. Representing local government, and promoting local democracy in Wales. Tweets by [@stu_hodges](#)

Cardiff

wlga.gov.uk

Joined April 2011

Tweets   **Tweets & replies**   Photos & videos

WLGA @WelshLGA · 22h

The 16 Oct deadline to submit evidence commission on **#localgov** finance in **#Wales** is looming. Instructions here: ow.ly/TkFJW

WLGA Retweeted

ICLGF_Wales @ICLGF_Wales · Oct 9

First three responses to the Written Call for Evidence up on the

Some Live Examples

Tudalen 95

TWEETS 738   FOLLOWING 696   FOLLOWERS 1,430   FAVORITES 83   LISTS 1   [Following](#)

Peter Fox

@PeterFox61   [FOLLOWS YOU](#)

Leader of Monmouthshire County Council, Councillor for Portskewett, White Ribbon Ambassador, livestock Farmer and an advocate of the Cardiff Capital Region

Portskewett, Monmouthshire

peterfox61blog.wordpress.com

Joined April 2010

113 Followers you know

Tweets   Tweets & replies   Photos & videos

Peter Fox Retweeted

Monmouthshire SpLD @MonSpLD · 18h

Wonderful Mon school staff determined to be dyslexia aware. Jane and Debbie with their certificates [@thedellschool](#)

Some Live Examples

Tudalen 96

TWEETS
11.9K

FOLLOWING
1,102

FOLLOWERS
1,550

FAVORITES
6,043

Following

Ellen ap Gwynn

@EllenapGwynn FOLLOWS YOU

Arweinydd/Leader Cyngor Sir Ceredigion County Council, Cyng/Cllr Ward Ceulanamaesmawr. Ganed yn Albanes /Scots born, magwyd yng Nghymru/ Welsh bred.

Tal-y-bont, Ceredigion, Wales

Joined April 2011

93 Followers you know

Tweets

Tweets & replies

Photos & videos

Ellen ap Gwynn Retweeted

Gruffudd Pritchard @gruffsiôn · 13h

Gobeithio bydd defnydd amlwg a balch @FAWales o'r gymraeg yn ysbrydoli @WelshRugbyUnion

Some Live Examples

TWEETS 2,355   FOLLOWING 763   FOLLOWERS 1,253   FAVORITES 480

Following

Aaron Shotton

@AaronShotton   FOLLOWS YOU

Leader of Flintshire County Council /
Deputy Leader Welsh Local Government
Association / Connah's Quay Central
Ward / Labour Party / Evertonian.

📍 Connah's Quay

🕒 Joined July 2011

👤 104 Followers you know

Tweets   Tweets & replies   Photos & videos

Aaron Shotton Retweeted

Daily Post Wales @dailypostwales · 16h

North Wales Refugee and Homeless Aid Centre 'inundated' with
6,000kg of donations bit.ly/1LM6EEL

11

8

Some Live Examples

Tudalen 98

TWEETS 15.6K   FOLLOWING 5,096   FOLLOWERS 11.8K   FAVORITES 2,296   LISTS 1   [Following](#)

Leighton Andrews

@LeightonAndrews

Assembly Member for the Rhondda. Minister for Public Services in Wales, where Labour is still in government. Sunny disposition. Personal Twitter.

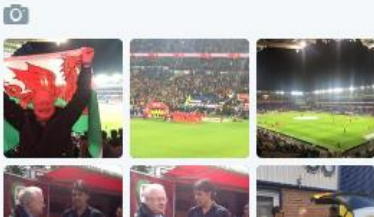
 Rhondda, Wales

 leightonandrews.wales

 Joined April 2008

 Tweet to Leighton Andrews

 360 Followers you know

Tweets   Tweets & replies   Photos & videos

Leighton Andrews @LeightonAndrews · 4h

Party on #TogetherStronger

0:20

   1

 Leighton Andrews Retweeted

Keith Edwards @KeithEdwards121 · 5h

X party Senedd support for new models of public services
[@LeightonAndrews](#) [@SimonThomasAC](#) [@peterblackwales](#)

Why use Twitter?

- Probably the easiest and most accessible social media to use
- Instantaneously communicate with your followers, and potentially within seconds millions of others!
- Share news stories or events from others
- Find out what other people are saying (maybe about you or things you care about – sophisticated searches and alerts)

Why use Twitter?

- Find out about intelligence or breaking news as it happens (careful here though...). Then share it and pass it on.
- Can be very, very funny!
- Can help make you appear human and normal!

Why use Twitter?

What to watch out for:

- ‘Trolls’ and abuse
- Getting drawn into protracted public arguments
- Tweeting when a text might be better
- Tweeting when you’re ‘tired and emotional’

Why use Twitter?

What to watch out for:

- Don't believe everything you read on twitter...
  - Some of it is gossip and rumour
  - Some of it is deliberately untrue
  - There are some spoof accounts – people are not always who they purport to be
- 'Clickbait'

Why use Twitter?

What to watch out for:

- Retweeting some things... 'retweets do not necessarily mean endorsements' doesn't stand up in court
- The 'twitterati bubble' – twitter users are not necessarily a representative sample of society
- A tweet is permanent, even if you think you've deleted it...so think before you tweet something contentious

So, to recap:

1. Social media is simple and free to use
2. Mass and quick communication
3. To make the most of it, don't just tell people what you're doing, listen to feedback too
4. People can find out about the real you
5. It can be fun!
6. It's all going on already – you might be missing out

Tweet within twenty seconds...

- Go to twitter.com
- Sign-up (for free, no strings attached).
- Choose your twitter username (@somebody) and a password.
- Create your 'profile', with as much or as little detail as you'd like and maybe a picture or two.
- Tweet and retweet
- And remember to follow too, that's how you find out what people are doing or saying and how you get followers back...

WLGA • CLILC

Tudalen 106

Any Questions?

STANDARDS CONFERENCE WALES 2015

WHISTLEBLOWING WORKSHOP

**Sioned Wyn Davies, Deputy Monitoring Officer,
Wrexham County Borough Council**

Kumi Ariyadasa, Solicitor, City of Cardiff Council

What is “Whistleblowing”?

- When a worker reports suspected wrongdoing at work
- In the public interest
- May report the wrongdoing internally or externally
- Good governance requires effective internal whistleblowing arrangements

Legal framework

- Public Interest Disclosure Act 1998 ('PIDA')
- Legal protection for workers disclosing malpractice in the public interest
- Protection for disclosures of: A criminal offence / breach of legal obligation / miscarriage of justice / danger to health or safety / damage to the environment
- External disclosures only protected if justified
- Unlawful for an employer to dismiss or victimise a whistleblower under PIDA

How is it relevant?

- Exposing misconduct, corruption or illegal behaviour
- Supports Nolan principles – Openness, Honesty, Integrity
- “A key component in any strategy to challenge inappropriate behaviour at all levels of an organisation” (10th Report of the Committee on Standards in Public Life)

Effective Whistleblowing Arrangements (1)

- Clear policy to reiterate commitment to principles and effective implementation of PIDA
- Clear procedure for addressing concerns and providing feedback
- Offering an alternative to line management, both inside and outside the organisation

Effective Whistleblowing Arrangements (2)

- Communication – so that all staff are aware of whistleblowing avenues
- Training for managers on dealing appropriately with whistleblowing reports
- Monitoring and review – to consider how procedures are working, identify trends, possible system failures and issues arising

Other Council Service Providers

- Contractors & New service delivery models
- Risk that workers are not aware of their rights or how to report concerns
- NAO recommendations:
  - * Share own policies and procedures with delivery partners
  - * Review delivery partners' arrangements
  - * Seek information from delivery partners to oversee issues and risks

Best Practice Guidance

Public Concern at Work ('PCAW')

- Recommended Code of Practice (2013)
http://www.pcaw.org.uk/files/PCaW_COP_FINAL.pdf
- First 100 Campaign

Department for Business Innovation & Skills

- Guidance for Employers and Code of Practice (March 2015)
<https://www.gov.uk/government/publications/whistleblowing-guidance-and-code-of-practice-for-employers>

Cardiff's approach

- Standards & Ethics Committee has responsibility:
“To oversee and monitor the Council’s whistleblowing procedures and to consider ethical issues arising”
- Revised Policy and Procedure approved by Cabinet in October 2014
- Communications plan – posters in all Council buildings and leaflets for all staff and managers
- Monitoring Officer records cases and reports regularly to Standards & Ethics Committee

Wrexham's approach

- Standards Committee has responsibility for: “Overseeing the Council's Whistleblowing regime”
- Revised Policy and Procedure approved by Council in February 2015
- Communications plan – published on Council's intranet SAM, Friday Bulletin, management briefings
- Monitoring Officer records cases and reports annually to Standards Committee

Discussion

- What does your authority do?
- How is it being communicated?
- Who is responsible for monitoring?
- How many whistleblowing reports were made this year?
- Role of your Standards Committee?

STANDARDS CONFERENCE WALES 2015

Tudalen 118

Workshop Community and Town Councils – Governance and Standards

Un Llais Cymru

One Voice Wales

www.onevoicewales.org.uk

Un Llais Cymru

One Voice Wales

Vision:

“Working with local councils in Wales to shape the places communities want to live in”

Mission Statement:

To represent the interests of community and town councils; raise awareness and understanding of this first tier of government; and work collaboratively with our partners to ensure the sector contributes fully to the goal of developing dynamic and sustainable communities in Wales.

Theme for Today

In this workshop I would like to explore with you the issues of governance and standards in community and town councils, proposed changes facing the sector and ways in which councillors can work more effectively, and efficiently, together

Community Council Governance and Standards

White paper: Power to local people...strong case for bringing more consistency to the sector:

1. Higher standards of governance and financial management
2. Increased professional capacity and capability
3. And, greater democratic accountability

Community Council Governance and Standards

White paper: Power to local people...

Aims:

1. Enable Local Authorities to work with local council sector
2. Provide communities with more confidence in their community and town councils

Competent Community Councils

Competency tests:

A democracy test: at least two-thirds of the Councillors on a Community Council have been declared elected at either an ordinary election or a by-election

Competent Community Councils

Competency tests:

A capability test: the Community Council must employ a clerk with relevant professional qualifications. Relevant qualifications might include Certificate in Local Council Administration; Certificate of Higher Education in Local Policy; Certificate of Higher Education in Local Council Administration; the first level of the foundation degree in Community Engagement and Governance awarded by the University of Gloucestershire; or qualifying professional status such as a lawyer or accountant;

Competent Community Councils

Competency tests:

A **capacity test**: the Council has a minimum annual budget of £200,000 (since abandoned); and

Competent Community Councils

Competency tests:

A governance test: the Council has implemented a sound system of financial management and internal control in line with statutory requirements, and meets certain other criteria such as having a website on which it publishes agendas, minutes and accounts and being contactable by email.

Competent Community Councils

Privileges:

1. Extend the general power of competence to competent Community Councils, while prescribing that Community Council funding can not be used for political purposes. A competent Community Council would not be subject to the section 137 limits of the Local Government Act 1972;
2. They will be deemed to be community bodies, with certain rights or entitlements; and
3. they will not necessarily be subject to capping of the precept. Proposed other Community Councils should be subject to a cap on the annual increase in the precept which could be the same as the percentage increase in the Principal Local Authority's Council Tax in the same financial year.

Competent Community Councils

Expectations:

1. To see more extensive delegation of functions from Principal Local Authorities to competent Community Councils;
2. Community Councils which can demonstrate they meet these competency tests will need to pass a resolution to that effect and notify a committee of the Local Authority in their area.

Competent Community Councils

Potential implications for Principal Authorities:

1. The Local Authority would be required to nominate one of its committees for this purpose.;
2. The committee nominated by the Local Authority should have powers to require a Community Council at any time to demonstrate its continuing competence and if it is not satisfied, revoke the Community Council's competency qualification.

Competent Community Councils

Other potential implications for Community Councils - other governance and transparency arrangements:

1. A requirement on the Chair of the Community Council to publish an annual report;
2. To set objectives for, or otherwise manage the performance of, the clerk to the Community Council.
3. For the public to have a right to attend, speak at and record meetings of their Community Council, including film and video recording.

Members of Community and Town Councillors

The GUIDING PRINCIPLE

Councillors are there to serve
their communities

CODE OF CONDUCT

Applies to members of
Community and Town
Councillors

Reinforces the **Guiding Principle**
of **“service before self”**

Ethics

- Act openly and honourably in public
- Never secure personal advantage or avoid disadvantage, for you, friends, family or associates
- Not disadvantage others
- Never bring you or the council into disrepute

What Councillors must do

- Promote equality
- Treat others with respect
- Provide access to information
- Make decisions on the merits of a case and with regard to the advice of officers
- Abide by rules on expenses
- Report any breaches of the code or criminal behaviour by another member

What Councillors must not do

- **Accept unofficial gifts**
- **Disclose information given in confidence**
- **Use Council resources improperly**
- **Make vexatious or malicious complaints**

Personal Interests

- A professional or personal interest outside your role may conflict with your duty as a councillor to serve the community
- You must declare a personal interest as soon as you are aware that you (or people close to you) may benefit more than other people in the community from the outcome of a matter under discussion.

What the Code protects...

- Your electors
- Your council
- And YOU

SELFLESSNESS

STEWARDSHIP

LEADERSHIP

**EQUALITY AND
RESPECT**

OBJECTIVITY

HONESTY

OPENESS

**INTEGRITY &
PROPRIETY**

ACCOUNTABILITY

A DUTY TO UPHOLD THE LAW

SELFLESSNESS

STEWARDSHIP

LEADERSHIP

EQUALITY

OBJECTIVITY

RESPECT

ACCOUNTABILITY

HONESTY

OPENESS

INTEGRITY & PROPRIETY

A DUTY TO UPHOLD THE LAW

Managing Behaviour through Good Governance

What's the problem?

Bullying *“may be characterised as a pattern of offensive, intimidating, malicious, insulting or humiliating behaviour; an abuse of this use of power or authority which tends to undermine an individual or a group of individuals, gradually eroding their confidence and capability, which may cause them to suffer stress.”*

Harassment is *“unwanted conduct that violates a person’s dignity or creates an intimidating, hostile, degrading, humiliating or offensive environment.”* This usually covers, but is not limited to, harassment on the grounds of sex, marital status, sexual orientation, race, colour, nationality, ethnic origin, religion, belief, disability or age.

Managing Behaviour through Good Governance

Who bullies who?

- Councillors vs Councillors
- Councillors vs Officers
- Officers vs Councillors
- Members of the Public?

Managing Behaviour through Good Governance

What isn't bullying?

- Performance Management
- Robust Management
- Differences of Opinion
- Complaints about the Council

Independent Scrutiny

Organisation's regulating the local council sector:

1. Wales Audit Office
2. Public Services Ombudsman
3. Independent Remuneration Panel

WAO Financial Management and Governance in Community and Town Councils 2013-14

Findings:

1. Although timeliness of accounts across the sector continues to improve, there remains a small core of councils which fail to provide complete and accurate accounts and other information for audit on a timely basis
2. The number of qualified audit opinions continues to decrease but too many councils have received qualified audit opinions for two or more of the last three years
3. Councils are making progress addressing the issues raised in previous reports but there is evidence of continuing failure to comply with statutory requirements
4. Local councils can learn lessons from the appointed auditor's report in the public interest

Public Services Ombudsman Annual Report 2014/15

Code of Conduct Complaints:

231 complaints received – a 1% increase on 2013/14

125 County Councillor complaints – a 13% increase

106 Community Council complaints – an 8% decrease

- 2 reported to Standards Committee
- 1 taken to Adjudication Panel

Case study Llansannan Community Council – Welsh Language / translation provision

One Voice Wales support

Training:

22 training courses including , for example (see handout for full list):

1. The Council
2. The Councillor
3. Local Government Finance
4. Code of Conduct
5. Devolution of Services

Consultancy:

Bespoke services tailored to individual councils needs including:

1. Accountancy support
2. Health and Safety
3. Human Resources

**Thank you –
any questions**

**Please help yourself to
the handouts**

Un Llais Cymru

One Voice Wales

Lyn Cadwallader

Chief Executive, One Voice Wales

lyn.cadwallader@onevoicewales.org.uk

01269 595400

www.onevoicewales.org.uk

WORKSHOP GROUPS

What are the main barriers to meeting the Competent Councils requirements?

How can we over come these problems ?

STRONG HERITAGE | STRONG FUTURE

RHONDDA CYNON TAF

TREFTADAETH GADARN | DYFODOL SICR

**LOCAL RESOLUTION PROCESS –
PRACTICALITIES AND THE RCT EXPERIENCE –
FUTURE ROLE?**

Paul Lucas

Monitoring Officer

Rhondda Cynon Taf County Borough Council

BACKGROUND - Nature of Code of Conduct Complaints / Ombudsman's Position

- Majority of complaints received during 2014/15 related to matters of 'equality and respect'.
- In 2014/15 this accounted for 35% of the code of conduct complaints received compared with 36% in 2013/14.
- Arrangements are proving to be effective at resolving many of these kinds of complaints.
- Councillors expected to make their complaints about other Councillors within their authority to their monitoring officer.

- Ombudsman continues to receive 'low level' complaints of this type. Generally involve allegations of failures to show respect and consideration of others under paragraph 4(b) and 6(1)(d) of the code.
- Ombudsman reviewed his practice in dealing with the complaints of this type - will be taking a firmer position in the future - referring these 'low level' complaints back to monitoring officers to be dealt with locally.
- Such complaints more appropriately resolved informally and locally in order to speed up the complaints process and ensure that his resources are devoted to the investigation of serious complaints.
- Where a member has reported a fellow member to their MO under the local resolution process - no need to report the matter to the Ombudsman as well.

REMINDER – Why have a Local Resolution Process?

- Speed up resolution / Resolve matters at an early stage.
- Encourage mediation and reconciliation - avoid the unnecessary escalation of the situation.
- Encourage collective responsibility.
- Reduce 'politically motivated' and vexatious complaints.

RCT Local Resolution Protocol and Procedures

- Adopted Gwynedd protocol model – 2011.
- Striking the balance between the formal and informal – intended to reduce time/administrative burden but requirement for set of procedures to be adopted to support protocol.
- Protocol and procedures amended as lessons were learnt from dealing with cases as they arose - e.g. using social media responsibly.
- Make up of panel dealing with complaints – In RCT - Standards Committee Members.
- Amended Member/Officer protocol to give access to local resolution process.

HEARING DATE	COMPLAINT	BREACH YES/NO	SANCTION
JULY 2011	At a full Council meeting Cllr X said to Cllr Y “ Councillor, give your a**e a chance” – Cllr Y complained	Yes	Cllr X was reprimanded
DECEMBER 2011	At a Development Control meeting Cllr X described the conditions of an application site “as bad as a gypsy site” –Cllr Y complained	No Cllr X accepted he made the remark and apologised immediately after	N/A

HEARING DATE	COMPLAINT	BREACH YES/NO	SANCTION
DECEMBER 2011	At a Development Control meeting Cllr X was alleged to have made abusive remarks to Cllr Y and asked him 'to come outside and sort this' which Cllr Y took as a threat – Cllr Y complained	No Based on evidence no decision could be made on the context of the use of the words 'come outside and sort this' as the wording could be open to wider interpretation	N/A
DECEMBER 2011	At a meeting of full Council Cllr X made inappropriate comments by stating the word 'corrupt' in a venomous manner and which was directed at a particular political groups' Members – Cllr Y complained	No Concluded word corrupt was used but because of differing opinions Committee could not come to an agreement on the context in which the word 'corrupt was used – he could have used the word corrupt to mean 'blatantly wrong' and not to connote any dishonesty on behalf of any Member.	N/A

HEARING DATE	COMPLAINT	BREACH YES/NO	SANCTION
JANUARY 2012	At a full Council meeting Cllr X during a debate referred to Members of a particular political group as 'hypocritical parasites' in a very threatening manner. Cllr Y complained. Cllr Y felt statement went beyond normal cut and thrust of political debate.	Yes Cllr X did not deny using term and evidence he continued to use it on Twitter.	Cllr X was reprimanded
MARCH 2013	At a full Council meeting Cllr X referred to Cllr Y as a 'bigot' during debate in response to a statement made by Cllr Y. Cllr Y complained and Cllr X put in a counter-complaint about the statement made by Cllr Y who referred to polish people as 'poles'	No Conflicting evidence presented to Committee as to the use of the word 'bigot' or 'bigotry' and the context in which the words were used No breach found and Committee Members noted the need for Members to appreciate the cut and thrust of political debate.	N/A

FINDINGS

- Members must take responsibility for the complaint – pursuing it and responding promptly to requests for information.
- Motives – spike in complaints before an election.
- Importance of a strong panel/committee membership hearing and dealing with complaints.
- Has led to improvement in behaviour – No new cases since April 2013 - Led to a better understanding of what would be considered a legitimate complaint – boundaries of cut & thrust of political debate.

FUTURE

- Increase in cases being dealt with under local resolution process.
- Community councils - member/officer protocols, roll out of the local resolution process? & sanctions.

DISCUSSION AND QUESTIONS FROM THE FLOOR

Are the Nolan Principles fit for purpose now & in 20 years?

NICK BENNETT

**Public Services Ombudsman
for Wales**

Tudalen 163

Context

- Ageing Population
- Public spending unlikely to return to 2011 levels until 2025?
- NHS/Social Services Integration
- Green Paper 'Our Health: Our Health Service'
- Local Government Reform?

The Future

- Constitutional issues
- Size of the state and level of state provision of public services
- Immigration
- Innovation?

Looking back 20 years ...

Tudalen 166

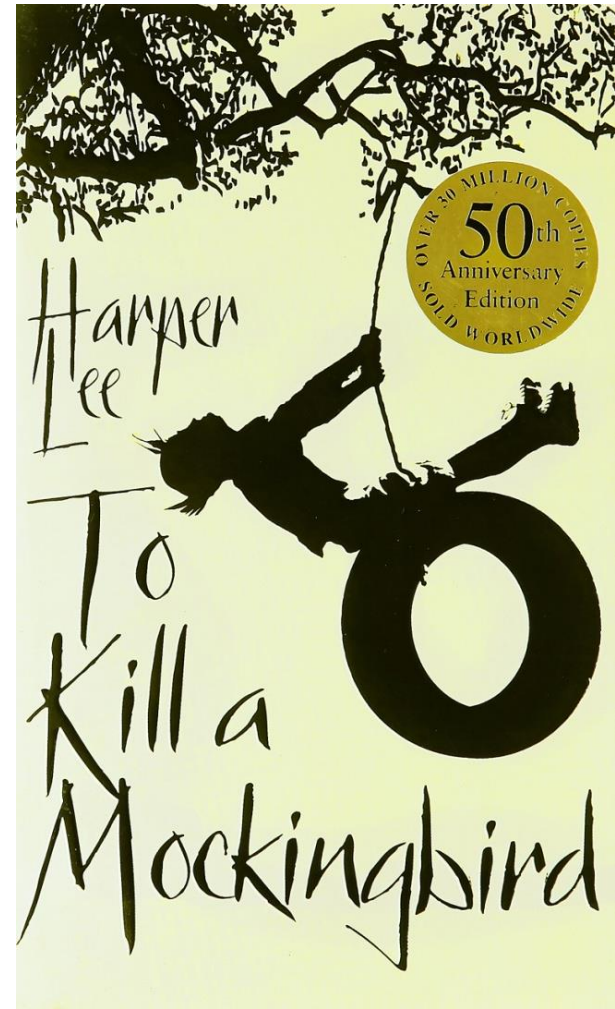
Investigating Complaints
Ymchwilio Cwyrion

Improving Services
Gwellhau Gwasanaethau

Back to School ... 1985 ...

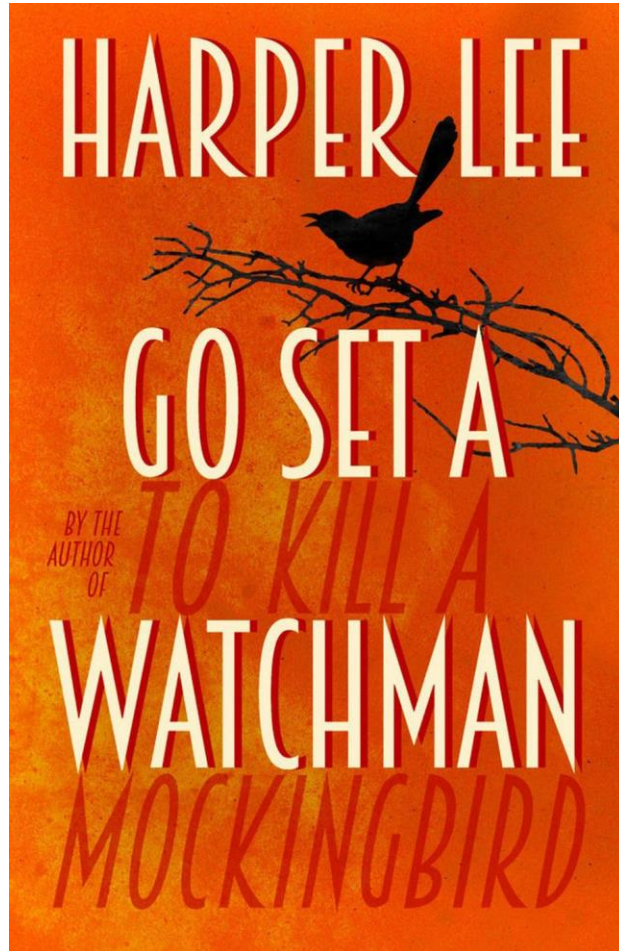

Tudalen 167

... 2015

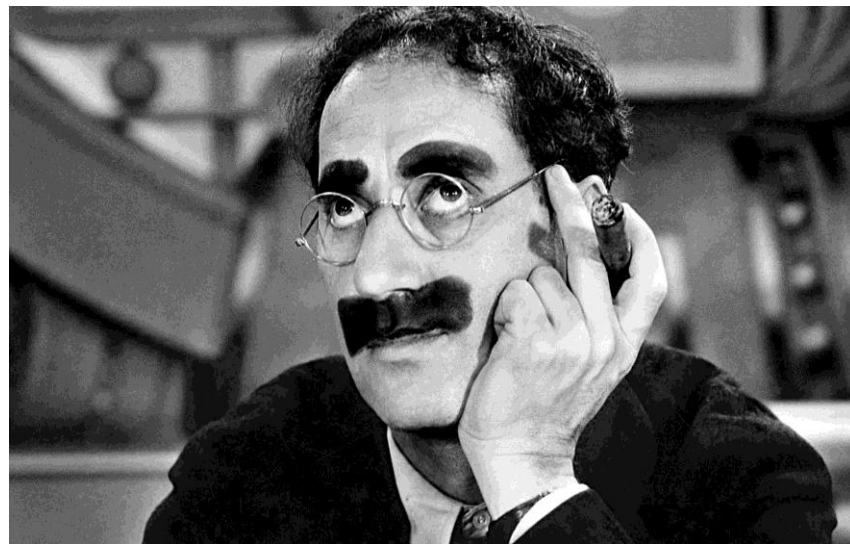
Tudalen 168

“Every man’s island...every man’s watchman, is his conscience. There is no such thing as a collective conscious.”

Groucho Marx said ...

“Those are my principles and if you don't like them ... well, I have some more.”

Tudalen 169

Dwight D Eisenhower said ...

Tudalen 170

“A people that values its
privileges above its
principles, soon loses
both.”

The Nolan Principles

1. Selflessness
2. Integrity
3. Objectivity
4. Accountability
5. Openness
6. Honesty
7. Leadership

2014/15 – Code of Conduct Statistics

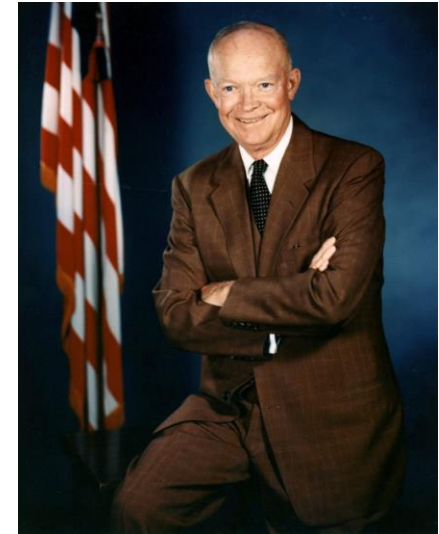
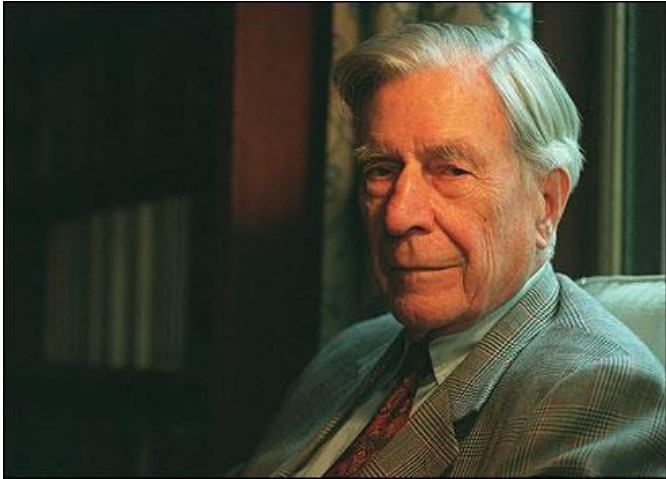
- **231** Code complaints received
  - **35%** - promotion of equality & respect
  - **22%** - disclosure & registration of interests
  - **16%** - integrity
  - **10%** - accountability & openness

2014/15 – Code of Conduct Statistics

- Of the **231** Code complaints received
  - **17** - identified a breach
  - **8** - no action necessary
  - **8** - referred to Standards Committees
  - **1** - referred to Adjudication Panel for Wales

Leadership

Tudalen 174

Investigating Complaints
Ymchwilio Cwynion

Improving Services
Gwellhau Gwasanaethau

Examples of vexatious Code complaints received by my office

- “Cllr X refused to shake my hand!”
- “Cllr Y cracked a bad joke in poor taste!”
- “Cllr P tutted and huffed whilst shaking his head!”
- “Cllr M referred to the public gathered in the street as a mob”
- “Cllr S was clicking his pen on and off in an aggressive manner!”

Management Guru, Peter Drucker said ...

Tudalen 176

“Culture eats strategy
for breakfast.”

A new PSOW Act to provide the Ombudsman with:

- Own initiative investigation powers
- The ability to accept complaints orally, or other communication methods, as well as in writing
- The ability to consider complaints about private hospitals in certain circumstances
- A complaints standards role

And Finally ...

Go set a watchman for Wales!

Diolch yn fawr!

Cynhadledd Safonau Cymru 2015 - Safonau a Moeseg mewn Byd sy'n Newid

Thema cynhadledd eleni oed "Safonau a Moeseg mewn Byd sy'n Newid" er mwyn adlewyrchu'r heriau a wynebwr gan sector llywodraeth leol Cymru. Nod y gynhadledd oedd atgyfnerthu pwysigrwydd hyrwyddo a chynnal safonau uchel ac ymddygiad da a'r cyswllt rhwng ymddygiad da, llywodraethu da a darparu gwasanaeth ardderchog. Roedd y gynhadledd hefyd yn gyfle gwych i rannu syniadau, arferion gorau a dysgu.

Roedd 117 o bobl yn bresennol yn y gynhadledd o 27 o sefydliadau ledled sector cyhoeddus Cymru, yn cynnwys cynrychiolwyr o bob prif gyngor yng Nghymru, nifer o gynghorau cymuned, awdurdodau'r parciau cenedlaethol a'r gwasanaethau tân ac achub.

Mae'r sleidiau o'r gynhadledd ar gael yma:

<https://www.cardiff.gov.uk/ENG/Visiting/SCW2015/Presentations/Pages/default.aspx>

Crynodeb o'r cyflwyniadau yn y gynhadledd

Agorwyd y sesiwn gyntaf gydag araith gan Nick Bennett, Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a ystyriodd p'un a oedd Egwyddorion Nolan yn addas i'r pwrpas yn yr hinsawdd gyfredol ac am yr 20 mlynedd nesaf. Crynhoir y prif bwyntiau o'i gyflwyniad isod:

- Yn y cyd-destun cyfredol o boblogaeth sy'n heneiddio, toriadau mewn gwariant cyhoeddus, integreiddio'r GIG/Gwasanaethau Cymdeithasol, ad-drefnu posib i lywodraeth leol a'r symudiad tebygol tuag at ostyngiadau pellach ym maint a lefel darpariaeth y wladwriaeth - mae egwyddorion Nolan yn parhau i fod yn addas i'r pwrpas ond o bosib nad ydynt bellach yn ddigonol.
- Mae angen arweinyddiaeth - effeithiol ac wedi'i dosbarthu - yn ogystal â'r egwyddorion a'r mecanwaith cwynion ffurfiol. Mae'r cwynion i'r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus yn flinderus (megis cynghorwyr yn 'twrtian ac yn pwrffian'), yn sgil diffyg arweinyddiaeth.
- Mae angen "gosod gwarchodwr" yn gyntaf, cyn dod at yr Ombwdsmon gan fod eu hadnoddau'n gyfyngedig. Dylai'r 'gwarchodwyr' fod yn bawb, o staff rheng-flaen i'r rheini sy'n gyfrifol am lywodraethu.
- Croesawodd Nick y Mesur Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) newydd oherwydd ei fod yn caniatáu i'r Ombwdsmon symud o fod yn adweithiol i fod yn gweithio ar eu menter eu hunain. Bydd y Mesur (os a phan gaiff ei ddeddfu) yn eu galluogi i ystyried cwynion am ysbytai preifat (os

comisiynir gwasanaethau gan ddinasyddion preifat) a derbyn cwynion a wneir ar lafar.

Fe wnaeth tri siaradwr pellach rannu eu meddyliau ar Egwyddorion Nolan a'u defnydd presennol hefyd.

Lyn Cadwallader - Prif Weithredwr, Un Llais Cymru

- Fe wnaeth Lyn amlinellu pwysigrwydd arweinyddiaeth effeithiol ar bob lefel o lywodraeth hefyd.
- Croesawodd ofynion y Ddeddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol i gynhyrchu adroddiadau blynyddol ac ymagwedd rheoli perfformiad ar gyfer Cynghorau Cymuned a Thref (CCaTh).
- Rhaid i Lywodraeth Cymru ddiffinio pwrpas CCaTh fel y gallant symud ymlaen yn fwy hyderus. Mae'n glir bod angen newid diwylliannol ar CCaTh yn cynnwys cymwyseddau a sgiliau newydd fel y gallant fod yn gyrrff sy'n darparu. Mae angen i CCaTh gael mandad etholiadol clir hefyd a rheoli ymgynghori effeithiol gan fod canfyddiad y cyhoedd o'u gwaith yn isel.
- Tra bod nifer y cwynion sy'n deillio o CCaTh wedi gostwng yn ddiweddar, mae angen i fwy o gynghorau ymgymryd â hyfforddiant ar foesegau a safonau.

Peter Davies, Llywydd Panel Dyfarnu Cymru

- Cydraddoldeb a pharch yw'r materion mwyaf sylweddol ar gyfer safonau a moesegau o hyd. Golyga hyn fod yna angen parhaus ar gyfer hyfforddiant i gynghorwyr ynghyd â chyrsgiau gloywi.
- Rhaid i systemau mewnol gael eu cefnogi gan fonitro allanol, ond a yw aelodau pwyllgorau safonau yn rhy agos i fod yn wrthrychol ac yn annibynnol?

Jan Williams, Comisiynydd Annibynnol Cwynion yr Heddlu Cymru

- Fe wnaeth Jan bwysleisio pwysigrwydd arweinyddiaeth hefyd. Yr hyn sy'n bwysig yw gosod safonau priodol, diwylliant, a gwneud y peth iawn bob dydd sy'n gofyn am ymddygiad moesegol. Mae angen mwy na dim ond polisïau, trefnau ac ymarferion; mae hyfforddiant yn hanfodol ynghyd ag osgoi llwytholdeb pan fo pethau'n mynd o chwith.

Gweithdai

Cynhaliwyd pum gweithdy ar ddau achlysur yn y gynhadledd.

1. Cyfryngau Cymdeithasol - Peidio â mynd i Drwbl - Patrick Arran, Pennaeth Cyfreithiol, Gwasanaethau Democrataidd a Chaffael, Cyngor Dinas a Sir Abertawe a Daniel Hurford, WLGA.

Roedd dwy ran i'r gweithdy hwn. Roedd y gyntaf yn canolbwyntio ar sut y gellir defnyddio gwahanol fathau o gyfryngau cymdeithasol (e.e. Facebook, Twitter a blogio) i gadw mewn cysylltiad â'r cyhoedd a strategaethau i'w defnyddio'n effeithiol. Roedd yr ail ran yn canolbwyntio ar sut i beidio â mynd i drwbl drwy ddarparu gwybodaeth ar faterion cyfreithiol, ynghyd â chyfraith achos diweddar oherwydd gall y ddeddf difenwad fod yn berthnasol i faterion cyfryngau cymdeithasol.

Gwelir fod e-bost a chyfryngau cymdeithasol wedi newid ymddygiad cynghorwyr ac maent wedi golygu eu bod yn postio eitemau ar gyfryngau cymdeithasol na fyddent wedi'u dweud fel arfer a rhoi pethau mewn e-bost na fyddent wedi'u rhoi mewn gohebiaeth 'ffurfiol' megis llythyr.

Mae gan y cyfryngau cymdeithasol y potensial i gael effaith gadarnhaol sylweddol ar gynghorwyr a bywyd y cyngor ond rhaid cymryd gofal yn sgil digyfryngedd (unwaith y byddwch wedi postio rhywbeth, ni allwch ei dynnu'n ôl), materion ynghylch naws/llais a'r ffiniau cyfnewidiol rhwng rôl person fel cynghorydd a'u bywyd preifat.

Mae'r cyfryngau cymdeithasol yn rhoi cyfle dwyffordd i'r cyngor a chynghorwyr i ennill gwybodaeth am y bobl y maent yn eu gwasanaethu ynghyd â darparu gwybodaeth, ond rhaid eu defnyddio'n gyfrifol a rhaid rheoli'r risgiau.

2. Canu'r Gloch - Sioned Wyn Davies, Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol a Dirprwy Swyddog Monitro, Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam gyda Kumi Ariyadasa, Cyfreithiwr yng Nghyngor Dinas Caerdydd.

Roedd y gweithdy hwn yn adolygu arferion gorau a chanllawiau, rôl pwyllgorau safonau a moesegau wrth adolygu achosion a dulliau o gyfathrebu. Roedd yn ystyried rôl y pwyllgor wrth fodloni ei ofynion statudol a'i rôl/diddordeb ehangach mewn moesegau a diwylliant y sefydliad i hyrwyddo safonau.

Cafwyd trafodaeth hir yn y gweithdy ynghylch rôl a chylch gorchwyl pwyllgorau safonau a moesegau, a ph'un a oedd gan y rheini a enwyd yn 'bwyllgorau safonau' gylich gorchwyl mwy cyfyngedig na'r rheini y mae eu rôl yn cynnwys moesegau yn benodol hefyd; ac i ba raddau y dylai pwyllgorau fod yn rhagweithiol yn hytrach na bod yn ymatebol. Nodwyd bod rhai cynghorau wedi ychwanegu materion megis goruchwyllo trefniadau canu'r gloch i swyddogaethau statudol eu pwyllgorau safonau, fel y caniateir drwy'r gyfraith. Y rhesymeg y tu ôl i'r ymagwedd hon yw bod

canu'r gloch yn adroddiad a wneir er budd y cyhoedd, a allai godi materion moesegol ac effeithio ar ganfyddiad y cyhoedd. Mae cynghorau eraill wedi mabwysiadu trefniadau gwahanol, ynghylch canu'r gloch fel mater cyflogaeth yn unig, ac mae eraill yn adrodd i Bwyllgorau Craffu neu Archwilio.

Cydnabuwyd bod trefniadau canu'r gloch effeithiol yn rhoi gwarchodaeth i weithwyr Cynghorau ynghyd ag i'r sefydliad ei hun. Fodd bynnag, mae'n bosib bod rhai sefydliadau yn ei chael hi'n anodd dygymod â'u trefnau canu'r gloch; a rhaid i'r diwylliant a'r agweddau o fewn y sefydliadau hynny gael eu tynnu i mewn i fod yn unol ag egwyddorion Nolan.

Pwysleisiwyd pwysigrwydd arweinyddiaeth, diwylliant a pherchnogaeth staff, ynghyd â threfnau clir a hyfforddiant, a chafwyd cytundeb cyffredinol y dylai rhywbeth oni bai am reolaeth llinell fod ar gael o fewn a'r tu allan i'r sefydliad. Awgrymodd rhai oedd yn bresennol y dylid ymdrin â chanu'r gloch y tu allan i awdurdodau lleol er mwyn hyrwyddo gwrthrychedd, ac y dylid mynd ar ôl hyn yn genedlaethol, gan ddwyn i mewn yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus.

3. Cynghorau Cymuned - Llywodraethu a Safonau - Iwan Evans, Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, Swyddog Monitro, Cyngor Gwynedd a Lyn Cadwallader, Prif Weithredwr, Un Llais Cymru.

Roedd y gweithdy hwn yn edrych ar brofion cymhwysedd, democratiaeth, gallu, capasiti a llywodraethu arfaethedig newydd Llywodraeth Cymru. Ystyriwyd goblygiadau ymarferol y profion hynny. Roedd hyn yn adlewyrchu ar yr amrywiad sylweddol yn nhermau poblogaeth ac adnoddau a chapasiti staff a oedd yn bodoli ledled y sector yng Nghymru. Roedd canfyddiad y byddai cyflawni'r trothwyon hyn yn cyflwyno heriau gwahanol i wahanol awdurdodau.

Gan ddatblygu o'r drafodaeth honno, trafodwyd rôl partneriaethau a chydweithio fel cerbyd ar gyfer datblygu capasiti ac amlinellodd y drafodaeth enghreifftiau o drefniadau ar y cyd a oedd eisoes yn weithredol neu'n cael eu datblygu. Roedd y drafodaeth hon hefyd yn adlewyrchu'r ffaith bod materion ynghylch llywodraethu ac atebolrwydd yn codi ac ymatebion a datrysiadau'n cael eu darganfod ble roedd trefniadau ar y cyd yn cael eu datblygu.

Roedd y trafodaethau hefyd yn ein tynnu at yr heriau ariannol cyfredol a'r rôl y gallai Cynghorau Cymuned ei chwarae wrth gymryd rhan neu ddarparu gwasanaethau yn lle'r Cynghorau Sir neu gyda nhw. Codwyd pryderon ynghylch cyflymder y newidiadau oedd yn digwydd a gallu Cynghorau Cymuned i ymateb yn benodol os oedd hyn yn golygu newidiadau i'r presept. Roedd teimlad clir bod angen trafodaeth ynghylch disgwyliadau a chapasiti.

Fe ystyriodd y grwpiau faterion ynghylch llywodraethu a'r Cod Ymarfer hefyd. Un thema a godwyd oedd ynghylch profiad rhai Cynghorau gydag aelodau anodd a'r effaith y gallent ei chael ar weithrediad y busnes. Gellid ystyried prosesau datrys lleol

ar lefel Cyngor Cymuned ond rhaid oedd cydnabod mai sefydliadau bychain oedd yn ceisio ymdrin â'r materion hyn gan fwyaf.

4. Datrys Cwynion yn Lleol - Ymarferoldeb - Mel Jehu MBE, Cadeirydd Pwyllgor Safonau a Moesegau Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf a Paul Lucas, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cyfreithiol a Democrataidd, Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf.

Roedd y gweithdy'n adolygu profiad Pwyllgor Safonau RCT wrth weithredu Trefn Datrys Leol ar gyfer cwynion lefel isel Aelod am Aelod.

Nodwyd bod cyflwyno'r Protocol wedi arwain at welliant i ymddygiad Aelodau: Ni dderbyniwyd unrhyw achosion newydd ers mis Ebrill 2013. Pwysleisiwyd pwysigrwydd gweithred gadarn gan Aelodau Pwyllgorau Safonau wrth ymdrin â gwrandaediadau a chwynion dan y Protocol Lleol. Un deiliant allweddol oedd gwell dealltwriaeth o'r hyn y gellid ei ystyried yn gŵyn gyfreithlon a lle i dynnu'r lefel trothwy ar gyfer ymryson gwleidyddol.

Cafwyd trafodaeth faith yn y gweithdy ynghylch y posibilrwydd o ymestyn trefn datrys leol i gynghorau tref a chymuned.

Un mater allweddol oedd diffyg cosb (ac eithrio cerydd) i ymdrin ag ymddygiad lefel isel parhaus gan Aelodau a oedd yn gwrthod cydymffurfio â'r broses datrys leol. Pwerau cynhenid Cyngor i reoli ymddygiad fel y nodir yn achos 2001 o R v Broadland District Council ex parte. Trafodwyd Lansley yn y cyd-destun hwn hefyd.

Yn olaf, nodwyd bod Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) yn debygol o ymestyn rôl Pwyllgorau Safonau i reoli perfformiad Aelodau h.y. presenoldeb mewn cyfarfodydd a hyfforddiant.

5. A yw Egwyddorion Nolan yn addas i'r pwrpas yn yr hinsawdd gyfredol ac am yr 20 mlynedd nesaf? - Nick Bennet, Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus a Delyth Jones, Swyddog Monitro, Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy.

Roedd y gweithdy hwn yn barhad o'r drafodaeth yn sesiwn y bore.

Themâu cyffredin yn y gynhadledd

Mae nifer o aelodau sy'n gweithredu ar sail foesol mewn sefydliadau. Mae'r rhain yn cynnwys Arweinydd y Cyngor ac arweinwyr grwpiau gwleidyddol eraill, chwip pleidiau, y prif weithredwr, y swyddog monitro a'r pwyllgor safonau. Mae ganddynt oll rôl i'w chwarae wrth geisio gwella diwylliant moesegol cynghorau. Mae'r Cod Ymarfer yn gefndir pwysig ond mae'n bwysig i'r arweinwyr weithio'n anffurfiol drwy osod esiampyl i eraill i'w dilyn a gweithio'n agos gydag unigolion (yn y grwpiau gwleidyddol yn arbennig).

Pan fo ymddygiad anfoesegol yn digwydd, cododd y rheini oedd yn y gynhadledd bryderon ynghylch y math o gosbau oedd ar gael (pa mor llym ydynt), sut mae'r rhain yn cael eu gweithredu a 'grym' cerydd fel cosb. Yn gysylltiedig â'r pwynt hwn, roedd cynghorau'n awyddus i glywed y gwahanol ffyrdd y mae cynghorau eraill wedi'u defnyddio'n llwyddiannus i ymdrin ag unigolion 'diegwyddor'.

Cafwyd trafodaeth hefyd ar rôl y Pwyllgorau Safonau a Moesegau yn dilyn dyfarniad Calver sydd wedi codi'r trothwy o'r hyn a ystyrir yn ymddygiad anfoesegol gan gynghorwyr. Gofynnwyd nifer o gwestiynau:

- A ddylai pwyllgorau fod yn fwy pendant wrth benderfynu eu hunain ynghylch yr hyn nad yw'n ymddygiad derbyniol?
- A ddylai pwyllgorau fod yn fwy rhagweithiol wrth 'chwilio am waith' er mwyn ceisio gwella diwylliant moesegol sefydliadau?
- Ar ba bwynt y mae Pwyllgorau Safonau a Moesegau yn peryglu colli eu hannibyniaeth?

Yn y pen draw, mae atal yn well na gwella, ac felly mae hyfforddiant yn hanfodol wrth ledaenu'r negeseuon amrywiol ynghylch ymddygiad moesegol. Cafwyd trafodaeth ynghylch a ellid darparu hyfforddiant mewn gwahanol ffurfiau i gyd-fynd ag arddulliau dysgu cynghorwyr ac a ellid gwneud hyfforddiant yn orfodol. Pa ddulliau eraill, y tu hwnt i hyfforddiant, sydd ar gael i hyrwyddo ymddygiad da rhwng cynghorwyr?

Cafwyd trafodaethau diddorol ynghylch Cynghorau Cymuned a Thref yn y gynhadledd. O gofio y gallai CCaTh dderbyn mwy o gyfrifoldebau, roedd pryder bod y gefnogaeth maent yn ei derbyn ar faterion moesegol yn amrywio ar draws y prif gynghorau. Rhaid meddwl ymhellach ynghylch sicrhau bod CCaTh yn derbyn yr holl wybodaeth ac yn cael eu cefnogi'n iawn. Clywodd y gynhadledd nad oedd pethau'n hawdd i glerc cod pan fyddant yn cael eu trin yn amhriodol gan aelodau, yn enwedig ers achos Calver a oedd yn awgrymu bod gan wleidyddion hawl i fod yn gadarn mewn cyd-destun gwleidyddol.

Mae tri-chwarter y cwynion i'r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus yn cael eu cau wedi ystyriaeth gychwynnol. Mae'n bwysig, felly, bod cynghorwyr yn deall hyn a bod yr arfer o ymchwilio i gwynion yn lleol a chan yr Ombwdsmon yn gostus ac yn defnyddio adnoddau prin.

Mae ymddygiad y mwyafrif llethol o gynghorwyr yn dda ac mae enghreifftiau o lygredigaeth mewn llywodraeth leol yng Nghymru yn brin. Dylid gwneud mwy er mwyn rhannu'r ffaith hon yn rhagweithiol, serch y pryderon na fyddai gan y cyfryngau ddiddordeb mewn stori 'newyddion da' fel hyn.

Enghreifftiau o arfer dda

Mae'n bwysig cael digwyddiadau rheolaidd, megis y gynhadledd hon, i rannu 'arfer dda' rhwng cynghorau lleol. Mae enghreifftiau'n cynnwys:

- Mae Cyngor Caerdydd yn ei gwneud yn ofynnol i'r holl gynghorwyr lofnodi 'Ymrwymiad Caerdydd' sy'n atgyfnerthu Cod Ymddygiad Aelodau ac yn ffurfio rhan o'r cod moesegol sy'n rhwymedigaeth i holl Gynghorwyr Cyngor Caerdydd.
- Mae Cadeiryddion Pwyllgorau Safonau a Moesegau yng ngogledd Cymru yn cyfarfod yn rheolaidd i rannu gwybodaeth, ond nid yw hyn yn digwydd yn y de.
- Mae aelodau Pwyllgorau Safonau Ceredigion wedi ymweld â'r holl Gynghorau Cymuned yn eu hardal.
- Mae gan gynghorau ffyrdd gwahanol o gynnal datrysiadau lleol. Yn RCT, mae'r cyngor cyfan yn rhan o'r broses yn hytrach na thri aelod Annibynnol yng Nghaerdydd. Pa broses sy'n gweithio orau a pham?
- Mae amrywiaeth yn y graddau o hyfforddiant a gynhelir i aelodau Pwyllgorau. Roedd RCT yn defnyddio chwarae-rôl strwythuredig yn eu hyfforddiant i aelodau ac mae hyn wedi derbyn adborth cadarnhaol.
- Mae amrywiaeth eang yn nifer y cwynion sydd wedi'u datrys yn lleol ledled Cymru. Nid oes unrhyw achosion wedi bod yn RCT ers mis Mawrth 2013.

Rhagfyr 2015

